

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YABANCI PARA DEĞİŞİM ETKİLERİNİN
FİNANSAL TABLOLARDA RAPORLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazire GÖLEÇ

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası Ticaret

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selahattin KARABINAR

EKİM – 2015

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

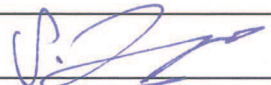
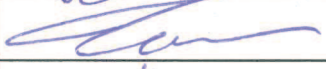

YABANCI PARA DEĞİŞİM ETKİLERİNİN
FİNANSAL TABLOLARDA RAPORLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazire GÖLEÇ

Enstitü Anabilim Dalı : Uluslararası Ticaret

“Bu tez 01.12/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Selhattin KARABULAK	BAŞARILI	
Doc. Dr. Hakan TUNAHAN	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Nevrin KANALBAŞI	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahribat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nazire GÖLEÇ

01.10.2015

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Prof. Dr. Selahattin KARABINAR' a değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca, bütün süreç boyunca her zaman yanımda olmuş, desteğini ve katkılarını esirgememiş olan, Uluslararası Ticaret Bölümü Anabilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Hakan TUNAHAN' a teşekkürü bir borç bilirim. Bu vesileyle tüm hocalarıma bana kattıkları değer ve verdikleri emek için sonsuz teşekkür ederim. Son olarak, bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme şükranlarımı sunarım.

Nazire GÖLEÇ

01.10.2015

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	i
TABLO LİSTESİ	ii
ŞEKİL LİSTESİ	iii
ÖZET	i
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: DIŞ TİCARET VE DÖVİZ KURU	4
1.1.Dış Ticaret ve Dövizli İşlemlerde Bazı Temel Kavramlar	4
1.2. Döviz Kuru ve Çeşitleri.....	6
1.2.1. Nominal Döviz Kuru	8
1.2.2. Reel Döviz Kuru.....	8
1.2.3. Efektif Kur	9
1.3. Döviz Kuru Riski ve Sebepleri.....	9
1.3.1. Dalgalanma (Volatilité).....	10
1.3.2. Politik Risk	11
1.3.3. Ödemeler Dengesi Açıkları ve Fazlalıkları.....	11
1.3.4. Enflasyon ve Faiz Oranları.....	11
1.3.5. Spekülasyon	12
1.4. Döviz Kuru Sistemleri.....	12
1.4.1. Sabit Döviz Kuru Sistemi.....	13
1.4.1.1. Sürünen Band	13
1.4.1.2. Sürünen Kur	13
1.4.1.3. Ayarlanabilir Sabit Kur	14
1.4.1.4. Para Kurulu	14
1.4.1.5.Dolarizasyon.....	14
1.4.2. Esnek Kur Sistemi	14
1.4.2.1.Serbest Dalgalanma	14
1.4.2.2. Yönetimli Dalgalanma	15
1.4.2.3. Band İçerisinde Dalgalanma	15
1.4.2.4. Hareketli Band.....	15
1.4.3. Karma (Ara) Döviz Kuru Sistemleri	16

1.4.4. 1980 Yılından Günümüze Kadar Türkiye’de Uygulanan Döviz Kuru Sistemleri.....	16
1.5. Döviz Kuru Riskine Yol Açan Faaliyet Alanları	17
1.5.1. Dış Ticaret ve Kur Riski.....	18
1.5.2. Bankaların İşlemlerinde Döviz Kuru Riski.....	19
1.5.2.1. Kredi Riski	19
1.5.2.2. Kur Riski	19
1.5.2.3. Likidite Riski.....	20
1.5.3. Uluslararası Pazarlardan Kaynak Sağlayan Şirketlerin Karşılaştıkları Döviz Kuru Riski	20
1.5.4. Çokuluslu Şirketlerin Karşılaştıkları Döviz Kuru Riski	20
1.6. Kur Değişimlerinin İşletmeler Üzerindeki Etkileri.....	21
1.6.1. İşlem Riski.....	22
1.6.2. Ekonomik Etkisi.....	24
1.6.3. Muhasebe (Çevrim) Etkisi	25
1.6.4. Vergilendirme Etkisi	25
1.7. Kur Riski Yönetiminde Mali Yöntem ve Araçlar	27
1.7.1. Leasing	28
1.7.2. Forfaiting.....	28
1.7.3. Factoring.....	29
1.7.4. Döviz Opsiyonları	29
1.7.5. Döviz Swapları.....	29
1.7.6. Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri (Forward).....	30
1.7.7. Futures Sözleşmeleri	30
BÖLÜM 2: TMS-21 KUR DEĞİŞİM ETKİLERİ STANDARDINA GÖRE FİNANSAL TABLOLARIN ÇEVİRİMİ VE KUR FARKLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ	31
2.1. Kur Değişiminin Etkileri.....	31
2.2. Kur Farklarını Meydana Getiren İşlemler	31
2.2.1. Yurtiçinde Yabancı Para Birimine Dayalı İşlemlerin Yapılması.....	32
2.2.2. Yabancı Ülkedeki Faaliyetler	33
2.3. Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması.....	34
2.4. TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı İle İlgili Açıklamalar	35

2.4.1. Kur Farklarıyla İlgili Uluslararası Muhasebe Standardı	35
2.4.2. Kur Farklarıyla İlgili Türkiye Muhasebe Standartlarının Tarihi Gelişimi	36
2.5. Standardın Amacı.....	37
2.6. Standardın Kapsamı	38
2.7. Standartta Geçen Genel Tanımlar	38
2.8. Yabancı Para İşlemlerinin Fonksiyonel Para Birimi Cinsinden Gösterimi	39
2.8.1. İlk Kayıt.....	39
2.8.2. Değerleme	39
2.9. Yabancı Para Çevrim Farklarının Finansal Tablolara Alınması	41
2.10. Yabancı İşletmede Net Yatırımla İlgili Çevrim Farklarının Finansal Tablolara Alınması	41
2.10.1. Finansal Tabloların Çevriminin Nedenleri.....	42
2.10.2. Finansal Tabloların Çevrilmesinde Kullanılan Yöntemler	43
2.10.2.1. Kapanış Kuru (Cari) Yöntemi	43
2.10.2.2. Cari-Cari Olmayan Yöntem	43
2.10.2.3. Parasal-Parasal Olmayan Yöntem.....	44
2.10.2.4. Geleneksel Yöntem	44
2.11. Kur Farkının Tahakkuku	44
2.12. Finansal Tablolarda Geçerli Para Biriminden Farklı Para Birimi Kullanılması	45
2.13. Finansal Tabloların Fonksiyonel Para Birimiyle Hazırlanması	45
2.14. Yabancı Ülkelerdeki İşletmelerin Elden Çıkarılması.....	49
2.15. Kur Farklarında Vergi Etkileri	50
2.16. Fonksiyonel Para Birimi.....	50
2.17. Raporlama Para Birimi	53
2.18. Finansal Tablolarda Raporlanacak Bilgiler.....	54
BÖLÜM 3: YABANCI PARALI İŞLEMLERİN TMS 21'e GÖRE RAPORLANMASI ve ÖRNEK UYGULAMARIN ANALİZİ	56
3.1. Defter Tutma İle İlgili Olarak Standartta Yer Alan Hükümler	56
3.1.1. Yabancı Para Birimi ile Defter Tutabilme İzni ve Şartları.....	57
3.1.2. Yabancı Para Birimi ile Defter Tutan İşletmelerde Beyanname Sonrasında Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi	58
3.1.2.1. Kurumlar Vergisi Beyannamesinin Verilme Tarihi ile Ödeme Tarihi Arasında Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi.....	59

3.1.2.2. Katma Değer Vergisi Beyannamesinin Verilmesi ile Ödenmesi Sırasında Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi	61
3.1.2.3. Katma Değer Vergisinin Gecikme Faizi ile Birlikte Ödenmesi Durumunda Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi	62
3.2. TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına Göre Örnek Uygulamalar	62
3.3. Yabancı Para Birimi İle Defter Tutan Firma Örnekleri	65
3.3.1. Oger Telekomünikasyon Örneği	65
3.3.2. Nortel Network Netaş Telekomünikasyon A.Ş. Örneği	66
3.3.3. Arena Bilgisayar Sanayi ve Ticaret A.Ş. Örneği	66
3.3.4. Socar Turkey Yatırım A. Ş. Örneği	67
3.3.5. Türk Hava Yolları Örneği	74
3.4. Döviz Kuru Etkilerinin Finansal Tablolarda Raporlanmasına İlişkin Örnek Uygulama	70
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	82
KAYNAKÇA	85
EKLER	91
ÖZGEÇMİŞ	92

KISALTMALAR

UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DAB	: Döviz Alım Belgesi
DSB	: Döviz Satım Belgesi
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
MB	: Merkez Bankası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
DKRY	: Döviz Kuru Risk Yönetimi
VDMK	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler
DKR	: Döviz Kuru Riski

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye İhracat Hacmi	18
Tablo 2: Seçilen Şirketin Geçmiş Dönem Mali Göstergeleri.....	73
Tablo 3: A Şirketin Döviz Pozisyonu Tablosu.....	78
Tablo 4: Seçilen Şirketin 31 Aralık 2013 tarihinde sona eren yıla ait Bilançosu	79
Tablo 5: Seçilen Şirketin 31 Aralık 2013 tarihinde sona eren yıllara ait Gelir Tablosu	80

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Avro Günlük Dalgalanma Grafiği.....	10
Şekil 2: Stratejik Riskin Bileşenleri.....	21
Şekil 3: Döviz Kuru Riskleri Çeşitleri ve Meydana Gelen Değişimler	27
Şekil 4: Yabancı Para İşlemlerinin Çevirisi ve Kur Farkları	41
Şekil 5:TMS' ye Göre Yabancı Para İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda Raporlanması	42

Tezin Başlığı: Yabancı Para Değişim Etkilerinin Finansal Tablolarda Raporlanması	
Tezin Yazarı: Nazire GÖLEÇ	Danışman: Prof. Dr. Selahattin KARABINAR
Kabul Tarihi: 01.10.2015	Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 90(tez)+1(ek)
Anabilimdalı: Uluslararası Ticaret	Bilimdalı: -
<p>Günümüzde işletmelerin birden fazla ülkede faaliyette bulunması, küreselleşmenin uluslararası ticareti arttırmasıyla beraber para ve sermaye piyasalarının dünya çapında entegrasyonda bazı zorlukları beraberinde getirmiştir. Bu zorlukların başında da ortak bir işletme dili olan muhasebenin, bu piyasalara uygun olması gelmektedir. Bu amaçla 1973 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) kurulmuştur. UFRS, ülkeler arasında muhasebe uygulamalarında birbirlerine yakın değerlendirme ve sınıflama ölçüleri getirerek ortak bir işletme dili oluşturmuştur. Bu uluslararası gelişmelere uyum sağlamak için 01.01.2005 tarihinden itibaren Türkiye’de UFRS’ler kullanılmaya başlanmıştır. Böylece Türkiye yakınsama sürecine dahil olmuş oldu. Fakat yakınsama süreci muhasebe kültürünün farklı olduğu ülkelerde (Türkiye’de olduğu gibi) muhasebe uygulamalarını ciddi şekilde değiştirmiştir. TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri Standartı da Türkiye muhasebe uygulamalarında alışık olunmayan uygulamalar getirmiştir.</p> <p>Çalışmanın amacı TMS 21’den yararlanarak şirketlerin yabancı para birimleri ile gerçekleştirilen faaliyetlerinin muhasebesi ve raporlanmasının detaylı şekilde ortaya konmasıdır. Çalışmada öncelikle şirketleri para birimi değiştirmeye yönelten nedenler açıklanmıştır. Bu doğrultuda daha önce para birimlerini değiştiren firma kararlarına örnekler verilmiştir.</p> <p>Aynı zamanda raporlama para birimini değiştiren çok uluslu bir şirketin finansal tabloları örnek olarak seçilmiştir. Seçtiğimiz şirketin fonksiyonel para birimi TL, raporlama para birimi ise 2012 yılı itibari ile Avro’ dur. Bu şirket yavru şirket olarak adlandırılmaktadır. Ana şirketi Japonya’da, merkez şirketi Avrupa’da ve Türkiye’de de faaliyeti olan şirket, Türkiye’deki TL cinsinden işlemlerini Avrupa’da bulunan merkez şirkete konsolide olabilmek için raporlama para birimini değiştirmiştir. Bu sayede ana şirkette çeşitli ülke paraları cinsinden hesap bakiyeleri oluşması engellenerek yavru şirketler ile ana şirketin bulunduğu ülkenin parası arasında oluşacak kur farklarından doğan zarar engellenmeye çalışılmaktadır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ticaret, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS), Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS), Fonksiyonel Para Birim Raporlama Para Birimi.	

Title of the Thesis: Reporting the Effects of Exchange Rates in Financial Statements	
Author: Nazire GÖLEÇ	Supervisor: Prof. Dr. Selahattin KARABINAR
Date: 01.10.2015	Nu. of pages: v (pre text) + 90 (main body)+1(app)
Department: International Trade Subfield: -	
<p>Integration of money in the capital market in all over the world has led to some difficulties. One of these difficulties is to use common languages between international markets. International Financial Reporting Standards Board had been established to overcome this issue. This institution has established a common language between countries by using convergent revaluations bases and classification criteria. To keep up with these developments, Turkey made a decision to implement the IFRS system on January 1st, 2005. But the convergence procedures may cause some serious transitions problems according to the accounting culture in a country (i.e. Turkey). One of the standards which bring some non-accustom practices in to Turkey's accounting practices.</p> <p>This study analyzes how to prepare records and reports in financial statements of foreign currencies transactions of the companies according to the IAS-21.</p> <p>The purpose of this study is to clarify the factors which force the companies to change its functional currencies unit. In this study, some companies, who have changed their currencies, were analyzed in depth. For example, in the company, they have adapted the reporting currency as EUR and functional currency as TRY. And moreover, the company is a subsidiary of main company which established in Japan.</p> <p>The structure of the company: main company in Japan, some subsidiaries in Europe include Turkey's branch. In Turkey's branch has changed its reporting currencies so that consolidate its transactions with Europe's branches. The aim of this change is to eliminate the currency differences which may occur between the branches.</p>	
Keywords: International Trade, International Financial Reporting Standards (IFRS), International Accounting Standards (IAS), Functional Currency, Presentation Currency.	

GİRİŞ

1970'lerin başında Bretton Woods sisteminin çökmesiyle birlikte birçok ülke yavaş yavaş daha esnek kur sistemleri uygulamaya başlamışlardır. Özellikle uluslararası finansal sistemde yaşanan değişiklikler ile birlikte gelişmekte olan ülkeler de 1980 ve 1990'lı yıllarda sabit kur rejimlerini terk edip daha esnek kur rejimlerine geçiş yapmışlardır. İşletmeler, siyasi ve ekonomik engellerin ortadan kalkmasıyla yurtdışına yatırımlarını arttırmışlar. Böylece uluslararası işletme faaliyetleri 1990'lı yıllardan itibaren hızla artan bir ivme kazanmıştır. Bu artış ile birlikte döviz dayalı işlemlerin çokluğu nedeniyle döviz kurları işletmeler için hayati önem kazanmıştır.

Globalleşen dünyamızda döviz kurlarının değişiminden etkilenmeyen işletme sayısı yok denecek kadar azdır. İşletmeleri dolaylı ya da dolaysız biçimde etkileyen döviz kurlarının etkilerinin önceden bilinmesi ve bu konuda oluşacak risklerin kontrolü işletmeler açısından önem arz etmektedir. Globalleşme ile birlikte Türk işletmelerinin dünyaya açılması, döviz dayalı işlemlerinin artması sonucunu doğurmuştur. Ülkemizde döviz dayalı işlemlerin artması ile birlikte uluslararası finansal raporlama standartlarına uyum çerçevesinde TMS – 21 Kur Değişiminin Etkileri adlı standart, 31.12.2005 tarihinde Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yurtdışı sermayeli veya yabancı ortağa sahip işletmeler için Türk para birimi ile defter tutulması zorunluluğu bazı zorluklar içermektedir. Özellikle çok uluslu işletmeler için, diğer ülkelerdeki işletmeleri ile Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerinin mali durumlarını karşılaştırmak ve konsolide tablolar oluşturmak uzun işlemler gerektirmektedir. Türk Para Birimi İle Defter Tutma Kanun'unda yapılan değişiklik sonucunda şartları uyan işletmelere yabancı para birimi ile defter tutma hakkının verilmesi yabancı sermayeli ve çok uluslu işletmeler için olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. Bu karar neticesinde kur değişimleri nedeniyle ortaya çıkan kur farklarının nasıl muhasebeleştirileceği konusu önemli hale gelmiştir. Konu ile ilgili kanun maddelerinde hangi işletmelerin yabancı para birimi ile defter tutabilecekleri, beyannamelerini nasıl düzenleyecekleri gibi hususlar açıklanmış olmasına rağmen ortaya çıkacak olan kur değişimlerinin nasıl muhasebeleştirileceği hususları açıklanmamıştır. Literatüre bakıldığında, TMS ve TFRS ile ilgili birçok yayın bulunmaktadır. Ancak çalışmalar uygulama açısından değerlendirildiğinde, döviz ile

ilgili az sayıda örnek olduğu da bir gerçektir. TMS 21 Etkisi, yerli ve yabancı tüm şirketleri ilgilendiren ve uyulması zorunlu olan standarttır. Bu yüzden, çalışmada ortaya çıkan kur farklarının nasıl muhasebeleştirileceği hususunda ilgililere bilgi sunmak ve literatürdeki bu boşluğun doldurulması hedeflenmektedir.

Çalışmanın Amacı

Yabancı para değişim etkilerinin finansal tablolarda raporlanmasıdır. Yabancı para değişimlerinin işletmeler üzerindeki etkisini ortaya koyabilmek ve bu kapsamda çok uluslu bir şirketin raporlama para birimini değiştirmeden önceki ve değiştirdikten sonraki finansal tablolarını incelemektir.

Çalışmanın Önemi

Çalışmada daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak, çokuluslu bir şirketin mali tabloları incelenmiştir. Daha önceki çalışmalarda, örnek alınan şirketin TL finansal tabloları, aynı yıl farklı para birimiyle tutulması durumunda kur farkının finansal tablolarda kar/ zararı nasıl etkileyeceği ele alınmıştır. Bu çalışmada ise şirketin tabloları detaylı olarak incelenmiş ve şirketi para birimini değiştirmeye yönelten sebepler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın teorik kısmı ikincil veriler ışığında hazırlanmıştır, uygulama kısmında ise, mülakat yöntemi kullanılarak, şirketin finansal bilgilerine ulaşılmıştır. Çok uluslu şirketin finansal tablolarına ulaşırken bazı sınırlamalarla karşılaşmıştır. Finansal tablolarının gizlilik içermesi sebebiyle orijinal belgelere yer verilmemiş ve şirketin ismi gizli tutulmuştur.

Çalışmanın içeriği üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, dış ticaret ve döviz kuru ile ilgili genel tanımlara yer verilmiş, döviz kurları hakkında bilgi verildikten sonra, döviz kuru riski tanımlanmış, döviz kuru riskinin nedenlerine değinilmiş ve işletmeleri etkileyen kur riski çeşitlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca döviz kuru sistemlerine ve döviz kuru risk yönetiminde mali yöntem ve araçlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde, TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına göre finansal tabloların çevrimi ve kur farklarının muhasebeleştirilmesine yönelik açıklamalar yapılmış, kur farklarıyla ilgili Uluslararası Muhasebe Standartları'na ve Türkiye Muhasebe Standartlarına değinilmiştir. Ayrıca, finansal tabloların çevriminde kullanılan yöntemler ve fonksiyonel para biriminin belirlenmesi ile ilgili örnek uygulamalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; yabancı para birimi ile defter tutma izni verilen işletmelere ilişkin bilgiler verilmiş ve yabancı para ile defter tutan firma kararlarına yer verilmiştir. Son olarak seçilen çok uluslu şirketin raporlama para birimini değiştirmeden önceki ve değiştirdikten sonraki finansal tablolara ve bu tablolardaki bilgilerin karşılaştırılması olarak yorumlanmasına yer verilmiştir.

BÖLÜM 1: DIŞ TİCARET VE DÖVİZ KURU

Bu bölümde, dış ticaretin biçimlenmesinde önemli belirleyicilerden biri olan döviz kuru üzerinde durulmuş, döviz kuru ve dış ticareti ile ilgili kavramlara yer verilmiştir. Aynı zamanda, döviz kuru riskinin işletmeler üzerindeki etkilerine değinilmiştir.

1.1.Dış Ticaret ve Dövizli İşlemlerde Bazı Temel Kavramlar

Dış ticaret ve dövizli işlemler ile ilgili bazı kavramların açıklamaları aşağıdaki gibidir.

İhracat: Bir malın, yürürlükteki İhracat Mevzuatı ile Gümrük Mevzuatına uygun şekilde Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkarılması ya da Müsteşarlıkça kabul edilecek sair çıkış ve işlemler olarak tanımlanmaktadır. Serbest dolaşımında bulunan eşyanın ihraç amacıyla Türkiye Gümrük Bölgesi dışına çıkışına ilişkin hükümlerin uygulandığı ihracat rejimi bulunmaktadır (Ceran ve Ortakarpuz, 66: 2013).

Fili İhracat: İhraç eşyası, buna ilişkin gümrük beyannamesinin tescili sırasında bulunduğu durum ve niteliğini gümrük denetiminden çıktığı sırada da aynen muhafaza etmesi ve bu haliyle Türkiye Gümrük Bölgesini terk etmesi koşuluyla fiilen ihraç edilmiş sayılır. Fili ihracatın gerçekleşmesi durumunda, ihraç eşyası üzerindeki gümrük denetimi sona erer. Gümrük beyannamesi düzenlenerek yurt dışı edilen mal ve hizmetin muhasebe kaydında; gümrük beyannamesinin fiili ihracat tarihindeki T.C Merkez Bankası döviz alış kuru dikkate alınmaktadır (Gürsoy, 2010: 43).

İthalat: Kamu ahlakı, kamu düzeni veya kamu güvenliği, insan, hayvan ve bitki sağlığının korunması veya sınai ve ticari mülkiyetin korunması amacıyla ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde alınan önlemler kapsamı içinde (özel izinle ithal edilen) ve dışında kalan (serbestçe ithal edilen) malların, İthalat Mevzuatı ile Gümrük Mevzuatına uygun şekilde fiili ithalatının yapılması (yurda sokulması) ve Kambiyo Mevzuatına göre bedelinin ödenmesi işlemlerinin bütünü olarak tanımlanmıştır (Gürsoy, 2010: 44).

Bedelsiz İthalat: Bedeli için döviz transferi yapılmadan yurt dışında elde edilen ve yurda getirilmesi mecburi olmayan dış kazanç ve tasarruflarla satın alınan bazı şahsi ve ticari mahiyette eşyanın yurda ithalidir. Bu ithalatta ödenmesi gereken bazı vergiler

bulunmaktadır. Bu vergiler ithal anında gümrük idarelerince tahsil edilmektedir (Kaya, 2013: 4).

Dış Ticaret Dengesi: Bir ülkenin herhangi bir dönemde (genellikle bir yılda) yaptığı ihracat toplamının ithalat toplamı ile karşılaştırılmasıdır.

Bir ülkenin herhangi bir dönemde ihracatının ithalatından fazla olması durumunda, örneğin; belirtilen dönemde ülkenin diğer ülkelere sattığı malların toplam değeri, diğer ülkelerden aldığı malların toplam değerinden fazla ise o ülkenin **dış ticaret fazlası** oluşmaktadır. Tam tersi durumda ise, bir ülkenin ithalatının ihracatından fazla olması durumuyla karşılaşılmaktadır. Ülkenin diğer ülkelere sattığı malların toplam değerinin diğer ülkelerden satın aldığı malların değerinden az olması durumunda ise **dış ticaret açığı** oluşmaktadır. Bu durumda aradaki açık ya diğer gelirlerden ya da borçla karşılanmaktadır (Ceran ve Ortakarpuz, 67: 2013).

Kambiyo: Kambiyo, para ya da para yerine geçen belgelerin değiştirilmesi işlemidir. Para alım ve satımı ile ilgili işlemleri kapsar. Kambiyo senedi ise kıymetli evrakın tüm özelliklerini taşıyan ve uygulamada en yaygın olarak kullanılan kıymetli evrak çeşididir. Kanunen emre yazılı olarak düzenlenen, içerdikleri hak bakımından mutlaka bir para alacağını konu edinen, ekonomik alanda çok işlem ve etki gören önemlerinden dolayı Türk Ticaret Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiştir. Kambiyo, nakit para veya para yerine geçen her türlü araç ve senetlerin alım ve satımı iken milli para ve yabancı paraların dolaşımına ilişkin olarak kambiyo ise; para yerine geçen ve ödeme aracı olarak kullanılabilen her türlü bono, çek, poliçe ve diğer menkul kıymetlerdir. Para ve diğer menkul kıymetlerin iç ve dış piyasada dolaşımı sağlayan hukuki düzenlemeler ise kambiyo mevzuatını oluşturmaktadır (Ceran ve Ortakarpuz, 67: 2013).

Döviz: Dar anlamda, yabancı ülkelerin paralarına döviz denilmektedir. Geniş anlamda ise, uluslararası ödemelerde kullanılan ödeme araçlarının tümünü ifade etmektedir. Nakde dönüştürülebilir herhangi bir araç şeklinde olanlara (banka havalesi, ödeme emri, döviz poliçeleri, mevduat sertifikaları, seyahat çekleri vb.) "döviz" adı verilmektedir (Koban, 2002: 20).

Bu anlamda yabancı para cinsinden düzenlenmiş olan çek, poliçe, bono, tahvil gibi tüm menkul değerler ve ödeme belgeleri "döviz" olarak tanımlanmaktadır. TMS 21 Kur

Değişiminin Etkilerine ilişkin Türkiye Muhasebe Standardında ise döviz, yabancı para tanımı çerçevesinde, işletmenin geçerli para biriminden farklı para birimi olarak tanımlanmıştır (Koçak, 2006: 7).

“Oksay’ a (2001: 3) göre döviz ikiye ayrılmaktadır: efektif döviz ve kaydi döviz. Nakit yabancı paralara, efektif döviz veya sadece efektif adı verilmektedir. Nakit yabancı para şeklinde olmayan, ancak para yerine geçen dövize bağlı çekler, senetler, banka havaleleri, ödeme emirleri vb. yabancı para ödeme araçlarına ise, kaydi döviz veya sadece döviz denilmektedir. Efektif kullanımları, genellikle turizm harcamaları gibi bireylerin küçük tutarlardaki uluslararası ödemeler için söz konusu olmaktadır. İşletmelerin, kuruluşların, hükümetlerin ve diğer tüzel kişiliklerin, nisbi olarak büyük tutardaki uluslararası ödemelerinde ise, döviz kullanımı tercih edilmektedir. Ancak, her iki kullanım türünde de sonuçta bir ülkeden başka bir ülkeye döviz transferleri gerçekleşiyor olması nedeniyle, ödemelerde, efektif veya döviz kullanımının ekonomik analiz açısından bir önemi bulunmamaktadır (Arslan 2005: 30).

Döviz Alım Belgesi (DAB): İhracat bedellerinin ve ihracatçının bankası tarafından talep edilen banka komisyonlarının alışı yapılırken düzenlenen belgeye denir. İhracat bedelinin tahsili ile ilgili muhasebe (yevmiye) kaydının düzenlenmesinde DAB belgesi tarihi ve döviz kuru dikkate alınmaktadır (Gürsoy, 2010a: 23).

Döviz Satım Belgesi (DSB): Dışarıya ödenen ithalat bedelleri, aracı komisyonunun komisyonları, yurt içindeki bankanın yurt dışındaki muhabir şubelerinin talep ettiği komisyonlar vb. için düzenlenen belgelere denilmektedir.

Döviz Tevdiat Hesabı (DTH): Gerek yurt dışında gerek yurt içinde yerleşik gerçek veya tüzel kişilerin serbest tasarruflarında bulunan döviz veya efektiflere banka veya özel finans kurumlarında açtırdıkları tevdiat hesaplarıdır. Bu hesaplardaki dövizlerin kullanımını serbesttir (Kaya, 2013: 8).

1.2. Döviz Kuru ve Çeşitleri

Döviz kuru iki milli para arasındaki değişim oranıdır. Başka bir deyişle, bir ulusal paranın diğer bir ulusal para cinsinden fiyatıdır. Bu da, bir ulusal paranın değiştirilebileceği yabancı para miktarını gösterir (Seyidoğlu, 1994: 59).

Bir ulusal paranın başka bir ulusal para karşısında belirlenen fiyatı yani döviz kuru, gerçek değerinden daha fazla olarak belirlenmişse, burada yabancı paranın, o ülkedeki satın alma gücü düşeceğinden, o ülkelere mal satmak zorlaşacak ve ihracat azalacak belki de hiç yapılamayacak, bunun aksine ithalat ucuzlayacaktır. Bu duruma ulusal paranın yabancı paralar karşısında aşırı değerlenmesi denilmektedir. Aşırı değerlenmenin getirdiği olumsuzluklardan kurtulabilmek için, paranın dış değerinin düşürülmesi gerekmektedir. Paranın dış değerinin aniden ve iradi bir şekilde, hükümetler tarafından düşürülebilmesi için kullanılan döviz kuru politikasına devalüasyon adı verilir.

Yukarıdaki durumun aksine, bir ulusal paranın başka bir ulusal para karşısında belirlenen fiyatı yani döviz kuru, gerçek değerinden daha düşük olarak belirlenmişse burada yabancı paranın o ülkedeki satın alma gücü artacağından, o ülkelere mal satmak kolaylaşacak ve ihracat artacak ancak diğer taraftan ülkenin parasının alım gücü düşük olacağından, ithalat azalacaktır. Bu duruma da ulusal paranın yabancı paralar karşısında değerinin düşük olması denilmektedir. Böyle bir durumda, paranın dış değerinin yükseltilmesi için kullanılacak olan döviz kuru politikasına ise, revalüasyon adı verilmektedir (Arslan, 2006: 33).

Döviz kuru, döviz piyasasından oluşur. Döviz piyasası farklı milli paraların birbirlerine çevrilmelerini sağlayan bir organizasyondur. Döviz piyasalarında yapılan alış ve satışlarda belirlenen ve her gün kambiyo fiyat cetvelleriyle ilan edilen döviz fiyatlarına “cari” veya “gerçek” kur denir. Bu kur borsada (piyasada) oluşan değerdir. Döviz kuru, anlık (spot) işlemler için tespit edilebileceği gibi, döviz alım satımının gelecek bir tarihte gerçekleşmesi için de belirlenebilir. Ayrıca döviz kuru parasal bir fiyat olarak tanımlandığı için, ekonomik analiz açısından, parasal ve reel döviz kuru arasındaki fark önem arz etmektedir (Keser, 2011: 10).

Döviz kuru, bir paranın diğer para cinsinden ifadesidir. Uygulamada döviz kurları genellikle yabancı para birimi esas alınarak, yani 1 birim dövizin ulusal fiyatı biçiminde belirlenir. Örneğin; 1\$ = 5 TL gibi. Buna ‘dolaysız (direkt) kotasyon’ denilmektedir. Bunun gibi, döviz kurları 1 birim ulusal para ile değiştirilen yabancı para miktarına da ‘dolaylı (endirekt) kotasyon’ denilmektedir (Seyidoğlu, 1994: 58).

Örneğin, Türkiye’de doğrudan kotasyon, Amerika’da ise dolaylı kotasyon kullanılmaktadır (Yalta, 2011: 187).

1.2.1. Nominal Döviz Kuru

Uluslararası ödemeler çoğu zaman ulusal paraların birbirleriyle değiştirilmesini gerektirmektedir. Bu gereksinim ulusal paraların hangi oran üzerinden birbirine çevrileceğinin saptanması sonucunu doğurmaktadır. Paraların bu değişim oranına “nominal döviz kuru” veya “kambiyo kuru” denilmektedir. Daha basit bir ifadeyle nominal kur, iki para birimi arasındaki göreceli fiyattır. Örneğin $1\$ = 1,5 \text{ TL}$ gibi. Döviz kurunu ayrıca ulusal paranın yabancı para cinsinden fiyatı şeklinde de tanımlamak mümkündür. $1 \text{ TL} = 1/1,5 \$$ gibi. Yurt içi fiyatların yükselmesi sonucu, nominal döviz kuru düşecektir. Çünkü fiyatlar yükseldiğinde ülke parasının değeri düşecek ve daha az TL ödeyerek alınan aynı miktar döviz için, fiyat artışlarından sonra daha fazla TL ödemek gerekecektir. Ülke parasının değerinin düşmesi, yerli mallara göre yabancı malların fiyatını yükseltecek ve bu düşüş yerli müşterileri yabancı mallar almak yerine yerli malları almaya teşvik edecektir (Hayta, 2009: 56).

1.2.2. Reel Döviz Kuru

Nominal döviz kuru ile yurtdışı ve yurt içi fiyat düzeyleri arasındaki oranın çarpımına, reel döviz kuru (Real Exchange Rate, R) denir. Değişim oranlarına veya yabancı paraların ulusal paraya denkliğini sağlayan oranlara döviz paritesi denmektedir. Reel döviz kurunun 1’e eşit olması ($R=1$) ulusal para birimi (TL) cinsinden yurtdışı fiyat düzeyinin, yurtiçi fiyat düzeyine eşit olduğu ve dolayısı ile de bir birim ulusal paranın yurtdışı ve yurtiçindeki satın alma gücünün aynı olması demektir. Ulusal para cinsinden yurtdışı ve yurtiçi satın alma gücü oranının 1’e eşit olması aynı zamanda nominal döviz kuru ile reel döviz kurunun eşit olması anlamına gelmekte ve döviz kurunda eksik veya fazla değerlendirme olmadığını göstermektedir. Oranın 1’den büyük olması halinde ulusal paranın yurtdışında satın alma gücünün yüksek olduğunu ve ulusal paranın yüksek değerlendirildiğini göstermektedir. Oranın 1’den küçük olması halinde ise ulusal paranın yurtdışı satın alma gücünün düşük olduğu bu nedenle de ulusal paranın yurtdışı satın alma gücünün yurtiçi satın alma gücünden küçük olduğu söylenebilir. Bu durumda nominal döviz kurunun yüksek değerlendirildiği söylenebilmektedir (Koçak, 2006: 6).

1.2.3. Efektif Kur

Sabit döviz kurunun uygulandığı sistemde, ulusal paranın değerinin hesaplanması kolay bir işlem olmaktadır. Çünkü ulusal paranın dış değeri onunla satın alınabilecek yabancı mal, hizmet veya mali değere bağlı olmaktadır. Fakat döviz kurlarının piyasanın işleyişine bırakıldığı değişken döviz kuru sisteminde ulusal para zaman içinde bazı yabancı paralara karşı değer kazanırken, diğerlerine karşı değer kaybedebilmektedir. Bu durumda ulusal paranın değerini hesaplarken efektif kuru hesaplamaya ihtiyaç doğmaktadır. Efektif döviz kuru, ülkenin yoğunlukla ticaret yaptığı ticaret ortaklarının paralarıyla olan kurlarının ağırlıklı ortalamasının bulunması şeklinde hesaplanmaktadır. Ağırlık olarak ise ülkenin başlıca ticaret yaptığı ülkelerle gerçekleştirdiği ticaret oranları kullanılmaktadır (Hayta, 2009: 59).

1.3. Döviz Kuru Riski ve Sebepleri

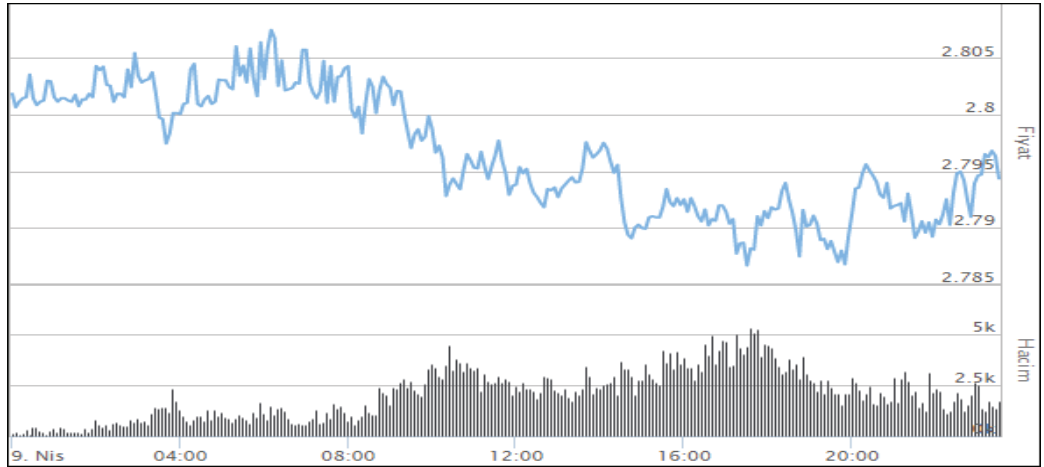
Döviz kuru riskini doğru bir şekilde açıklayabilmek için öncelikle bu kavram ile bağlantılı olan döviz kuru etkisine açık olma kavramını açıklamak gerekmektedir. İşletmeler açısından döviz kurundaki değişikliklerden kaynaklanan kazanç veya kayıp ihtimali, kur etkisine açık olma (foreign exchange exposure) olarak adlandırılmaktadır. Döviz kuru etkisine açık olma ile kur riski ilişkili kavramlar olmakla birlikte, tam olarak aynı anlama gelmemektedir. Bir işletmenin her türlü faaliyeti doğrudan kur etkisine açık değildir. İç piyasaya yapılan satışlar ve yerel para cinsinden borçlanmalar bu türden sayılabilir. Oysa ihracat, ithalat, döviz cinsinden borç ve alacaklar gibi işlemler, kur etkisine açık faaliyetlerdir ve kurlardaki değişimlerden doğrudan etkilenmektedir (Birgili ve Tunahan, 2001: 3).

‘Kılıç’a (2002: 15) göre döviz kuru riski, döviz piyasalarında döviz fiyatlarının karşılıklı olarak değişmesi ile ortaya çıkan ve bunun sonucunda döviz borcu ya da alacakları olanların bir zararla karşı karşıya kalması durumudur. Reel döviz kurundaki değişimden dolayı firma değerinin çeşitli kanallardan etkilenmesidir. Bu kanallar fiyat, maliyet, rekabet gücü vb. faktörler olabilir. Temelde, döviz kurundaki değişim ve bu değişim sonrası firmanın nakit akımlarının değişmesi ve bunun borsada oluşan fiyatlara yansımalarıdır (Keser, 2011: 25).

Döviz kurunda beklenmedik değişimlerin işletmenin değeri, nakit işlemlerinde meydana gelen etkileri taşıyan döviz kuru riskinin sebebi tam olarak ortaya çıkarılmamaktadır. Döviz kuru hareketleri üzerinde etkili olan her etken, aynı zamanda riskleri da ortaya çıkarabilmektedir. DKR 'ni ortaya çıkaran sebepler, kurlardaki dalgalanmalar, ülkedeki siyasi istikrarsızlıklar veya politik risk, döviz kuru rejimleri, ödemeler bilançosu açıkları, enflasyon ve faiz oranlarının dalgalanması gibi pek çok değişkene bağlı olabilmektedir (Mutluay, 2009: 15).

1.3.1. Dalgalanma (Volatilite)

Kur riskinin en önemli sebebi, döviz kurlarının zamana bağımlı olarak sürekli dalgalanmasıdır. Dalgalanma, “fiyatlarda(kurlarda) beklenmedik değişimlerdir.” Bu değişimler, birçok finansal faktörde(borsa endeksi, kurlar, tahvil faizleri gibi..) ortaya çıkabilmektedir. Dalgalanma, finansal faktörün standart sapması ile ölçülebilmektedir. Avro günlük dalgalanmalarına örnek olarak Şekil 1'deki günlük dalgalanmaları verilebilir.

Şekil 1: Avro Günlük Dalgalanma Grafiği

Kaynak: [www.bigpara.com.tr /doviz/avro/](http://www.bigpara.com.tr/doviz/avro/)

Kur riskinin temel kaynağı olan dalgalanma, sadece aşağı veya sadece yukarı eğilimleri değil, tümünün değişik şekillerde ortaya çıkmasıdır. Şekil 1'de, Türkiye'de Avro'nun 09.04.2014 tarihli günlük dalgalanma grafiğinde, görüldüğü gibi, sapma aşağı veya yukarı ve büyük aralıktadır. Grafikten de görüldüğü gibi en çok bir önceki günün

değişim aralığına göre, değer kazanmış veya değer kaybetmiştir. Bu durum Türkiye’de ani kur değişimlerinin olduğunu göstermektedir (Yıldıran, 2003: 25).

1.3.2.Politik Risk

Politik faktörler, sermaye hareketlerine sebep olarak döviz kurları üzerinde etki yaparlar. Olumsuz politik beklentiler bir paranın değerinin düşmesine neden olabilir. İstenmeyen politik değişimlerin olabileceği beklentisi kişilerde ve iş çevrelerinin ellerinde varlık olarak parayı tutmama eğilimine neden olacağından para arzı artar. Bu tür gelişmeler de paranın değerinde düşüşe yol açar. Diğer yandan politik istikrar beklentisi paranın değerini arttırır (Aslan, 2005: 62).

1.3.3.Ödemeler Dengesi Açıkları ve Fazlalıkları

Ülkelerin ödemeler dengesinde ortaya çıkan açıklar veya fazlalar döviz arz ve talebini etkiler. Bir ülkenin belli bir dönemde ithalat toplamı ihracat toplamını aşıyorsa, o ülkede ödemeler dengesi açığı vardır. Ülke, yabancı para birimleri ile ifade edilen ithalatının karşılığını döviz olarak ödemek zorundadır. Ödemeler dengesi açığının bulunması durumunda ülkenin ihracatından elde edeceği dövizler ithalattan kaynaklanan ödemelerini karşılamayacaktır. Bunun sonucunda ülke döviz açığı ile karşı karşıya kalacaktır. Diğer faktörlerin değişmediği varsayımı altında, bu eğilim ülkenin parasına karşı diğer para birimlerinin fiyatlarını yükseltme yönünde bir etki oluşturacaktır. Sonuçta ülkenin para biriminin diğer para birimleri karşısındaki değeri düşecektir. Tersi durumunda ise ülkenin diğer para birimleri karşısında değeri yükselecektir (Çelik, 2002: 13).

1.3.4. Enflasyon ve Faiz Oranları

Faiz oranları, para piyasalarında belirlenir. Genel olarak, paranın fiyatı olarak ifade edilebilen faiz oranları, birçok ülkede hükümetlerin faiz oranlarına müdahale etme girişimlerine rağmen piyasalardaki para arzı ve para talebine bağlı olarak belirlenir. Bu şekilde, iki ülke faiz oranları arasındaki ilişki, iki ülke para birimleri arasındaki kuru ve özellikle de spot kur ile gelecekteki döviz kuru arasındaki ilişkiyi belirler. Piyasa beklentilerinin döviz kurları üzerindeki etkisi, geleceğe ilişkin beklentilerden kaynaklanmaktadır. Buna göre, bir para biriminin diğer para birimleri karşısındaki değeri, gelecek hakkındaki beklentilere bağlıdır. Beklentilerin yönü, döviz piyasasında

arz ve talebi etkileyerek döviz kurlarının yeni bir noktada oluşmasını sağlayacaktır (Keser, 2011: 11).

Enflasyon ve döviz kuru sürekli olarak birbirini etkilemektedir. Enflasyon, döviz kuru seçiminde ve dış ticaret hadlerinin değişmesi sebebiyle kur üzerinde etkilidir. Dışa açık bir ekonomide, bir ülkedeki enflasyon dolayısıyla mal ve hizmet fiyatlarının artması, enflasyon olan ülkenin mallarının değerini, dış ticaret yaptığı diğer ülkelerin mallarına göre daha pahalı olacağından parasının değerini enflasyon kadar artırması gerekmektedir. Enflasyon ve döviz kurları arasındaki ilişkiyi açıklayan satın alma gücü teorisi, iki ülkenin enflasyon oranlarındaki fark kadar döviz fiyatlarının ayarlanması gerektiğini ifade etmektedir (Yıldırım, 2003: 36).

1.3.5. Spekülasyon

Spekülasyonun, piyasalarda fiyatların istikrar kazanmasında yardımcı olduğu, dalgalanmaların aşırı boyutlara varmasını engellediği yolunda bir düşünce vardır. Bazı kesimler tarafından, esnek kurların bu sayede aşırı dalgalanmalara engel olarak, istikrar sağlayıcı bir özellik gösterdiği düşünülmektedir. Ekonomik istikrarın mevcut olduğu dönemlerde dalgalanmaların geçici olduğu inancı, spekülasyonun aksi yöndeki davranışları ile döviz kurunda dengeyi sağlayabilir. Örneğin, Dolar'ın Euro karşısında değer kaybettiği bir durumda, bunun geçici bir hareket olduğuna inanılırsa, spekülasyoncular, ileride değer kazanmasını bekledikleri doları ucuzken satın almaya başlarlar. İleri bir tarihte dolar cinsinden ödeme yapması gerekenler de, fiyatı ucuzken bugünden dolar satın alırlar. Bu durumda, piyasada dolara olan talebi artar ve buna karşılık, elinde dolar veya dolar cinsinden varlık tutanlar da, bunları elden çıkarmaya sonraya bırakırlar. Bu durumda dolar arzının artmasını engeller. Böylece, doların yeniden değer kazanmasına katkıda bulunmuş olur ve döviz kurunda istikrar sağlanır (Keser, 2011: 12).

1.4. Döviz Kuru Sistemleri

Döviz fiyatlarının, yani döviz kurlarının belirlenmesine yönelik olarak, kullanılan sistemlere döviz kuru sistemleri adı verilmektedir. Döviz piyasasının işleyişi ve döviz kurlarının belirlenmesi konusunda kimlerin ne ölçüde söz sahibi olduğu, (resmi otoriteler veya piyasa mekanizması) döviz kuru sistemlerini birbirlerinden ayıran temel özelliktir.

Günümüze kadar uygulanmış olan ve halen de uygulanan çeşitli döviz kuru sistemleri bulunmaktadır. Bunlar “Sabit Döviz Kuru Sistemi” ve “Serbest veya Esnek Döviz Kuru Sistemi” olarak iki başlık etrafında toplanabilir. Ayrıca, sabit ve esnek kur sisteminin karışımından oluşan karma yada ara döviz kuru sistemleri de bulunmaktadır (Sağlam vd. 2007: 13).

1.4.1. Sabit Döviz Kuru Sistemi

Kur rejimleri arasında en eski tarihe sahip olan sabit kur rejimlerinde döviz kuru belirli bir süre içinde resmi otorite tarafından belirlenmiş bir oranda tutulur. Sabit kur rejimlerinin, döviz kuru dalgalanmalarını minimize ederek uluslararası ticarete belirsizliğin ortadan kaldırması, ülke içerisinde enflasyonist baskıların azaltılması ve fiyat istikrarının sağlanması gibi avantajları vardır. Sabit döviz kuru sisteminin en önemli karakteristik özelliği parasal kontrolün yetersiz olmasıdır. Ayrıca bazı ekonomistler bu sistemin uzun süreli işsizliğe yol açabileceğinden şüphe etmektedirler. Çünkü süregelen enflasyon aşırı değerlenmiş ulusal para tarafından ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Sabit kur sisteminin çeşitleri aşağıdaki gibidir (Koçak, 2006: 25).

1.4.1.1. Sürünen Band

Sürünen band sisteminde merkezi parite ekonomik koşullara uyarlanmıştır. Paritenin temel belirleyicisi ödemeler dengesidir. Döviz kurunda çok büyük müdahaleler gerekmez. Parite yanlış belirlendiğinde enflasyon beklentileri yükseleceğinden veya ülke parası aşırı değerleneceğinden, sistem faiz politikaları ile desteklenmelidir (Engin, 2006: 24).

1.4.1.2. Sürünen Kur

Nominal döviz kuru ekonomik koşullara göre periyodik olarak ayarlanmaktadır. Band çok dardır ve piyasa beklentileri bu sisteme göre düzenlenebilmektedir. Politikaların güvenilirliği yüksektir (Karagöz, 2009: 3).

1.4.1.3. Ayarlanabilir Sabit Kur

Döviz kuru bandı sisteminde olduğu gibi, döviz kurunun serbest olarak dalgalanabileceği bir döviz bandı tespit edilmektedir. Ancak, bu sistemde, döviz kuru bandı sisteminden farklı olarak belirlenen döviz kuru düzenli aralıklarla yeniden belirlenmektedir. Ödemeler bilançosu açıklarını gidermek için para devalüe, fazlalıklarını gidermek için ise revalüe edilecektir (Koçak, 2006: 20).

1.4.1.4. Para Kurulu

Para kurulu kur rejiminde, para birimi fiyatı rezerv para olarak seçilen yabancı para cinsinden tanımlanmakta ve tanımlanan paritenin korunması için para otoritesi yurtiçi para birimini tanımladığı sabit kur üzerinden istenilen hacimde rezerv para satın almakta veya satmaktadır. Para kurulu, Merkez Bankasının yerine veya mevcut Merkez Bankasına paralel, bağımsız kurum olarak faaliyet gösterebilmektedir (Müslümov, Hasanov ve Özyıldırım, 2002: 12).

1.4.1.5. Dolarizasyon

Dolarizasyon sisteminde, kur rejimini belirleyen ülkeler, ancak yabancı para karşılığı para basabildiği için resmi para birimi olarak bir başka ülkenin para birimini kullanır ve böylelikle para politikası bağımsızlığını kaybeder. Bütün ekonomik birimler gelecekteki döviz kurlarını görebildiği için sistem son derece güvenilirdir. Bu sistemin olumsuz yanı MB' nin son kredi verme mercii olma özelliğini kaybetmesiyle bankacılık krizlerini ortaya çıkarmasıdır (Engin, 2006: 24).

1.4.2. Esnek Kur Sistemi

'Karlık'a (1991: 360-361) göre esnek kur rejimleri, para otoritesinin döviz kuruna müdahale etmediği ya da çok az müdahalede bulunduğu döviz kuru rejimidir. Esnek kur rejimleri çeşitleri aşağıdaki gibidir (Arslan, 2005: 71- 74).

1.4.2.1. Serbest Dalgalanma

Serbest dalgalanan kur sisteminde ülke parasının değeri piyasa tarafından belirlenmektedir. Piyasasına yapılan müdahaleler kurları n istenilen düzeyde oluşmasını

sağlamak yerine, bu piyasadaki gereksiz dalgalanmaları önlemek ve değişimleri daha ılımlı hale getirmek için yapılmaktadır. Bu sistemde para politikası daha etkin hale gelmekte ve ülkenin tutması gereken uluslararası rezerv miktarı azalmaktadır. Diğer bir avantaj ise dışarıda oluşan şokların ilk etapta nominal kurlar tarafından emilmesi sonucu ülke içindeki istikrara olumlu katkıda bulunmasıdır. Serbest dalgalanan döviz kuru sisteminden kaynaklanan olumsuzluk ise dış ekonomik ilişkilerde belirsizlikleri ve riskleri artırması nedeniyle kaynak dağılımını olumsuz etkilemesidir. Ayrıca para politikası için nominal çapa özelliğini taşıyabilen döviz kuru bu özelliğini kaybettiğinden, serbest dalgalanan kur sistemi enflasyona elverişli bir sistem haline gelebilmektedir (Koçak, 2006: 19).

1.4.2.2. Yönetimli Dalgalanma

Bu sistemde döviz kurları ilke olarak döviz piyasalarındaki arz ve talep güçlerine bırakılmıştır. Dolayısıyla sabit kur sistemlerindeki gibi parite kurlarından söz edilemez. Bununla birlikte, kur dalgalanmaları merkez bankalarının gözetimi altındadır. Kurlarda aşırı olduğu kabul edilen bir dalgalanma eğilimi belirdiğinde merkez bankası piyasada alım satım faaliyetlerine girilerek istikrarsızlıkları giderir (Seyidoğlu, 1994: 17).

1.4.2.3. Band İçerisinde Dalgalanma

Döviz kuru, önceden belirlenmiş bir merkezi parite etrafında küçük dalgalanmalar gösterebilir. Kur belirlenen bandın dışına çıkarsa, para otoritesi müdahale eder. Bandın genişliği değişebilir. Bu rejimin güvenilirlik ve esneklik sağlama ve şokların bertaraf edilebilmesi gibi olumlu yönleri vardır. Ayrıca dengesiz ekonomilere yönelik spekülasyon atakları için uygun rejimlerden biridir.

1.4.2.4. Hareketli Band

Para otoritesi merkezi pariteyi ilan eder ve kendisini bu pariteyle bağlar. Merkezi parite, ekonomik koşullara göre değiştirilebilir. Bu rejim enflasyon yaşanan ülkelerde para birimindeki aşırı değerlemeyi önler ancak, piyasalarda belirsizliğe ve faiz oranlarında dalgalanmaya yol açmaktadır.

1.4.3. Karma (Ara) Döviz Kuru Sistemleri

Ara rejimlerde, kur spesifik bir değere endekslenmemiştir. Ancak, merkez bankası döviz kurunu belirlediği aralıkta veya değerde tutmak amacı ile müdahale eder. Bu tür rejimlerde iki tür müdahale söz konusudur. Birincisi, önceden belirlenmiş bir kural çevresinde yapıdan müdahale (Sürünen Parite ve Hedef bölge veya Aralık), diğeri ise herhangi bir kuralın bulunmadığı durumdaki müdahale (Yönetimli Dalgalanma) şeklindedir. Yönetimli Dalgalanma kur sistemlerinde döviz kurları arz ve talep koşullarına bırakılmışlardır, ancak merkez bankasının kurlar üzerinde gözetimi ve müdahalesi söz konusudur. Sürünen paritelerde de parite ya da merkezi kur adı verilen sabit bir kur uygulaması vardır ve merkezi kur geçen birkaç haftaya ait (veya ay) piyasa kurlarının ortalamasına göre belirlenir. Parasal birlik (Hedef bölge veya Aralık) ise Avrupa Birliği uygulamasında olduğu gibi genellikle aynı coğrafi alanda yerleşik bir grup ülkenin ulusal paralarını sabit kurlardan birbirine bağlayıp grup dışındaki ülkeleri paralarına karşı dalgalanmaya bırakmaları uygulamasıdır (Çelik, 2002: 16).

1.4.4. 1980 Yılından Günümüze Kadar Türkiye’de Uygulanan Döviz Kuru Sistemleri

24 Ocak 1980 tarihinden 1 Mayıs 1981 tarihine kadar, döviz kurlarında % 5’i aşmayacak şekilde küçük oranlı devalüasyonlar gerçekleştirilmekte, diğer bir deyişle, TL’nin dış değeri düzenli olarak düşürülerek, ihracatın artırılmasına yönelik aktif kur politikası uygulanmaktadır. 1 Mayıs 1981 tarihinden itibaren, T.C. Merkez Bankası, TL ile yabancı paralar arasındaki pariteyi, her gün tespit ve ilan etmeye yetkili kılınmakta, böylece, resmi kurla piyasa kuru arasındaki farkı kapatarak, uzun dönemde gerçekçi denge kuruna ulaşma stratejisi izlenmeye başlanmaktadır. 29 Aralık 1983 tarihinde yürürlüğe konulan Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 28 Sayılı Kararla, döviz rejimi serbestleştirilmektedir. Bu kararın yürürlüğe girmesiyle, T.C. Merkez Bankası’nın, yalnızca TL’nin ABD doları cinsinden “esas kurunu” belirleyip ilan ettiği, esas kur uygulamasına geçilmektedir. Ağustos 1988 tarihinden itibaren günlük döviz kurları, bankalar, özel finans kurumları, yetkili kuruluşlar ve T.C. Merkez Bankası Döviz ve Efektif Piyasaları Müdürlüğü’nün katıldığı bir alım satım seansı olan “günlük kur belirleme seansı” ları ile belirlenmeye başlanmaktadır. 11 Ağustos 1989 tarihinde, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 32 Sayılı Karar, kambiyo rejiminin daha

serbest ve TL'nin daha konvertibl hale gelmesi için, yürürlüğe konmuştur. Merkez Bankası, 5 Nisan 1994 tarihinden itibaren, ticari ve gayri ticari işlemlere ilişkin olarak yapılan döviz ve efektif alım-satımlarında uygulanacak olan döviz kurlarının, bankalar, yetkili kuruluşlar, özel finans kurumları ve PTT tarafından, piyasa kuralları dahilinde serbestçe belirleneceğini duyurmuştur. Ayrıca, Merkez Bankası tarafından serbest döviz piyasasında oluşan kurları yansıtan “gösterge niteliğinde” olan kurlar, ilan edilmeye başlanmıştır (Müslümov, 2002: 114).

1 Ocak 2000 tarihinden itibaren, Enflasyonu Düşürme Programı uygulamaya konularak, kur sistemi, enflasyon hedefine yönelik uygulanmaya başlanmıştır. 1995 yılından 2000 yılına kadar tahmin edilen enflasyona göre belirlenen kur ayarlamaları, 2000 yılı başında hedeflenen enflasyona göre belirlenmektedir. Böylece, edilgen bir kur politikası uygulamasından, etken bir kur politikası uygulamasına geçilmiş olmaktadır. 2000 yılının başında uygulanan istikrar programında, kur sisteminin güvenilirliğinin yanı sıra, kur sisteminin esnekliği de içermesi planlanmıştır. Döviz kurunun dalgalanabileceği bir çapa belirlenmiş, çapanın hareket alanı Latin Amerika'daki uygulamalardakinden çok daha geniş tutulmuştur. Merkez Bankası tarafından, 2002 yılından itibaren ilan edilmekte olan yıllık para ve kur politikaları duyurularında belirtildiği üzere, 2002-2010 yılları arası dönemde, dalgalı döviz kuru sistemi uygulamasına devam edilmektedir. Merkez Bankası müdahaleleri, en alt düzeyde tutularak, yalnızca aşırı dalgalanmalara müdahale söz konusu olmaktadır. 2008 yılının ikinci yarısında ortaya çıkan dünya finansal krizi, Türkiye’de uygulanan “yüksek faiz, düşük kur” politikası nedeniyle, esas olarak reel sektörü ve tüketici kesimini etkilemiştir. Yüksek faiz politikası ile birlikte izlenen düşük kur politikası, yabancı yatırımcılar için Türkiye’yi çok çekici bir yatırım piyasası durumuna getirmektedir (Hepaktan, Çınar ve Dündar, 2011: 67).

1.5. Döviz Kuru Riskine Yol Açan Faaliyet Alanları

“Alperen’e (1991: 37) göre döviz kuru riski etkisi sadece yabancı aktif, pasif ve faaliyet kazançlarının varlığı ile sınırlı değildir. İlgili yerel kalemlerin varlığı sonucunda da ortaya çıkmaktadır. Ayrıca döviz kuru riskine yol açan faaliyet alanları döviz kuru riskinden özellikle etkilenen işletmelere göre belirlenmektedir. Bu işletmeler ihracat ve ithalatçılar, bankalar, uluslararası kuruluşlardan kaynak sağlayan kuruluşlar ile çokuluslu şirketlerdir (Keser, 2011: 27).

1.5.1. Dış Ticaret ve Kur Riski

Net açık döviz pozisyonu taşıyan bir firmanın döviz kurundaki beklenmeyen bir değişimden dolayı maddi zarara uğrama olasılığını ifade eden kur riski kavramı, hem dış ticaret işlemleri neticesinde hem de çokuluslu firmaların uluslararası alandaki fiziki veya finansal sermaye hareketleri sonucunda gerçekleşebilmektedir. Döviz kurundaki dalgalanmalar politika yapımcılar ve kamuoyu tarafından büyük ölçüde dış ticareti bozucu bir unsur olarak değerlendirilir. Bu bağlamda, döviz kurundaki dalgalanmalar doğru bir biçimde tahmin edilemediği sürece, kur dalgalanmaları dış ticaretten elde edilmesi beklenen karların büyüklüğü hakkında bir belirsizlik meydana getirir. Günümüzde Türkiye'nin ticareti ülke sınırlarını aşmış, uluslararası bir boyut kazanmış ve çok az firma tamamen yerli olarak kalmıştır. Ulusal şirketlerin yerini çok uluslu şirketler almışlardır. Son 30 yıl da Türkiye'nin ihracat hacimlerine bakıldığında (Tablo-1)'de 2014 yılında ihracat hacminin 399.938.999 Bin ABD \$'ye ulaştığı görülmektedir. Türkiye'nin ihracatının ithalatını karşılama oranı ise 2014' te % 65,1 dir.

Tablo 1: Türkiye İhracat Hacmi

Aylar Months	Yıl Year	İhracat (FOB) Exports		İthalat (CIF) Imports		Dış ticaret dengesi Balance		Dış ticaret hacmi Volume of trade		Karşılama oranı
		Değer Value	Değişim Change (%)	Değer Value	Değişim Change (%)	Değer Value	Değişim Change (%)	Değer Value	Değişim Change (%)	Proportion of Imports covered by exports (%)
	1985	7 958 010	11,6	11 343 376	6,5	- 3 385 367	-3,5	19 301 386	29,0	70,2
	1986	7 456 726	-6,3	11 104 771	-2,1	- 3 648 046	7,8	18 561 497	-3,8	67,1
	1987	10 190 049	36,7	14 157 807	27,5	- 3 967 757	8,8	24 347 856	31,2	72,0
	1988	11 662 024	14,4	14 335 398	1,3	- 2 673 374	-32,6	25 997 422	6,8	81,4
	1989	11 624 692	-0,3	15 792 143	10,2	- 4 167 451	55,9	27 416 835	6,5	73,6
	1990	12 959 288	11,5	22 302 126	41,2	- 9 342 838	124,2	35 261 413	28,6	58,1
	1991	13 893 462	4,9	21 047 014	-5,6	- 7 453 552	-20,2	34 640 476	-1,8	64,6
	1992	14 714 629	8,2	22 871 055	8,7	- 8 156 426	9,4	37 585 684	8,5	64,3
	1993	15 346 067	4,3	29 428 370	28,7	- 14 082 303	72,7	44 773 436	19,1	52,1
	1994	18 105 872	18,0	23 270 019	-20,9	- 5 164 147	-63,3	41 375 891	-7,6	77,8
	1995	21 637 041	19,5	35 709 011	53,5	- 14 071 970	172,5	57 346 052	38,6	60,6
	1996	23 224 466	7,3	43 626 642	22,2	- 20 402 176	45,0	66 851 107	16,6	63,2
	1997	26 261 072	13,1	48 558 721	11,3	- 22 297 649	9,3	74 819 792	-11,9	54,1
	1998	26 973 962	2,7	45 921 392	-5,4	- 18 947 440	-15,0	72 895 344	-2,6	58,7
	1999	26 587 225	-1,4	40 671 272	-11,4	- 14 084 047	-25,7	67 258 497	-7,7	65,4
	2000	27 774 906	4,5	54 602 821	34,0	- 26 827 914	89,8	82 277 727	22,3	51,0
	2001	31 334 216	12,8	41 399 083	-24,0	- 10 064 867	-62,3	72 733 299	-11,6	75,7
	2002	36 059 089	15,1	51 553 797	24,5	- 15 494 708	53,9	87 612 886	20,5	69,9
	2003	47 252 836	31,0	69 339 692	34,5	- 22 086 856	42,5	116 592 528	33,1	68,1
	2004	63 167 153	33,7	97 539 766	40,7	- 34 372 613	55,6	160 706 919	37,8	64,8
	2005	73 476 408	16,3	116 774 151	19,7	- 43 297 743	26,0	190 250 559	18,4	62,9
	2006	85 534 676	16,4	139 576 174	19,5	- 54 041 498	24,8	225 110 850	18,3	61,3
	2007	107 271 750	25,4	170 062 715	21,8	- 62 790 965	16,2	277 334 464	23,2	63,1
	2008	132 027 196	23,1	201 963 574	18,8	- 69 936 378	11,4	333 990 770	20,4	65,4
	2009	102 142 613	-22,6	140 928 421	-30,2	- 38 785 809	-44,5	243 071 034	-27,2	72,5
	2010	113 883 219	11,5	185 544 332	31,7	- 71 661 113	84,8	299 427 551	23,2	61,4
	2011	134 906 869	18,5	240 841 676	29,8	- 105 934 807	47,8	375 748 545	25,5	56,0
	2012	152 461 737	13,0	236 545 141	-1,8	- 84 083 404	-20,6	389 006 877	3,5	64,5
	2013	151 802 637	-0,4	251 661 250	6,4	- 99 858 613	18,8	403 463 897	3,7	60,3
	2014	157 715 040	3,9	242 223 959	-3,7	- 84 508 918	-15,4	399 938 999	-0,9	65,1

Kaynak: TÜİK, 2014

Uluslararası ticaret yerli para birimi üzerinden yapılabildiği gibi, yabancı para birimleri üzerinden de yapılmaktadır. Bir ülkenin para birimi diğer ülke için farklı bir döviz cinsini ifade edeceğinden, taraflardan biri genellikle farklı bir döviz cinsi üzerinden ticaret yapmış olmaktadır. İşletmelerin ticarete yabancı bir para birimini kullanmaları, ilgili döviz kurundaki dalgalanmaların etkilerini de beraberinde getirmektedir.

“Alperen’e (1991: 39) göre kurlardaki dalgalanmalar, işletmeleri olumlu ya da olumsuz olmak üzere iki yönlü etkilemektedir. Nitekim döviz kuru dalgalanmalarının uluslararası ticaret hacmi üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların önemli bir kısmında (geleneksel yaklaşım altında) söz konusu etkinin genel olarak negatif olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Keser, 2011: 27).

1.5.2. Bankaların İşlemlerinde Döviz Kuru Riski

Bankaların döviz pozisyonunun dengede olma durumu herhangi bir risk unsuru taşımamaktadır. Buna karşılık döviz işlemleri sonucunda oluşabilecek uzun pozisyon ve kısa pozisyon durumlarında risk olgusu ile karşılaşmaktadır. Bankaların döviz işlemlerinde karşılaştıkları risk durumları üç sınıfa ayrılabilir (Yıldırım, 2003: 26).

1.5.2.1. Kredi Riski: Genel olarak, borçlunun yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı kreditorün karşılaştığı durumu ifade eder. Para piyasasında kredi riski, borç alan taraf için söz konusu olmayıp, borç veren taraf içinse her zaman borç alan tarafın borcunu zamanında ödeyememe riskidir³. Aynı zamanda karşı tarafın mali durumundaki bozulmanın neden olduğu piyasa değeri kaybına da işaret eder. Karşı taraf, kredili işlem borçlusu, menkul kıymet ihraç eden taraf ya da garantör olabilir (Engin, 2006: 4).

1.5.2.2. Kur Riski: “Mandacı’ya (2003: 72) göre bankalar müşterilerinin döviz ihtiyaçlarını karşılamak veya başka amaçlarına yönelik olarak döviz alımlarında bulunmalarının yanı sıra döviz satımlarında da bulunurlar. Hem döviz alımlarında hem de döviz satımlarında bankalar döviz aktif ve pasif dengesini sağlamamaları durumunda, döviz kurunda oluşabilecek dalgalanmalardan doğacak riske açık kalacaklardır (Keser, 2011: 32).

1.5.2.3. Likidite Riski: Genel olarak, borçlunun yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı kreditorün karşılaştığı durumu ifade eder. Para piyasasında kredi riski, borç alan taraf için söz konusu olmayıp, borç veren taraf içinse her zaman borç alan tarafın borcunu zamanında ödeyememe riskidir. Aynı zamanda karşı tarafın mali durumundaki bozulmanın neden olduğu piyasa değeri kaybına da işaret eder. Karşı taraf, kredili işlem borçlusu, menkul kıymet ihraç eden taraf ya da garantör olabilir (Mandacı, 2003: 72).

1.5.3. Uluslararası Pazarlardan Kaynak Sağlayan Şirketlerin Karşılaştıkları Döviz Kuru Riski

“Alperen’e (1991: 74) göre banka dışındaki ithalat ve/veya ihracat yapan işletmeler dış finansmana ihtiyaç duyabilirler. Bu nedenle de döviz kredisi yolu ile dış kaynak sağlamaya yönelebilirler. Böylece, işletmeler döviz kredilerinin vadelerine ve bu vade içinde oluşacak döviz kuru dalgalanmalarına göre de döviz kuru riskine açık kalacaklardır. Banka dışındaki şirketlerin dış kaynak kullanımında karşılaşılabilecekleri riskin belirleyici unsuru döviz kurunun yükselmesidir. Bundan dolayı devalüasyonun sık yapıldığı veya yerel para değerinin sık sık düştüğü ülkelerde, yabancı para bazında kredi kullanan şirketler, anapara ve faiz ödemelerinin yanı sıra kur farkından doğan ek bir maliyet ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Keser, 2011: 29).

1.5.4. Çokuluslu Şirketlerin Karşılaştıkları Döviz Kuru Riski

Çokuluslu şirketlerin karşılaştığı döviz kuru riskini üç noktada inceleyebiliriz (E&Y, Foreign currency matters, 2013: 52). Bunlardan birincisi; muhasebe kayıtlarında kur farkı dolayısıyla oluşacak risktir. Çokuluslu şirketlerin yavru şirketlerin faaliyetlerini muhasebe kayıtlarına aktarıırken faaliyette buldukları ülke parasını kullanırlar. Yavru şirketlerin her biri bu şekilde hareket ettiğinden bilanço döneminde merkez şirkette çeşitli ülke paraları cinsinden hesap bakiyeleri oluşur. Yavru şirketlerin tuttuğu muhasebe kalemleri merkez şirkette iki ülke parasının değişim oranı (yani döviz kuru) üzerinden işleme tabi tutulur. Yavru şirketlerin bulunduğu ülkelerin paraları ile ana şirketin bulunduğu ülkenin parası arasında oluşacak kur farklarının birbirlerini karşılar nitelikte olması durumunda herhangi bir zarar söz konusu olmaksızın sadece bir veya birkaç şirketin bulunduğu ülkelerin parası karşısında ana şirket parasının değer

kazanması sonucu muhasebe kayıtlarında kur farkından doğan bir zarar söz konusu olacaktır.

İkincisi; çokuluslu şirketlerin dış ticaret ve kredi alışverişleri sonucunda ortaya çıkacak kur farkından doğan risktir. Bu risk ana şirket ve yavru şirketler arasında oluşacağı gibi yavru şirketlerin de kendi aralarında oluşabilir. Aynı zamanda da çokuluslu şirketlerin diğer şirketlerle olan ilişkileri sonucu da ortaya çıkabilir.

Üçüncüsü; yavru şirketlerin yurtdışı yatırımlar yapmaları için karar alımlarında ortaya çıkan bir risk durumu vardır. Bu risk durumu özellikle üretimin hammadde ithalatına dayalı olduğu ülkelerde yatırım yapan çokuluslu şirketlerin söz konusu ülke parasının değer kaybı oranında kur farkından doğan bir zarar durumu ile karşı karşıyadırlar.

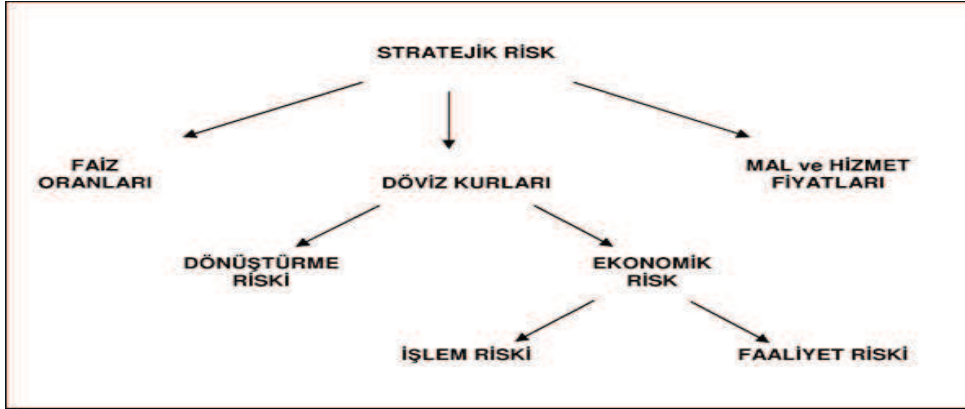
1.6. Kur Değişimlerinin İşletmeler Üzerindeki Etkileri

Döviz kurlarındaki herhangi bir değişme genel olarak işletmeleri; işletmenin türüne, ticari işlemlerin türüne ve işletmede mali tabloların konsolidasyonunda kullanılan muhasebe tekniğine göre üç şekilde etkilemektedir.

‘Mannino ve Milani’e (1992: 36-37) göre bunlar;

- İşlem Etkisi,
- Ekonomik Etkisi,
- Muhasebe veya Çevrim Etkisi şeklinde sıralanmaktadır (Aktaran: Kadioğlu, 2004: 7).

Ayrıca, yabancı paralı işlemler ile uğraşan işletmeler, kur değişimleri sonucu ortaya çıkan kur farklarının nasıl vergilendirileceği veya kayıtlara nasıl alınacağı konusunda da bazı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla, döviz kurundaki değişmelerin diğer bir etkisinin de, vergilendirme etkisi şeklinde incelenmesi mümkündür. Kur değişmelerinin işletmeler üzerindeki bu etkileri Şekil 2’de gösterilmiş ve aşağıda ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Şekil 2: Stratejik Riskin Bileşenleri

Kaynak: Çelik, Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi, 2002.

1.6.1. İşlem Riski

Döviz kurlarının işlem etkisi firmanın, döviz cinsinden ödeme gerektiren çeşitli tipte sözleşmelerinin bulunmasından kaynaklanır. Bu işlemlerden bazıları örneğin, mal ve hizmet ithal ve ihracı, dövizle borç alma veya borç verme, yabancı sermaye şirketlerinin ev sahibi ülkeden yaptıkları alım ve satımlardır (Seyidoğlu, 1994: 139).

‘Kadıoğlu’na (2004: 4-5) göre işlem riskine neden olan temel işlemler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Aktaran: Aslan, 2011: 98).

- a) Döviz bazında fiyatlandırılmış vadeli mal veya hizmet satın alınması ve satılması:

Burada belirtilen işlemlerde işlemin fiyatı döviz üzerinden belirlenmiş olup, ödeme veya tahsilâtlar belirli vadeler sonunda ödenecek veya tahsil edilecektir. Fakat vade sonunda döviz kurundaki belirsizlik kur riski doğurmuş olacaktır.

Örneğin Euro cinsinden satılan bir mal 4 ay vadeli satılmış olsun. Şirket bugünkü kurdan (1€ = 1,9700 TL) 100.000 € olarak anlaşmayı yapmış olsun. Şirket bugünkü kur üzerinden 197.000 TL hâsılat elde etmeyi planlamaktadır. Ancak, 4 ay sonra kur 4 ay önceki kurdan düşük ise şirket bir zararla karşı karşıya kalacaktır. Yani, 1 Euro’nun 1,9100 TL olması durumunda şirketin bu sözleşmeden 6000 TL zararı olmuş olacaktır. Benzer bir durum ithalat yapan bir firma içinde geçerli olacaktır. Örneğin, Euro cinsinden satın alınan bir mal 4 ay vadeli satın alınmış olsun. Şirket bugünkü kurdan

(1€ = 1,9700 TL) 100.000 € olarak anlaşmayı yapmış olsun şirket bugünkü kur üzerinden 197.000 TL ödeme yapmayı planlamaktadır. Fakat şirketin 4 ay sonra 100.000 €' yu ödeyebilmesi için o günkü kurdan Euro'yu spot piyasadan alması gerekir. Eğer 4 ay sonraki kur 4 ay önceki kurdan yüksek ise şirket bir zararla karşı karşıya kalacaktır. 1 Euro'nun 2,2150 TL olması durumunda şirketin 24.500 TL zararı olmuş olacaktır. Dolayısıyla bu iki şirket vadeli yapılan işlemler sonucunda kurun belirsizliği nedeniyle kur riskine maruz kalmış olacaktır (Keser, 2011: 31).

b) Döviz cinsinden kredi alınması:

Şirket döviz üzerinden kredi aldığımda kredinin hem anaparası hem de faiz taksitleri belirli bir vade içerdiğinden ve söz konusu vadelerde kurlardaki belirsizlik, döviz üzerinden kredi kullanımını kur riskine maruz bırakmaktadır.

c) Bir şirketin başka ülkelerde yatırım yapması:

Yabancı ülkelerde yapılan kapasite artırıcı alımlar, yeni bir şirket kurma veya şirket ele geçirilmesi döviz gerektiren işlemlerdir. Yabancı ülke parasının yerli ülke parasına göre değer kazanması durumunda şirketin ödeyeceği yerli para artmaktadır. Bununla beraber yabancı ülkedeki şirketlerden gelen karların da gelecekteki döviz kuru üzerinden ana şirketin parasına çevrilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla yabancı ülkedeki yatırımlar da döviz kuru riskine açık olan işlemlerdir.

d) Şirketin portföy yatırımlarından gelir elde etmesi:

Yabancı ülkelerde yapılan portföy yatırımları da döviz kuru riskine maruz kalan işlemlerdir. Portföy yatırımlarından elde edilen gelirler kurdaki belirsizlik nedeniyle değişebilmekte ve kurlara bağlı olarak elde edilen getiri oranını değiştirmektedir.

e) Yabancı ülkelerde bulunan bağlı şirketlerden kar payı veya gelir elde edilmesi:

Çokuluslu şirketlerin bağlı şirketleri nakit kar paylarını kendi ülkelerinin para birimi üzerinden dağıttıklarından dolayı, ana şirket döviz cinsinden kar payını kendi ülkesinin parasına çevirmek zorundadır. Bu durum da kur riski oluşturmaktadır. Gelecekte, yerli paranın değer kazanması şirketin yabancı ülkelerdeki bağlı şirketlerinden elde ettiği karın azalmasına neden olacaktır.

f) Döviz üzerinden bankalarda mevduat hesaplarının açılması:

Şirketin kendi ülkesinde bile olsa yabancı para üzerinden mevduat hesapları vade sonundaki kurun belirsiz olması nedeniyle hem anapara hem de faiz geliri döviz kuru riskine maruz kalmaktadır.

İşlem Riskinin Ölçümü

İşlem riskinin ölçümü genel olarak; her para birimi bazında sabit nakit girişleri ile çıkışları arasındaki farkın hesaplanması şeklinde ifade edilir. İşlem riskinin ölçülmesi sırasında karmaşık durumlar göz önünde bulundurulmalıdır. Şirketin yabancı para cinsinden işlemleri hem aktif hem de pasif nitelikte olabilir. Örneğin, bir şirket aynı döviz cinsinden hem ithalat hem de ihracat yapıyorsa, net işlem riski iki işlemin farkı olacaktır. Aynı para cinsinden işlemleri birbirlerini karşılması dışında, bazen paralel dövizlerin birbirlerini karşılması söz konusudur. Bazı paralar güçlü para olduklarından diğer paralar onunla birlikte hareket ederler. Ayrıca, farklı paralar portföy kuramındaki riskin dağıtılması etkisi yaratabilir. Sonuç olarak, işlem riski hesaplanırken bu tür faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Kadıoğlu, 2004: 92).

Diğer taraftan, işlem riskinin ölçülmesinde şirketin döviz cinsi bazında pozisyonları ve büyüklükleri belirlenmelidir. Pozisyonları yaratan kurların birbirleri ile korelasyonları ve gelecekteki muhtemel değer aralıkları hesaplanarak yabancı paralardan kaynaklanan muhtemel değişikliklerin işletmenin mali yapısına olan etkisi net olarak hesaplanabilmektedir.

1.6.2. Ekonomik Etkisi

Ekonomik risk (economic exposure) döviz kurlarında beklenmeyen dalgalanmaların, işletmenin gelecekteki nakit akımları ile firma değeri üzerinde doğuracağı etkileri ifade eder. Ekonomik riske işletme riski de (operating exposure) denilmektedir. Firma değeri, gelecekte beklenen nakit akımlarının bugünkü değeri ile ölçülmektedir. Kur dalgalanmaları bu nakit akımlarının bugünkü reel değerini değiştirmekle, firmanın değerini de etkilemiş olmaktadır. Bu da şirket hisse senetlerinin piyasa değerini etkilemektedir (Aslan, 2005: 102).

Ekonomik riskin ölçülmesi şirketin bugünkü değeri ile ilişkilendirilmektedir. Çünkü şirketin değeri gelecekteki nakit akımlarının bugüne indirgenmiş değerlerinin toplamıdır. Zaten ekonomik risk de kur değişimleri nedeniyle şirketin gelecekteki potansiyel nakit akımlarının etkilenmesidir. Bu yöntemde bile gelecekteki nakit akımlarının nasıl etkileneceği tam bilinmediğinden doğru ölçüm yapılamamaktadır. Bu yüzden daha gelişmiş ekonometri modellerle ekonomik risk ölçülmeye çalışılmaktadır.

Ekonomik riskin azaltılması için kesin yöntemler olmamakla birlikte, şirketlerin bu riskin etkilerini azaltmak amacı ile genel olarak yabancı para üzerinden yurtdışı satışlarını, üretim faaliyetlerini ve borçlanma faaliyetlerini çeşitlendirmeleri mümkündür (Keser, 2011: 35).

1.6.3. Muhasebe (Çevrim) Etkisi

Dönüşüm riski, “aktif ve pasiflerini farklı döviz kurları ile tutmak zorunluluğundan ortaya çıkan ve döviz kurlarının birbirine çevrilmesi sırasında ortaya çıkan risktir.” Muhasebe riski olarak ta adlandırılmaktadır. Bilanço ve Gelir Tablosu, farklı dövizlerle işlem yapılırsa bile sonuçta bir dövizle gösterilmektedir. Bu durumda, döviz kurlarındaki farklılık, işlemlerin toplanması sırasında çevirmeden kaynaklanan farklılıklara yol açmaktadır. Farklı döviz kurları elde edilen kârlar, hesapların tutulduğu paraya çevrildiğinde artışlar veya azalışlar olmaktadır. İşletme maliyet ve kâr hesaplamalarında cari rakamlar ile elde ettiği karları ortalama rakamlarla göstermek zorunda kalmaktadır.

İhracat yapan işletmeler, yurtdışına sattıkları malları yabancı paralarla satış yapmakta ve yurtiçinde ise, mali tablolarını hazırlarken yerli paralarla ifade etmektedirler. Yine, hammadde alımları, işçi ücretleri ve diğer maliyet unsurlarını yerli para ile alırken, satışlarını yabancı paralarla yapmaları sürekli dönüşüm riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Yıldıran, 2003: 27).

1.6.4. Vergilendirme Etkisi

Uluslararası ticarete kredili mal ve menkul değer alım ve satımında, kaçınılmaz olarak kur farkları oluşmaktadır. Kur farklarına, vergi ve kambiyo yasaları birbirini tamamlayan nitelikte yaklaşmakla birlikte, halen az da olsa birbirleriyle uyum sağlaması

gereken konular bulunmaktadır. Kur farklarının, nasıl kayda alınacağı konusunda birçok görüşler ileri sürülmektedir. Fakat hangi görüşün daha olumlu olduğu konusunda ülkemizde tam bir açıklama mevcut değildir. Yabancı para cinsinden kredi kullanılması halinde, bu krediyle ilgili olarak ortaya çıkan kur farklarının ne şekilde işleme tabi tutulacağı konusunda ortaya çıkan dört ayrı görüş bulunmaktadır (Kaya, 2013: 97).

Birinci görüş; “Dönem sonu stokta bulunan malların finansmanında kullanılan kredilerle ilgili kur farklarının, dönem gideri olarak dikkate alınması gerektiği” şeklindedir.

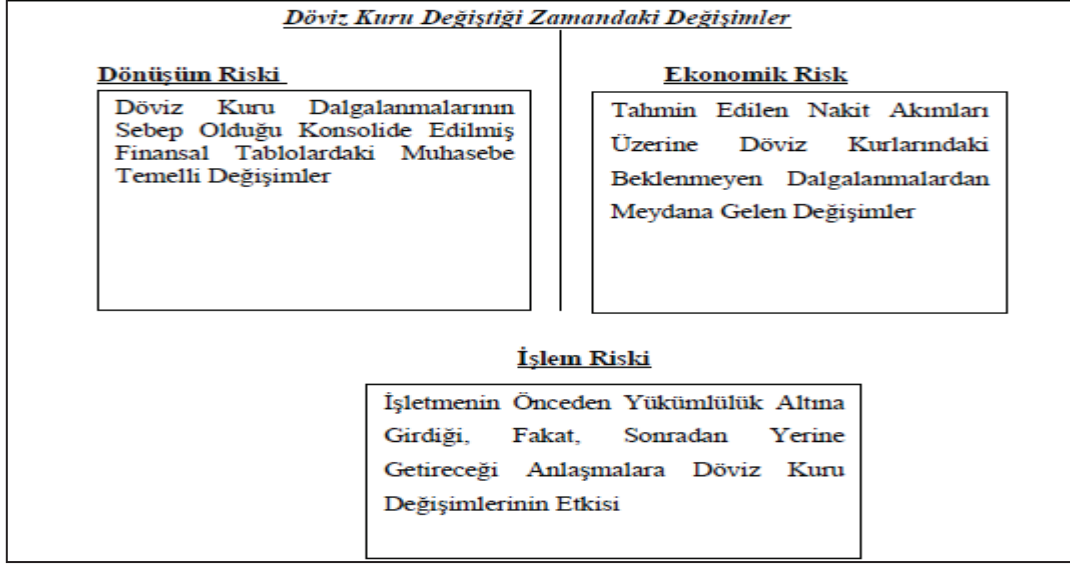
Bu görüşe göre, satın alınan malın maliyeti satın alma tarihinde belirlenmektedir. Bir mal, yabancı para cinsinden borçlanmak suretiyle satın alınıyorsa, alım tarihi itibarıyla cari kurla maliyet bedeli tespit edilmektedir. Bu tarihten sonra, yabancı para cinsinden borçlanma nedeniyle ortaya çıkan kur farkının malın maliyetiyle ilişkilendirilmemesi gerekmektedir. Malın bedelinin, edinim tarihindeki değerle belirlenmesi uluslararası kabul görmüş bir kuraldır. Vadeli ödemeden dolayı ortaya çıkan farklar, işletmenin finansman sorunlarından kaynaklanmaktadır. Finansman sorunu ise, idari yani, yönetsel bir olay olarak kabul edilmektedir.

İkinci görüş; “Hammadde ve malların ambara veya depoya girdiği tarihe kadar ortaya çıkan kur farklarının maliyete katılmasının zorunlu olduğu, ondan sonra ortaya çıkan kur farklarının ise aktifleştirilmesi veya gider yazılması konusunda mükellefin seçimlik hakkı bulunması” şeklindedir.

VUK 163 sayılı genel tebliğinde, duran varlıkların finansmanında kullanılan kredilere ilişkin kur farklarının tabi tutulacağı işleme ilişkin düzenlemeden esinlendiği anlaşılan bu görüşün, söz konusu tebliğin düzenlemesinden farkı, malların ambara girdiği tarihten dönem sonuna kadar oluşan kur farklarını, maliyet unsuru olarak dikkate almasıdır.

Üçüncü görüş; “Emtiann(Ticari malların) aktife girdiği tarihe ve o hesap dönemi sonuna kadar ortaya çıkan kur farklarının maliyetlere intikal ettirilmesi, daha sonraki hesap dönemleri içinde ortaya çıkacak kur farklarının ise doğrudan sonuç hesaplarına aktarılması gerekmektedir” şeklindedir.

Dördüncü görüş; “Emtianın(Ticari malların) aktifte bulunduğu süre içinde oluşan bütün kur farkları, emtianın maliyetine eklenmek zorundadır” şeklindedir.

Şekil 3: Döviz Kuru Riskleri Çeşitleri ve Meydana Gelen Değişimler

Kaynak: Kadioğlu, Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi, 2004.

1.7. Kur Riski Yönetiminde Mali Yöntem ve Araçlar

İhracat yapan işletmeler, kur riskinden korunmak için, işletmenin dışında piyasa şartlarında gelişmiş araç ve stratejileri kullanılabılır. Bu yöntem ve araçlarının başlıcaları, ülkemizde 1980’li yıllarda yaygınlaşmaya başlayan leasing, factoring, forfaiting, opsiyon, swap, future sözleşmeler ve vadeli işlemlerdir (Yıldıran, 2004: 344).

İhracat yapan işletmeler, kur riskinden korunmak için, işletmenin dışında piyasa şartlarında gelişmiş araç ve stratejileri kullanabilir. 1970’lerden bu yana risk yönetiminde kullanılan işletme-dışı korunma araçları üç aşamadan geçerek, günümüze kadar ulaşmıştır (Yıldıran, 2003: 60). Bu aşamalar aşağıda sıralanmıştır;

1. İlk kuşak ürün olan ve sabit kur rejiminde kullanılan forward sözleşmeleridir.
2. Future, opsiyonlar ve swaplar gibi Bretton Woods sonrası kullanılan ikinci kuşak ürünlerdir.

3. Döviz sözleşmeleri, bileşik opsiyonlar gibi üçüncü kuşak ürünler. İhracat yapan işletmelerin DKRY’de kullanabileceği araçlar, leasing, factoring, forfaiting, mali gelecek sözleşmeleri, vadeli (forward) sözleşmeler, opsiyonlar ve swaplardır.

1.7.1. Leasing

Belirli bir süre için kiralayan ve kiracı arasında imzalanan sözleşme ile üreticiden kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın, belli bir kira ödemeleri karşılığında yatırımcının kullanımına sunulmasını sağlayan finansman yöntemidir. Sözleşme süresi sonuna kadar kiralanan malın mülkiyeti leasing şirketinde, kullanım hakkı ise yatırımcıda kalır. Sözleşme sonunda kiracı isterse finansal kiralamaya konu olan malı (taşıt, makine, cihaz v. b.) düşük bedelle satın alma hakkına sahiptir (Gürsoy, 2012: 301).

1.7.2. Forfaiting

Forfaiting, kredili mal ve hizmet ihracatından doğan ve gelecekte tahsil edilecek, orta vadeli ve uygulamada bir banka tarafından garanti edilmiş senetli veya senetsiz bir alacağın, vadeden önce satılarak, tahsil edilmesidir. Alacağın satıcısına ‘forfaitist’, devralan kuruluşa ‘forfaiter’ denir. Senetli senetsiz her çeşit alacak, forfaiting konusu olabilir. Ancak uygulamada poliçe ve bono gibi senetlerle temsil edilen alacaklar üzerinden forfaiting yapılmaktadır. İthalatçı, güvenilir bir borçlu değilse, forfaiter kendisine devredilecek olan alacağın aval veya benzeri şekilde kabul edebileceği bir banka teminatına bağlanmasını isteyebilir. Böylece forfaiterin alacağını tahsil edememe riski azalmaktadır.

Uluslararası piyasalardaki yoğun rekabet, ihracatta yeni finansman tekniklerinin gelişmesine neden olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin ödeme güçlüğü içerisinde bulunmaları, forfaitin’in yeni bir finansman tekniği olarak uygulanmasını gündeme getirmiştir. Son yıllarda, gelişmiş ülkelerde sevk sonrası ihracat finansmanına ağırlık verilmiştir. Forfaiting sevk sonrası ihracat finansman tekniğidir (Ceylan, 1998: 37).

1.7.3. Factoring

Factoring, alacak hakkının satışıyla firmalara fon sağlayan bir finansman yöntemidir. Factoring, ilk kez Anglo-Saxon ülkelerinde yürürlüğe konulmuştur. Factoring büyük çapta kredili satış yapan firmaların alacak haklarının 'factor' ya da 'factoring' şirketi olarak bilinen finansal kuruluşlar tarafından satın alınması şeklinde yapılan bir faaliyettir. 'Factoring' de mekanizma nispeten basittir. Örneğin bir ihracatçı firma belli bir ödeme karşılığında bir factor'e ihracattan doğan tüm alacaklarını devreder (Parasız, 1990: 2).

1.7.4. Döviz Opsiyonları

Opsiyonlar, 1970'li yılların ortalarından itibaren finansal ve finansal olmayan işletmelerin karşılaştıkları döviz kuru ve faiz oranı gibi riskleri ortadan kaldırmak amacıyla kullandıkları ve bugün kullanım alanı daha da genişleyen ve hisse senedi ve tahviller gibi finansal araçlar üzerine de yazılabilen finansal araçlardır. Opsiyon sözleşmelerinde söz konusu ürünü belirlenmiş olan bir fiyat üzerinden ileri bir vadede satın alma ya da satma hakkını alan tarafa opsiyon alıcısı, bu hakkı satan tarafa ise opsiyon satıcısı (yazıcısı) denir. Opsiyonu satın alan taraf belirli bir fiyat üzerinden söz konusu ürünü belli bir prim ödeyerek satın alma ya da almama keyfiyetini elde ederken, opsiyonu satan taraf ise yine belli bir prim karşılığında, opsiyon alıcısı talep ettiği takdirde bu ürünü basta anlaşılmış olan fiyat üzerinden teslim etme yükümlülüğünü üstlenmektedir. Yani opsiyon işlemi alıcı için bir hakkı, satıcı için ise bir yükümlülüğü temsil eder. Opsiyon vade tarihine kadar kullanılmazsa değersiz duruma gelir ve satıcının yükümlülükleri ortadan kalkar. Opsiyona girmek için ise alıcı, satıcının üstlenmiş olduğu yükümlülüklerine karşılık ona belli bir prim öder. Burada, opsiyon alıcısının en olumsuz şartlarda bile maksimum zararı ödediği prim miktarı ile sınırlı, karı ise teorik olarak sınırsız iken opsiyon satıcısının en olumlu şartlarda bile maksimum karı, tahsil ettiği prim miktarı ile sınırlı, zararı ise teorik olarak sınırsızdır (Keser, 2011: 41).

1.7.5. Döviz Swapları

Sürekli kur değişimlerinin yaşandığı ve paranın değer kaybettiği piyasalarda, işletmelerin swap yöntemini kullanarak gelecekteki gelirlerini ve yabancı ülkelerdeki

yatırımlarını korumak amacıyla işlem yapmaları uzun yıllardan itibaren alternatif bir yöntem olarak kullanılmaktadır. 1923 yılından itibaren uygulanmakta olan swap işlemleri, özellikle 1970'li yıllarda İngiltere'de sermaye hareketlerine ve döviz işlemlerine getirilen kısıtlamalar ve ulusal piyasadan borçlanma maliyetinin artması karşısında gelişmeye başlamıştır. Bu yöntem, döviz kuru ve faiz oranındaki değişimlerden doğabilecek risklerden korunmak, borçlanma maliyetini düşürmek ve yeni finansal piyasalarda işlem yapabilmek amacıyla geliştirilmiş bir tekniktir. Döviz Swap işlemi bir para biriminin nakit akışının, ileriki bir tarihte geri alınmak koşulu ile başka bir para birimi karşılığında, spot piyasada satılması işlemidir (Hayta, 2009: 121).

1.7.6. Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri (Forward)

Forward işlemler, ileri bir tarihte teslimi söz konusu olacak herhangi bir malın, vadesi, fiyatı ve miktarı bugünden belirlenerek, sözleşmeye bağlandığı işlemlerdir. Forward işlemler, kesin ve bağlayıcı işlemlerdir. Her tür mal ve piyasa için söz konusu olabilir. Forward işlemler, peşin piyasa işlemi sayılır. Bu piyasada alıcı ile satıcı tamamiyle kendilerinin önceden belirledikleri şartlara bağlı olarak ilerideki bir tarih veya tarihler arasında fiziki bir Pazar yeri olmayan ve bankalarla bankalar veya müşterileri arasında gerçekleştirilen örgütsüz piyasa işlemlerdir (Ceylan, 1998: 254).

1.7.7. Futures Sözleşmeleri

Futures sözleşmeleri, köken olarak mal fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalara karşı üreticileri ve tacirleri korumak amacıyla geliştirilmiş bir türev ürünüdür. İlk futures borsası Amerika Birleşik Devletlerinin Shicago kentinde kurulmuştur. Bu borsada önce spot ve forward işlemler gerçekleştirilmiş, bunlardan doğan sorunlar sebebiyle forward işlemler baz alınarak futures işlemler yaratılmıştır (Nurcan, 2005: 15).

BÖLÜM 2: TMS-21 KUR DEĞİŞİM ETKİLERİ STANDARTINA GÖRE FİNANSAL TABLOLARIN ÇEVİRİMİ VE KUR FARKLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Çalışmanın ikinci bölümünde, TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardının amacı ve kapsamı doğrultusunda açıklamalar yapılmış ve örnek uygulamalara yer verilmiştir.

2.1. Kur Değişiminin Etkileri

Kur, döviz ya da efektif değerler açısından ayrı ayrı ortaya çıkmaktadır. Döviz veya efektif alışlarında uygulanan kura alış kuru, satışlarında uygulanan kura ise satış kuru denilmektedir. İki ayrı ülke para birimlerinin üçüncü bir ülkenin kambiyo piyasasında birbirleri karşısındaki değerine ise “çapraz kur” denilmektedir. Yabancı para üzerinden yapılan işlemler karşılığı yine yabancı para üzerinden düzenlenmiş ödeme araçları (efektif, çek, banka hesabı, senet) muhasebe kayıtlarına geçerli para birimi olan Türk Lirasına çevrilerek alınırlar. Bu ödeme araçlarının Türk parasına çevrilmesinde değişik kurlar uygulanmaktadır. Yukarıda da tanımlandığı gibi kur ulusal paranın yabancı para karşısında o tarihteki değeri olacaktır. Ticarete konu olan yabancı para cinsinden efektifler, çekler, dövizler, senetler serbest piyasa koşullarına göre sürekli değişiklik göstermektedir. Muhasebe kaydı ve mevcutların değerlendirme zamanında dikkate alınacak kurun o tarihte geçerli olan ve mevzuatça kabul edilen kur olması gerekmektedir. Bilançoda yer alan varlık ve kaynakların Türk Lirası cinsinden kayıt edilmiş ve dönem sonunda değerlemeye tabi tutulmuş değerler olduğu düşünülürse Türk Lirasına dönüştürmede esas alınan kurun raporlamayı ne denli etkileyeceği daha iyi anlaşılacaktır (Ceran ve Ortakarpuz, 2013: 68).

2.2. Kur Farklarını Meydana Getiren İşlemler

İşletmelerin yabancı para birimine dayalı işlemlerinin raporlama para birimine dönüştürülmesi, işletmelerin yabancı para birimine dayalı faaliyetlerinin niteliğine göre birbirinden farklılık gösterir. Bu açıdan işletmelerin yabancı para birimine dayalı işlemleri iki ana grupta sınıflanmaktadır. Bu faaliyetler şu şekildedir (Çelik, 2002: 56).

- Yurtiçi yabancı para birimine dayalı işlemler,
- Yabancı Ülkedeki Faaliyetler.

2.2.1. Yurtiçinde Yabancı Para Birimine Dayalı İşlemlerin Yapılması

İşlemlerin yabancı para cinsinden yapılması gereği aşağıdaki durumlarda ortaya çıkmaktadır:

- Fiyatı yabancı para birimi cinsinden belirlenmiş mal ve hizmetlerin alım satımı,
- Değeri yabancı para birimi cinsinden belirlenmiş olan fonların borç alınması veya borç verilmesi,
- Yabancı para cinsinden düzenlenmiş bir sözleşmeye taraf olmak,
- Diğer bazı sebeplerle değeri yabancı para cinsinden belirlenmiş varlıkların edinilmesi, elden çıkarılması; borçlanılması veya borçların ödenmesi.

Yabancı para birimine dayalı işlemler, ticari mal veya hizmet alım-satımından kaynaklanabileceği gibi, sabit kıymet yatırımları karşılığı dövize dayalı krediler ya da borçlanmalardan da kaynaklanabilmektedir. İşletmeler dövizli borçlarından dolayı, döviz değişimlerinden kaynaklanan olumsuz farklardan korunabilmek için, varlıklarının bir kısmını da dövizli yatırımlara dönüştürmektedirler. Böylece yabancı para birimine dayalı işlemlerin sadece mal veya hizmet ya da sabit kıymet yatırımlarından değil, dövize dayalı menkul kıymet yatırımlarından da oluştuğu görülmektedir (Ceran ve Ortakarpuz, 2013: 70).

Yabancı paralı işlemlerde ortaya çıkan kur farkları, standartta parasal kalemler ve parasal olmayan kalemler açısından ayrı ayrı ele alındığından öncelikle bu kavramlara açıklık getirilmesine ihtiyaç vardır. Parasal kalem, elde tutulan para ile sabit veya belirlenebilir bir tutarda para olarak alınacak veya ödenecek varlık ve borçlar olarak ifade edilmektedir. Bir başka tanıma göre ise parasal kalemler, para değerindeki değişimler karşısında nominal değerleri aynı kalan, ancak satın alma güçleri fiyat hareketlerine göre ters yönde değişen varlık unsurlarıdır. Başka bir deyişle, fiyatların arttığı bir ortamda satın alma güçleri azalan kalemlerdir. Kasa, banka, senetli ve

senetsiz alacaklar kullanılan veya kullanılan krediler, borçlar parasal kalem olarak nitelendirilirler (Karaca ve Akyel, 2011: 51).

Parasal olmayan kalemler ise parasal olmayan bir kalemin temel niteliği, sabit ya da belirlenebilir tutarda para biriminin alınması hakkının (ya da ödenmesi yükümlülüğünün) mevcut olmamasıdır (TMS-21, md.16). Mal ve hizmetler için önceden ödenen tutarlar (örneğin peşin ödenmiş kira), şerefiye, maddi olmayan duran varlıklar, stoklar, maddi duran varlıklar ve parasal olmayan bir varlığın teslimatıyla sonuçlanacak karşılıklar örnek olarak verilebilir (TMS 21, m.16).

2.2.2. Yabancı Ülkedeki Faaliyetler

Standarda göre, yabancı ülkedeki faaliyetler iki kısımda değerlendirilmiştir (TMS 21, m.23).

- Faaliyetleri raporlayan işletmenin ayrılmaz bir parçası olan yabancı ülkelerdeki faaliyetler,
- Yabancı işletmeler.

Raporlayan işletmenin faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olan yabancı ülkedeki faaliyet, raporlayan işletmenin faaliyetlerinin bir uzantısı şeklinde faaliyet gösteren yabancı işletmeleri kapsar. Örneğin, sadece raporlayan işletmeden ihraç edilen malları satın alan ve elde ettiği gelirleri raporlayan işletmeye gönderen yabancı işletmeler bu grupta yer alır. Bu durumda; raporlayan işletmenin raporlama para birimi ile bu faaliyetlerinin yapıldığı ülkenin para birimi arasındaki kur farkları, raporlayan işletmenin nakit akışlarını doğrudan etkiler (TMS 21, m. 24).

Yabancı işletmeler ise, raporlayan işletmenin faaliyetlerinin bir parçası olan işletmelerden farklı olarak, ana işletme ile faaliyet ve finansman ilişkilerinde büyük ölçüde bağımsız olan işletmelerdir. Yabancı para birimi ile raporlayan işletmenin para birimi arasındaki kurda bir değişim olması durumunda; hem yabancı işletmenin hem de raporlayan işletmenin şimdiki ve gelecekteki faaliyetlerinden elde edilen nakit akışlarında önemsiz veya dolaylı etki söz konusu olmaktadır (TMS 21, m.25).

2.3. Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Yabancı paralı parasal kalemlerin işlemin gerçekleştiği tarih ile ödeme tarihi arasında döviz kurunda meydana gelen bir değişiklik kur farkı oluşturmaktadır. İşlemin gerçekleştiği tarih ile ödemenin yapıldığı tarih aynı muhasebe döneminde ise tüm kur farkları aynı dönemin kapsamlı kâr veya zarar tablosuna yansıtılır. Ancak, işlemin gerçekleştiği tarih ile ödemenin yapıldığı tarih, birbirinden farklı dönemlerde ise her dönem sonu oluşan kur farkı ilgili dönemin kapsamlı kâr veya zarar tablosuna yansıtılır. Özetle, parasal kalemlere ilişkin ortaya çıkan kur farkları, oluştukları dönemde kâr veya zarar içerisinde kayıtlıdır (Gökgöz, 2015: 100).

Parasal olmayan bir kalemden kaynaklanan kazanç ya da zarar diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilirse, bu kazanç ya da zararın kurdan kaynaklanan kısmı da diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilir. Örneğin; TMS 16 Maddi Duran Varlıklar standardına göre, yeniden değerlendirme modeli tercih edildiği takdirde, maddi duran varlıkların yeniden değerlendirme artışları diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilir. Eğer, maddi duran varlık yabancı para cinsinden olması durumunda, değer artışının kur farkından kaynaklanan kısmı da diğer kapsamlı gelir içerisinde muhasebeleştirilir. Buna karşın, parasal olmayan bir kalemden kaynaklanan kazanç ya da zarar, kâr veya zarar içerisinde sınıflanması durumunda, bu kazancın kurdan kaynaklanan kısmı da kâr ya da zarar içerisinde kayıtlıdır (TMS 21, md.30-31).

Yabancı Paraya Dayalı İşlemlerin Muhasebeleştirilmesinde Esas Alınacak

Kurun Belirlenmesi

Standartta göre, yabancı para birimine dayalı işlemlerde, işlemin yapıldığı tarihte, parasal kalem parasal olmayan kalem ayrımına bakılmaksızın, işlemin gerçekleştiği tarihteki geçerli kur üzerinden muhasebeleştirilir. İşletme açısından karar verilmesi gereken nokta, yabancı para birimine dayalı işlemin raporlama para birimine dönüştürülmesinde kullanılacak geçerli kurun hangi kur olacağıdır.

Standartta geçerli kur, “hemen teslim halindeki geçerli olan döviz kuru” olarak tanımlanmış olmasına rağmen, uygulamada çok farklı kurlarla karıştırılabilir. Örneğin, T.C. Merkez Bankası’nca ilan edilen döviz alış, döviz satış, efektif alış, efektif satış gibi

objektifliği kabul edilen kur kotasyonları olduğu gibi; her bankanın uyguladığı alış ve satış kurları da söz konusudur. Bu konuda standartta somut bir belirleme yapılmamış olmakla birlikte işletme açısından kendi işlemi ile bağlantı kurulabilen gerçekçi kur, geçerli kurdur. Örneğin, bir bankada yapılan işlem banka kuruyla kayda alınabileceği gibi, T.C. Merkez Bankası tarafından belirlenen işlem tarihindeki kur da dikkate alınabilir (Bekçioğlu ve Koroğlu, 2008: 35).

2.4. TMS-21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı İle İlgili Açıklamalar

Kur değişiminin etkileri standardı uluslararası muhasebe standardına uyumlu olarak 31.12.2005 tarihinden başlayan hesap dönemleri itibariyle geçerli olmak üzere resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından 15.07.2007 tarihinde TMS-21’de bazı değişiklikler yapılıp, Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Yapılan bu değişiklikler sonucunda TMS-21, UMS-21 ile benzer içeriklere sahip olmuştur (Bekçioğlu ve Koroğlu, 2008: 29).

2.4.1. Kur Farklarıyla İlgili Uluslararası Muhasebe Standardı

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee- IASC), kurulduğu 1973 yılından 2001 yılına kadar, 41 adet uluslararası muhasebe standardı (International Accounting Standard-IAS) yayımlamıştır. Mayıs 2000’de yapılan genel kurulda, IASC’ın Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi Vakfi (IASCF) haline dönüştürülmesi ve uluslararası muhasebe standartlarına ilişkin çalışmaları yrrtmek üzere Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board- IASB)’nun oluşturulmasına karar verilmiştir. Nisan 2001’den itibaren IASB, taslak ve standartları geliştirme, yayımlama ve Standart Yorumlama Komitesi’nin (Standing Interpretation Committee- SIC) yorumlarını onaylama görevini üstlenmiştir. Bu tarihten itibaren, IASB tarafından bazı IAS’lar değiştirilmiş ve düzenlenmiş, bazılarında değişiklik yapılması veya yerine yeni standartların çıkarılması önerilmiş; ayrıca daha önce standart yayımlanmamış konularda standartların hazırlanması çalışmaları başlatılmıştır (<http://www.iasplus.com>, 2007).

IASB tarafından kur değişiminin etkilerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin ilk alışmalar Kasım 1977’de bir standart taslağının yayımlanmasıyla başlatılmıştır. Bu alışmalar sonucunda 1983 yılında IAS 21 ‘‘Kur Değişiminin Etkilerinin

Muhasebeleştirilmesi” 1.1.1985’te yürürlüğe girmek üzere onaylanmıştır. Söz konusu standart, içeriğinde birçok değişiklik yapılarak Kasım 1993’te IAS 21 “Kur Değişiminin Etkileri” başlığıyla 1.1.1995’ten itibaren yürürlüğe girmek üzere yayımlanmıştır. IAS 21 son olarak, IASB tarafından Kasım 2003’te revize edilerek 1.1.2005’ten geçerli olmak üzere yürürlüğe konulmuştur.

2.4.2. Kur Farklarıyla İlgili Türkiye Muhasebe Standartlarının Tarihi Gelişimi

Ülkemizde muhasebe ve denetim alanındaki karmaşaya son vermek ve uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu ulusal standartlar oluşturmak amacıyla, 9 Şubat 1994 tarihinde Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) kurulmuştur. Standartların hazırlanması amacıyla TMUDESK tarafından komiteler kurulmuş ve yapılan çalışmalar sonucu 19 adet Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) yayımlanmıştır. 15.12.1999 Tarih ve 4487 Sayılı Kanun’la kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK), TMUDESK tarafından yayımlanmış bulunan “Türkiye Muhasebe Standartlarını” taslak metin olarak kabul ederek, kamuoyunun görüşüne sunmuştur. Ancak, daha sonra dünyadaki genel eğilime uygun olarak, uluslararası muhasebe standartlarının “set olarak” alınması konusunda TMSK tarafından ilke kararı alınmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda, “Kur Değişiminin Etkilerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı” (TMS 21) 31.12.2005 Tarih ve 26040 Sayılı Resmi Gazete ’de 13 Sıra No.lu Tebliğ ekinde yayımlanarak, 31.12.2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir (Ceran ve Ortakarpuz, 2013: 71).

Daha sonra, AB mevzuatına uyum stratejisi kapsamında Türk ticaret Kanununun değiştirilmesi çalışmaları başlatılmış ve bu çalışmalar 2011 yılında yayımlanan ve 2013 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Ticaret Kanunu ile önemli bir yol kat etmiştir. Bu kanuna göre Kamu Gözetim Kurumu (KGK), Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu muhasebe standartlarının yayımlanmasında tek otorite olarak tanınmıştır (Yücel, 2012: 15).

Aynı zamanda, Kur Değişiminin Etkilerine İlişkin TMS 21 hakkında Tebliğ (SIRA NO: 13)'de değişiklik yapılmasına dair tebliğ (SIRA NO: 39) yayımlanmıştır. Bu tebliğe göre;

- MADDE 1 – 31/12/2005 tarihli ve 26040 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kur Değişiminin Etkilerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 21) Hakkında Tebliğ (Sıra No: 13)’in 3 üncü maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
- MADDE 3 – Bu Tebliğ, 26/9/2011 tarihli ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.”
- MADDE 2 – Aynı Tebliğin 4 üncü maddesinde geçen “TMSK ve Kurul: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunu,” ibaresi “Başkan: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanı,” olarak değiştirilmiştir.
- MADDE 3 – Aynı Tebliğin 6 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
- “MADDE 6 – Bu Tebliğ hükümlerini Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Başkanı yürütür.”
- MADDE 4 – Aynı Tebliğin ekinde yer alan “Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 21) Kur Değişiminin Etkileri” Standardının 39 uncu paragrafının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.
- “(b) Gelir ve giderler, kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelirin sunulduğu her bir tabloda (karşılaştırmalı tutarlar dâhil) işlem tarihinde geçerli olan döviz kurundan çevrilir”.

2.5. Standardın Amacı

Bu standardın amacı, yabancı para işlemlerinin ve yabancı ülkedeki faaliyetlerin finansal tablolarda nasıl hesaba katılacağı ve kullanılan para birimine nasıl çevrileceğinin belirlenmesidir. Bu standardın temel konularını ise, hangi döviz kuru/kurlarının kullanılacağı ve döviz kurlarındaki değişimin finansal tablolar üzerindeki etkilerinin nasıl raporlanacağı oluşturulmaktadır (www.iasplus.com, 2007).

2.6. Standardın Kapsamı

Bu standardın kapsamı şu şekildedir (Türkiye Muhasebe Standartları, 2007: 665);

- “ TMS-39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” standardının kapsamında olan türev işlemleri dışındaki yabancı para işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde,
- İşletmenin finansal tablolarına dâhil edilen yurt dışındaki işletmelerin faaliyet sonuçlarının ve finansal durumunun raporlama para birimine çevrilmesinde,
- İşletmenin faaliyet sonuçlarını ve finansal durumunu finansal tablolarda kullanılan para birimine çevrilmesinde kullanılır.

2.7. Standartta Geçen Genel Tanımlar

Bu standartta geçen terimlerin anlamları aşağıdaki gibidir (Mike Wells, 2014: 14).

Fonksiyonel Para Birimi: Bir işletmenin faaliyette bulunduğu temel ekonomik çevre, genel olarak nakit yarattığı ve harcadığı çevredir.

Yabancı Ülkedeki Faaliyetler: Faaliyetleri ana işletmenin bulunduğu Türkiye dışında başka bir ülkede yürütülen veya yönetilen bir bağlı şirket, bir ortaklık, bir iş ortaklığı veya bir şubedir.

Yabancı İşletme: Faaliyetleri ana şirketin ayrılmaz bir parçası olmayan bir yabancı ülkedeki işletmedir.

Raporlama Para Birimi: Finansal tabloların sunulduğunda kullanılan para birimidir.

Yabancı Para Birimi: Bir şirketin raporlama para birimi dışında kalan para birimidir.

Kur: İki para biriminin değişiminde kullanılan oranı temsil eder.

Kur Farkı: Belli bir miktar yabancı para biriminin değişik kurlar kullanılarak raporlama para birimi cinsinden ifade edilmesi sırasında oluşan farklardır.

Kapanış Kuru: Bilanço tarihinde piyasada geçerli olan kurdur.

Yabancı İşletmedeki Net Yatırım: Raporlamayı yapan işletmenin, o işletmenin net aktiflerindeki payıdır.

Parasal Kalemler: Eldeki nakdi temsil eden veya sabit ya da saptanabilir tutarda nakit olarak tahsil edilecek veya ödenecek aktif ve pasiflerden oluşan kalemlerdir.

Gerçeğe Uygun Değer: Karşılıklı pazarlık ortamında bilgili bir alıcı ile bilgili bir satıcı arasında bir varlığın el değiştirmesi veya bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır.

2.8. Yabancı Para İşlemlerinin Fonksiyonel Para Birimi Cinsinden Gösterimi

Yabancı para işlemlerinin fonksiyonel para birimi cinsinden gösterimi, ilk kayıt ve değerlendirmeden oluşur.

2.8.1. İlk Kayıt

Yabancı para işlemi “Yabancı para üzerinden belirlenmiş ya da ödemenin yabancı para biriminde gerçekleştirilmesini gerektiren bir işlemdir” şeklinde tanımlanmıştır. Bu işlemlere işletmenin, fiyatları yabancı para biriminde belirlenen mal ve hizmetleri

alıp satması; borç ya da alacak tutarlarının yabancı para birimiyle gösterilmesi durumunda kredi alması veya borç vermesi; veya yabancı para birimi cinsinden varlık iktisap etmesi ya da elden çıkarması ya da yabancı para birimiyle yükümlülük üstlenmesi veya ifa etmesi işlemleri de dahildir (Doğan ve Karabayır, 2010: 88).

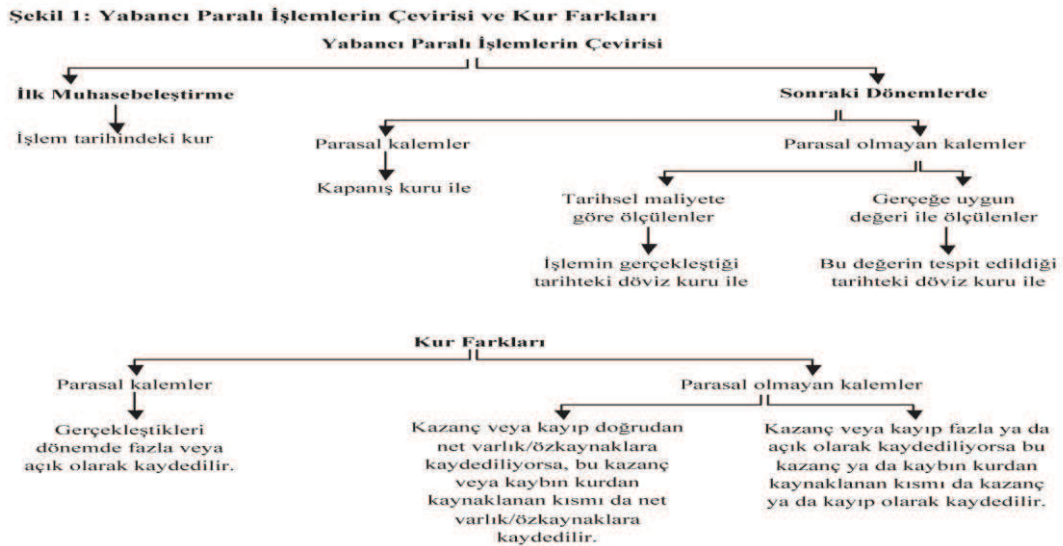
Yabancı para işlemleri, yabancı para ile fonksiyonel para birimi arasındaki işlem tarihindeki spot kur uygulanmak suretiyle bulunan tutar üzerinden fonksiyonel para birimi cinsinden kayıtlara alınır. İşlem tarihi, ilgili kalemin mali tablolara alınmasının gerekli olduğu ilk tarihtir. Uygulamada kolaylık sağlanması açısından, işlem tarihindeki spot kura yaklaşık olarak, haftalık ya da aylık ortalama kur kullanılabilir. Ancak, kurların önemli ölçüde dalgalandığı zamanlarda, ortalama kurun kullanılması doğru sonuç vermeyebilir (TMS 21, m.20).

2.8.2. Değerleme

Her bilanço tarihinde,

- Yabancı para parasal kalemler kapanış kurları üzerinden,
- Yabancı para tarihi maliyeti ile kayıtlarda izlenen parasal olmayan kalemler işlemin gerçekleştiği tarihteki kurlar üzerinden,
- Yabancı para gerçeğe uygun değeri ile kayıtlarda izlenen parasal olmayan kalemler, gerçeğe uygun değerinin belirlendiği tarihteki kurlar üzerinden fonksiyonel para birimine çevrilir.

Özetle TMS 21 yabancı para muhasebe işlemlerinin, işlemin gerçekleştiği tarihteki güncel kurdan işletmenin kayıtlarının yapıldığı para birimine çevrilmesini; bu işlemler eğer parasal bir varlık (örneğin nakit veya alacak) veya parasal bir borç yattıysa, bunların tahsil edilme veya ödeme gününde, ya da henüz bilanço günü mevcut iseler bilanço günündeki kurla değerlendirmelerini, ortaya çıkaracak olumlu veya olumsuz farkların dönem karına yansıtılmasını söylemektedir. Ülkemizde günlük hayatta kısaca “kur farkları” olarak isimlendirdiğimiz bu tutarların yansıtılacağı yer gerek Maliye, gerekse BDDK hesap planlarında “Kambiyo Karları” veya “Kambiyo Zararları” hesaplarıdır (TMS 21, m. 28).

Şekil 4: Yabancı Paralı İşlemlerin Çevirisi ve Kur Farkları

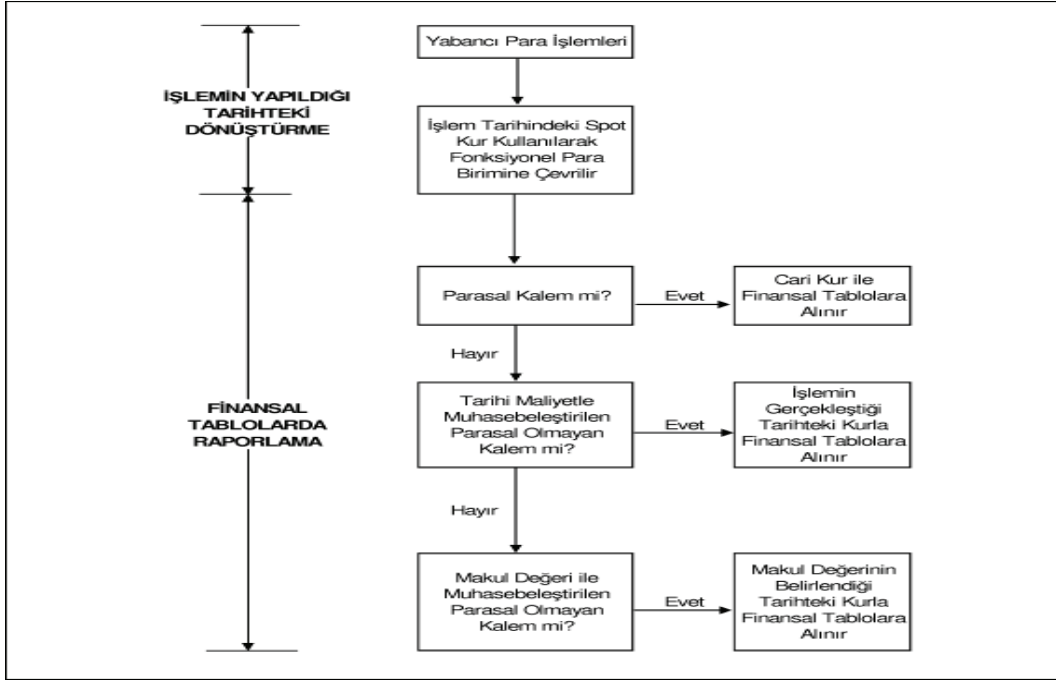
Kaynak: Karaca ve Akyel, 2011: 51

2.9. Yabancı Para Çevrim Farklarının Finansal Tablolara Alınması

Yabancı bir işletmede net yatırımla ilgili hususlar hariç, parasal kalemlerin ilk defa kayıtlara alındığı veya önceki dönemlerde kayıtlara alınmışsa en son mali tablolardaki esas alınan kur ile mevcut kurun farklı olması sonucu oluşan yabancı para çevrim farkları gelir tablosu ile ilişkilendirilir. Dönem içinde gerçekleşen bir parasal işlemin sonucu oluşan fark doğrudan gelir tablosu ile ilişkilendirilir. Ancak işlemin bir sonraki hesap döneminde ifa edilmesi durumunda, kur dönüştürme farkları ilgili dönemle ilişkilendirilir. Parasal olmayan bir kalemlerle ilgili kazanç ve kayıplar, o kalemin değerlemesine ilişkin hükümlerde doğrudan öz sermaye ile ilişkilendirildiği durumlarda, kur çevrim farklarından doğan kısmı da doğrudan öz sermaye ile ilişkilendirilir. Parasal olmayan bir kalemlerle ilgili kazanç ve kayıpların söz konusu kalemin değerlemesine ilişkin hükümler uyarınca doğrudan gelir tablosu ile ilişkilendirildiği durumlarda ise bu kazanç ve kaybın kur çevrim farklarından doğan kısmı doğrudan gelir tablosu ile ilişkilendirilir (Bekçioğlu ve Köroğlu, 2008: 29).

2.10. Yabancı İşletmede Net Yatırımla İlgili Çevrim Farklarının Finansal Tablolara Alınması

Yabancı işletmede net yatırımla ilgili kur çevrim farkları mali raporları hazırlayan işletmenin veya yabancı işletmenin konsolide olmayan mali tablolarında gelir tablosu ile ilişkilendirilir. Yabancı işletmenin mali tablolarının mali raporları hazırlayan işletmenin mali tablolarını içermesi durumunda bu kur çevrim farkları öz sermaye ile ilişkilendirilir ve net yatırımın elden çıkarılması durumunda gelir tablosu ile ilişkilendirilir. Şekil 4' te TMS' ye Göre Yabancı Para İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda Raporlanması şematik olarak gösterilmektedir.

Şekil 5: TMS'ye Göre Yabancı Para İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda Raporlanması

Kaynak: E&Y, Foreign Currency Matters, 2013.

2.10.1. Finansal Tabloların Çevriminin Nedenleri

Finansal tablolar, işlemlerin ve benzeri olayların finansal etkilerini, sonuçlarını ve ekonomik karakterlerini gösterdiği için anlaşılabilirlik, ihtiyaca uygunluk, önemlilik, güvenilirlik ve karşılaştırılabilirlik özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Finansal tabloların uluslararası ticarete bu özellikleri taşıyabilmesi için tek para birimine çevrilmesi gerekmektedir. Bu nedenden dolayı finansal tabloların çevriminin nedenlerinin ve çevrilmesinde kullanılan yöntemlerin iyi bilinmesi gerekmektedir (Bekçioğlu ve Köroğlu, 2008: 31).

Çevrim işlemi, farklı para birimi üzerinden hazırlanmış finansal tabloların, yerel para birimine dönüştürülmesi sürecidir. Bu süreç uluslararası ticarete farklı para birimlerinin işlem görmesi ve esnek kur sisteminin uygulanmaya başlamasıyla karmaşık bir hale gelmiştir. Finansal tabloların çevirisinin nedenlerini şu şekilde özetlenebilir (Saban ve Genç, 2006: 37).

- Finansal tabloların çevrilmesinin ana nedeni, konsolide finansal tabloların ana işletmeye ait olmasıdır. Burada ana işletmenin bulunduğu yer, konsolide finansal tabloların hazırlanmasında belirleyici bir unsur olmaktadır.
- Para birimlerinin farklı kurlara tabi olması nedeniyle önemli ölçüde kâr veya zarar ortaya çıkar. Aşırı kâr ya da zararı ortadan kaldırmak için finansal tabloların çevrimine ihtiyaç duyulur.
- Yabancı para cinsinden işlemleri kaydetme, yurt dışı şube, iştirak ve bağlı ortaklık faaliyetlerini raporlama ve bağımsız işletmelerin faaliyet sonuçlarını yurt dışına raporlamak için finansal tabloların çevrimine ihtiyaç duyulur

2.10.2. Finansal Tabloların Çevrilmesinde Kullanılan Yöntemler

Finansal tabloların çevrilmesi işleminde kullanılan yöntemler; “Kapanış Kuru Yöntemi”, “Cari-Cari Olmayan Yöntem”, “Parasal-Parasal Olmayan Yöntem”, ve “Geleneksel Yöntem” olmak üzere başlıca dört grupta incelenebilir (Saban ve Genç, 2006: 38).

2.10.2.1. Kapanış Kuru (Cari) Yöntemi

Yabancı para birimi ile hazırlanmış finansal tabloların raporlama para birimine dönüştürülmesinde cari kur yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem; genel olarak yabancı para birimine dayalı aktif ve pasiflerin dönüştürülmesinde temel olarak cari kurun kullanılması görüşüne dayanır. Döviz kuru değişimlerinde; yabancı işletmelerin finansal tablolarını raporlama para birimine dönüştürmekte cari döviz kuru yönteminin kullanılması bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Tüm bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin dönüştürülmesinde bilanço tarihindeki kurun kullanılarak dönüştürülme yapısındaki sorun, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden tarihi maliyet ilkesi ile çelişen bir takım uygulamaları da beraberinde getirmiştir (Çelik, 2002: 64).

2.10.2.2. Cari-Cari Olmayan Yöntem

Bu yöntemde, yabancı bağlı ortaklık veya müşterek yönetime tabi ortaklığın finansal tablolarının çevrilmesinde cari ve cari olmayan varlıklar ve borçlar ayırımına gidilmektedir. Bu yönteme göre, bilançonun cari kalemleri (dönen varlıklar ve kısa

vadeli borçlar) cari kurla (bilanço tarihindeki kurla), cari olmayan kalemler ise (duran varlıklar ve uzun vadeli borçlar) tarihi kurla çevriye tabi tutulur (Bekçioğlu ve Köroğlu, 2008: 33).

2.10.2.3. Parasal-Parasal Olmayan Yöntem

Cari-Cari Olmayan Kalemler Yöntemi 'ne benzer şekilde, bu yöntemde de çevrilecek yabancı paralı finansal tablolar bilanço bazında parasal ve parasal olmayan kalemler açısından sınıflandırılmaktadır. Parasal kalemler, belirli bir yabancı para cinsinden ifade edilen alacak hakkı veya borç taahhütlerini içerir. Örneğin; nakit, alacaklar ve kasa ya da uzun vadeli borçlar parasal kalemlerdir. Parasal olmayan kalemler ise sabit ya da belirlenebilir bir tutarda yabancı para cinsinden ifade edilmesi mümkün olmayan kalemlerdir. (Saban ve Genç, 2006: 42).

2.10.2.4. Geleneksel Yöntem

Bu yöntemde, ana şirketin yabancı işletmelerinin yaptığı işlemleri sanki ana şirket yapmış gibi yansıtılması istenir. Bu nedenle yabancı işletmelerin bütün işlemlerinin ana şirket tarafından kontrol ve kayıt edildiği varsayılmaktadır.

Bu yöntemin uygulanmasında şu ilkeler esas alınır:

- Parasal kalemler cari kur ile çevrilir.
- Parasal olmayan kalemler, işlemin gerçekleştiği tarihteki kur kullanılarak çevrilir.
- Sermaye ve sermaye artışları tarihi kurla çevrilir.
- Gelir tablosu kalemleri ise, işlemin gerçekleştiği tarihteki kur ile çevrilir.

21 nolu UMS ve bu standarda uyumlu olarak hazırlanmış TMS-21, finansal tabloların çevrilmesinde kapanış kuru yöntemini benimsemiştir. Özetle, gelir ve giderler, işlem tarihindeki döviz kurlarından veya ortalama kurdan, bilançonun aktif ve pasif hesapları ise kapanış kurundan çevrilir (Bekçioğlu ve Köroğlu, 2008: 34).

2.11. Kur Farkının Tahakkuku

Kur farkının tahakkukunda iki yöntem kullanılır (Memişoğlu, 2006: 64).

Birinci ve temel yöntem; ciddi bir devalüasyon veya değer kaybı sonunda ortaya çıkan kur farkının da herhangi bir finansal koruma imkânı olmadığı ve yabancı para cinsinden faturalanmış varlıkların alımından doğan borçlar nedeni ile oluşan kur farklarının muhasebeleştirilmesinde temel yöntem kullanılır. Temel yöntemde ortaya çıkan kur farklılıkları gelir ve gidere yansıtılır.

İkinci yöntem ise: Önemli ölçüde bir devalüasyon veya paranın değer kaybı sonunda ortaya çıkan olumsuz kur farklarından finansal korunmanın mümkün olmadığı ve yabancı para cinsinden tutarı belirlenmiş varlıkların alımından doğan borçların etkilendiği durumda oluşan kur farkları ek maliyet olarak ilgili varlıkların elde edilme maliyetlerine eklenir. Ancak düzeltilmiş defter değerinin piyasa değerini ve varlığın satış ve kullanımı ile elde edilen değerlerinden daha düşük olanını aşmamasına dikkat edilir.

2.12. Finansal Tablolarda Geçerli Para Biriminden Farklı Para Birimi

Kullanılması

Standartta belirtildiği üzere bir işletme geçerli para birimini işletmeyle ilgili işlemleri, olayları ve koşulları dikkate alarak belirler. Dolayısıyla işletmenin geçerli para birimi sadece bu işlemler, olaylar ve koşullarda bir değişiklik olduğu takdirde değişebilir. Örneğin; esas olarak mal ve hizmetlerin satış fiyatlarını etkileyen para birimindeki değişiklik, işletmenin geçerli para biriminde değişikliğe yol açabilir. İşletmenin geçerli para biriminde değişiklik olması durumunda işletme, değişim tarihinden itibaren ileriye dönük olarak yeni geçerli para birimi için geçerli çevrim işlemlerini uygular. Diğer bir deyişle, işletme bütün kalemlerini değişim tarihindeki kuru kullanarak yeni geçerli para birimine dönüştürür (Doğan ve Karabayır, 2010: 92).

2.13. Finansal Tabloların Fonksiyonel Para Birimiyle Hazırlanması

Eğer İşletmenin fonksiyonel para birimi bulunduğu ülkenin para biriminden farklıysa ve bulunduğu ülkenin mevzuatı yasal kayıtların ülkenin yerel parası ile tutulmasını talep etmekte ise bu durumda iki çözüm bulunabilmektedir. İlki çift kayıt tutmaktır. Ancak TMS 21 böyle bir çözümü düşünmemektedir. Özellikle UMS 21'in 1983 yılında yürürlüğe girdiği hatırlanırsa, o dönemde bilgi işlem teknolojisi bu kadar gelişmiş değildi. Fakat günümüzün teknolojisi bunu kolaylaştırmaktadır. TMS 21 çözümü esas

olarak, kayıtların yerel para ile tutulması, mali tabloların yerel para ile hazırlanması, daha sonra yerel para ile hazırlanmış mali tabloların fonksiyonel para birimine dönüştürülmesi üzerine kurmuştur.

Bu dönüştürmede aşağıdaki yaklaşım uygulanır:

- Parasal varlık ve borçlar bilanço tarihindeki kurdan fonksiyonel paraya dönüştürülmelidir.
- Parasal olmayan varlık ve borçlar ile gelir ve giderler işlem tarihindeki kurdan fonksiyonel paraya dönüştürülmelidir.
- Bu değerlemeden kaynaklanan kur farkları çevrim farkları adıyla bir kar veya zarar unsuru olarak dönem sonucuna aktarılmalıdır.

Aşağıdaki iki örnek konuyu açıklamaktadır. İlgi çekici nokta, ülkenin para biriminin işletme için yabancı para niteliği kazanabilmesidir. Örneğin, Türkiye'deki bir işletmenin şayet fonksiyonel parası Avro ise, sadece Dolar, Sterlin vb. değil, Türk Lirası da o işletme için yabancı paradır (Memişoğlu, 2006: 67).

Örnek 1: A İşletmesi

A İşletmesi 2011 yılının başında Türkiye'de \$ 1.333.3 sermaye ile kurulmuş, bunun \$ 1000'ını dolar olarak tutmuş, kalan \$ 333.3 'ün yılbaşında \$ 1 – 1.5 TL kuru üzerinden TL'ye çevirmiş, karşılığı olan 500 TL'yi ve \$ 1000'ı yıl sonuna kadar muhafaza etmiş ve başka bir işlem yapmamıştır.

Görüldüğü gibi, finansman kaynağı ve eldeki mevcut nakdin bulundurulma biçimi dikkate alınca işletmenin fonksiyonel para birimi dolardır. Ancak yerel para ile mali tabloları aşağıdaki sonucu verecektir (Yıl sonunda \$ 1 = 1.6 TL kuru gerçekleşmiştir.)

Yerel para (TL) ile tablolar

Bilanço		Bilanço	
(TL)	01.01.2011	(TL)	31.12.2011

Kasa(\$)	1.500	
\$1000		
Kasa (TL)	500	Sermaye 2000
		\$1333.3

\$1=1.5TL

Kasa (\$)	1600	
\$1000		
Kasa (TL)	500	Sermaye 2000
		Kar 100

\$ 1= 1.6 TL

Fonksiyonel para \$ ile tablolar

Yılbaşında \$ 1333,3 net varlığı olan işletmenin yılsonunda net varlığı TL'nin dolar karşısında değer kaybetmesi sebebiyle \$ 1312,5'a kadar düşmüştür. Ortada kar değil, zarar vardır.

Bilanço

(\$) 01.01.2011

Kasa(\$)	1000	
Kasa (TL)	333	Sermaye
500		1333,3
		\$1333.3

\$ 1= 1,5 TL

Bilanço

(\$) 31.12.2011

Kasa (\$)	1000	
Kasa (TL)	312,5	Sermaye 1333,3
500		Zarar 20,8

\$ 1= 1,6 TL

Gelir Tablosu (\$) 2011

Çevrim farkı	
zararı	-20,8
Kar	-20,8

Bu örnekte zarar, yabancı paranın (TL) değer yitirmesinden kaynaklanmaktadır. Yani kur farkı zararıdır. Ancak çok eskiden beri, fonksiyonel tabloların hazırlanması yerel

tabloların dönüştürülmesi yolu ile yapıldığı için kur çevrim farkı zararı olarak isimlendirilmektedir (Yücel, 2013: 204).

Örnek 2: B İşletmesi

B İşletmesi 2011 yılının başında Türkiye’de \$ 1333,3 sermaye ile kurulmuş, bunun \$ 1000’ını dolar olarak tutmuş, kalan \$ 333,3’nun yılbaşında \$ 1 = 1,5 TL kuru üzerinden TL’ye çevirmiş, bunun karşılığı olan 500 TL’yi yılsonuna kadar muhafaza etmiştir. Ayrıca yılın başında \$ 10.000 tutarındaki banka kredisi ile bir arsa satın almıştır. 2011 yılında tümü yıl ortasında \$ 1 = 1,55 TL kuru mevcutken \$ 3000 hizmet satışı yapılmış, bunun yarısı nakden alınmış, diğer yarısını oluşturan alacak ise yılsonu itibariyle henüz tahsil edilmemiştir. Yıl ortasında doğduğu varsayılan \$ 2.500 tutarındaki giderlerin yarısı derhal ödenmiş, kalanı ise yılsonuna bir borç olarak taşınmıştır. Görüldüğü gibi, işletmenin gelir ve giderlerinin yapısı, sabit kıymet yatırımları, finansman kaynağı ve eldeki mevcut nakdin bulundurulma biçimi dikkate alınca işletmenin fonksiyonel para birimi dolardır. Ancak yerel para ile mali tabloları aşağıdaki sonucu verecektir. (Yılsonunda \$ 1 = 1,6 TL kuru gerçekleşmiştir) (Yücel,2013: 204).

Bilanço (TL) 01.01.2011 1 \$ = 1,50 TL

Kasa	(\$)	1.500	Banka Borcu (\$)	15.000
	1000			
Kasa	TL	500		10.000
Arsa	(\$)	15.000	Sermaye (\$)	2.000
	10.000			1333,3
Toplam Varlıklar		17.000	Toplam Borçlar ve Özsermaye	17.000

Bilanço (TL) 31.12.2011 1 \$ = 1,60 TL

Kasa	(\$)	2.000	Banka Borcu (\$)	16.000
	1.250			10.000
Kasa	TL	500	Ödenecek Gid. (\$)	2.000
				1.000
Alacak	(\$)	2.400		
	1.500			
Arsa	(\$)	15.000	Sermaye (\$)	2.000
	10.000			1333,3
Toplam Varlıklar		19.900	Zarar	-100
			Toplam Borçlar ve	
			Özsermaye	19.900

Sonuç olarak bir işletmenin finansal durumunu ve performansını gerçekçi ölçen fonksiyonel (geçerli) para birimidir, bu para birimi ülkenin para birimi olmayabilir. Keza diğer ülkelerin paraları gibi, ülkenin parası da işletme için yabancı para niteliği kazanabilir. Yabancı paralarındaki kur farklarının yansıtıldığı yer de “çevrim farkları”dır.

2.14. Yabancı Ülkelerdeki İşletmelerin Elden Çıkarılması

Temettü ödemesi, yatırımın geri dönüşüne karşılık geldiği takdirde kısmen elden çıkarma sayılır. Kısmen elden çıkarma durumunda sadece elden çıkaran durumu ilgilendiren orandaki birikmiş kur farkları gelir tablosuna yansır. Buna karşın kısmen elden çıkarma sayılmayan durumlarda yabancı şirketteki yatırımın tutarında yapılan bir değer azalması kısmen elden çıkarma olarak kabul edilmeyeceğinden ertelenmiş kur farkının kısmen gelir tablosuna yansıtılması söz konusu değildir (TMS 21, m. 33).

2.15. Kur Farklarında Vergi Etkileri

Yabancı işletmelerden doğan kazanç ve kayıplar ile işletmenin faaliyet sonuçlarının ve finansal durumunun farklı bir para birimine çevrilmesinden doğan kur farklarından kaynaklanabilecek vergi etkilerinin muhasebeleştirilmesinde 12 no'lu standardın maddeleri uygulanır (Memişoğlu, 2006: 67). Bunlar;

- 39 no'lu standarda göre finansal araçların gerçeğe uygun değerine göre ölçülmesinden kaynaklanan ve kar veya zarar da muhasebeleştirilen kur farkları haricinde ki kar veya zararda muhasebeleştirilen kur farklarının tutarı,
- Öz kaynakların bir unsuru olarak ayrıca sınıflandırılan net kur farkları ve dönem başlarındaki ve dönem sonundaki bu tür kur farkları tutarlarının mutabakatı,
- Finansal raporlarda kullanılan para biriminden farklı olduğunda geçerli para biriminin ne oluşu ve neden farklı bir para birimi kullanıldığını açıklar.
- Raporlayan işletmelerin ya da yabancı ülkelerdeki önemli bir faaliyet geçerli para birimi değiştiğinde bu durum ve değişim nedeni açıklanmalıdır.
- İşletme finansal tablolarını geçerli para biriminden farklı bir para biriminde sunuyorsa finansal tabloların oluşturulmasında uluslararası muhasebe standartlarına uyulmalıdır.

2.16. Fonksiyonel Para Birimi

Bir işletmenin faaliyette bulunduğu temel ekonomik çevre, genel olarak nakit yarattığı ve harcadığı çevredir (Yücel, 2013: 201).

Bir işletme, geçerli para biriminin tespitinde aşağıdaki faktörleri dikkate alınır.

- Mal ve hizmetlerin satış fiyatlarını en çok etkileyen para birimidir. Rekabet unsurları ve yasal düzenlemeleriyle mal ve hizmetlerin satış fiyatlarını en çok etkileyen ülkenin para birimidir.
- Mal ve hizmetlere ilişkin işçilik, ham madde ve diğer maliyetleri en çok etkileyen para birimidir. (Bu tür maliyetlerin oluştuğu ve ödendiği para birimi)

Aşağıdaki faktörler de bir işletmenin geçerli para birimine ilişkin kanıt sağlar:

- Finansman faaliyetlerinden (borçlanma aracı ya da öz kaynağa dayalı finansal araçlar gibi) elde edilen para birimi.
- İşletme faaliyetlerine ilişkin tahsilatların tutulduğu para birimi.

Fonksiyonel Para Biriminin Belirlenmesi

Bir işletmenin faaliyette bulunduğu asli ekonomik çevre, ilgili işletmenin nakit ürettiği ve tükettiği ekonomik çevredir. Bir işletme fonksiyonel para biriminin belirlenmesinde aşağıdaki hususları dikkate alır:

- İşletmenin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatlandırıldığı para birimi,
- Rekabet gücü ve düzenlemeleri ile işletmenin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatlarını esas itibarıyla belirleyen ülkenin para birimi,
- Finansman faaliyetlerinden (borçlanma araçları ihracı ve sermaye artırım) elde edilen para birimi,
- Esas faaliyetlerden elde edilen nakdin elde tutulmasında kullanılan para birimidir.

Fonksiyonel para biriminin belirlenmesinde, yukarıdaki kriterlerin hepsinin uyumlu bir şekilde aynı para birimini göstermediği ve fonksiyonel para biriminin yeterince açık olmadığı durumlarda, mali tablo hazırlayanlar işletmenin faaliyetlerini, olayları ve işlemlerin ekonomik etkisini en uygun şekilde temsil edecek para birimini fonksiyonel para birimi olarak seçmektedir (E&Y, 2013: 50).

Fonksiyonel Para Biriminin Değişmesi

İşletmenin fonksiyonel para birimi değiştiğinde, yeni fonksiyonel para birimine tatbik edilebilir yabancı para çevrim prosedürleri, değişim tarihi itibarıyla uygulanır. Değişim tarihi itibarıyla mevcut tüm bakiyeler, yeni fonksiyonel para birimine bu tarihteki kur üzerinden çevrilir ve parasal olmayan kalemlerin tarihi maliyetleri bu şekilde bulunan yeni tutarları olarak belirlenir. Daha önce yabancı para dönüştürme farkı olarak öz sermayede izlenmekte olan tutarlar, ilgili işletmelerin elden çıkarılmasına kadar gelir tablosu ile ilişkilendirilmez (Yücel, 2013: 206).

Yabancı Para Cinsinden İşlemleri Fonksiyonel Para Biriminde Göstermek

Yabancı para cinsinden işlemler, fonksiyonel para biriminde iki şekilde gösterilmektedir (Memişoğlu, 2006: 69).

a) Muhasebe kayıtları fonksiyonel para biriminde tutuluyorsa;

(Örnek: Fonksiyonel para birimi TL olan bir Türk şirketi)

- İşletmenin yasal kayıtlarında, yabancı para cinsinden (fonksiyonel para birimi dışındaki yabancı para birimleri) muhasebeleştirilen işlemler, işlem tarihindeki kurlar kullanılarak fonksiyonel para birimine çevrilir.
- Bilançoda yer alan yabancı para birimine bağlı varlık ve borçlar bilanço tarihinde geçerli olan kurlar kullanılarak fonksiyonel para birimine çevrilir.
- Bu çevrimden ve dövizli işlemlerin tahsil ve ödemelerinden kaynaklanan kur farkı karları veya zararları gelir tablosunda yer alır.

b) Muhasebe kayıtları fonksiyonel para birimi dışında bir para biriminden tutuluyorsa;

(Örnek: Fonksiyonel para birimi \$ olan bir Türk şirketi)

- Bütün işlemleri ve bakiyeleri fonksiyonel para birimi insinden ifade edilmelidir. Bu çevrimin amacı tüm muhasebe kayıtlarının fonksiyonel para birimi olarak tutulmuş olması durumunda da aynı sonuca ulaşmayı sağlamaktır.
- Parasal olmayan varlıklar, borçlar, gelir ve giderlerle ilgili parasal olmayan kalemler işlem gününde geçerli olan kurdan çevrilir. Parasal varlık ve borçlar ise bilanço gününde geçerli olan kurdan çevrilmektedir. Fonksiyonel para birimi ifade edilmeyen parasal varlık ve borçların değerlendirilmesinden kaynaklanan tüm kur farkı karı ve zararı net karın belirlenmesinde çevrim karı ya da zararı olarak dikkate alınır.

Fonksiyonel Para Biriminden Raporlama Para Birimine Geçiş

İşletme, finansal tablolarını herhangi bir para biriminde (ya da para birimlerinde) sunabilir. Finansal tablolarda kullanılan para biriminin işletmenin geçerli para

biriminden farklı olması durumunda işletme, faaliyet sonuçlarını ve finansal durumunu finansal tablolarda kullanılan para birimine çevirir (Yücel, 2013: 223).

Hiperenflasyon yok ise;

- Aktif ve pasifler ilgili bilanço tarihindeki kapanış kurundan (önceki sene tutarları ilgili tarihteki kurdan) çevrilir.
- Gelir ve giderler oluştuğu günkü kurdan çevrilir. Uygulama kolaylığı nedeniyle gelir ve gider kalemleri için işlemlerin yapıldığı tarihlerdeki döviz kurlarına yaklaşık bir kurdan, örneğin dönemin ortalama kurdunun kullanılması mümkündür.
- Ortaya çıkan tüm kur farkları, diğer kapsamlı gelirin ayrı bir kusuru olarak muhasebeleştirilir.

Hiperenflasyon var ise;

- Bu durumda işletme çevirme yöntemini kullanmadan finansal tablolarını “TMS 29-Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama” Standardına göre düzeltir.
- Tüm tutarlar (aktif, pasif, gelir ve giderler) en son finansal durum tablosunun (bilançonun) düzenlendiği tarihteki kapanış kurundan çevrilir.
- Önceki dönem tutarları ise önceki dönem de raporlandığı tutarlar üzerinden gösterilir.
- Ekonomi yüksek enflasyonlu olma özelliğini yitirdiğinde ve işletme finansal tablolarını TMS 29’a göre düzeltme uygulamasına son verdiğinde; finansal tablolarını düzeltmeyi bıraktığı tarihteki fiyat seviyelerine göre düzeltilmiş tutarları tarihi maliyet olarak kabul ederek finansal tablolarda kullanılan para birimine çevirir.

2.17. Raporlama Para Birimi

Finansal tabloların sunulmasında kullanılan para birimidir. Örneğin, Türkiye’de faaliyet gösteren bir işletmenin fonksiyonel para birimi Avro olabilir, ancak hiç ilgisi olmadığı halde talep nedeniyle işletme tablolarını Japon Yeni’ne veya İsviçre Frankı’na dönüştürebilir. Japon Yeni veya İsviçre Frankı bu örnekte raporlama para birimidir ve

görüldüğü gibi birden fazla raporlama para birimi olabilir. Amaç kullanıcılara rahatça anlayabilecekleri ve kullanabilecekleri mali tablolar sunmaktır. Raporlama para birimi IAS- 21'de 'sunum para birimi', TMS- 21'de ise 'finansal tablolarda kullanılan para birimi' olarak adlandırılır.

Fonksiyonel para ile hazırlanan tabloların raporlama para birimine dönüştürülmesinde aşağıdaki yaklaşımlar uygulanır.

- Tüm varlıklar ve borçlar bilanço tarihindeki kurdan raporlama para birimine dönüştürülür.
- Gelir ve giderler oluştuğu tarihteki kurdan raporlama para birimine dönüştürülür ki buradan ortalama bir kur kullanılabilir.
- Ortaya çıkan kur farkları özsermaye içerisinde 'çevrim farkları' olarak muhasebeleştirilir ve aynı zamanda kapsamlı gelir tablosunda bir kapsamlı gelir kalemi olarak yer alır.

Raporlama para birimine dönüştürmede ortaya çıkan kur farkları temelde iki nedenden oluşur:

1. Gelir ve giderlerin ortalama, varlık ve borçların dönem sonu kurundan çevrilmesi,
2. Öz kaynak kalemlerinin bir önceki dönemin sonundaki kurdan çevrilmesidir.

Bu kur farklarının öz kaynaklarda muhasebeleştirilmesinin temel nedeni, raporlama para birimindeki değişikliklerin işletmenin geçmişteki veya gelecekteki nakit akışını hiç etkilememesi veya bu etkinin çok az olmasıdır. Örnek olarak fonksiyonel para birimi TL olan bir işletmenin, mali tablolarını hiç ilgisi olmayan bir raporlama para birimine, örneğin Somali Şilini 'ne dönüştürdüğünü varsayınız. Somali Şilindeki kur değişimlerinin işletmenin karı dâhil, finansal durumu veya nakit akışı üzerinde bir etkisi yoktur. Bu kur farkları gelir tablosuna yansıtılsaydı, kar rakamı farklılaşacak ve yanıltıcı olacaktır (Yücel, 2013: 206).

2.18. Finansal Tablolarda Raporlanacak Bilgiler

Finansal tablolara ilişkin dipnotlarda aşağıdakiler açıklanır (TMS 21, m. 36):

- Döneme ait gelir tablosunda yer alan kur farkları,

- Özsermaye içinde ayrı bir kalem olarak sınıflandırılan net kur farkı tutarı ve bu tutarda dönem içinde meydana gelen değişiklikler,
- Dönem içerisinde aktifleştirilmiş kur farkı tutarı.

İşletmenin faaliyet gösterdiği ülkenin parası yerine, başka bir para birimi raporlama para birimi olarak kullanılmış ise, bunun nedeni açıklayıcı bilgi olarak dipnotlarda yer alır. Raporlama para biriminde yapılan değişikliklerin nedeni de açıklanır (TMS 21, m. 37).

BÖLÜM 3: YABANCI PARALI İŞLEMLERİN TMS 21'e GÖRE RAPORLANMASI ve ÖRNEK UYGULAMARIN ANALİZİ

Bu bölümde TTK ve VUK' na göre defter tutma hakkında bilgi verilerek, hangi şartları taşıyan işletmelerin diğer işletmelerden farklı olarak yabancı para birimi ile defter tutabilecekleri ilgili kanun ve yönetmeliklerle açıklanmıştır.

3.1. Defter Tutma İle İlgili Olarak Standartta Yer Alan Hükümler

A) Defter tutma ve envanter

I - Defter tutma yükümlülüğü

MADDE 64- (1) (Değişik: 26/6/2012-6335/8 md.) Her tacir, ticari defterleri tutmak ve defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, bu Kanuna göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorundadır. Defterler, üçüncü kişi uzmanlara, makul bir süre içinde yapacakları incelemede işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulur. İşletme faaliyetlerinin oluşumu ve gelişmesi defterlerden izlenebilmelidir.

(2) Tacir, işletmesiyle ilgili olarak gönderilmiş bulunan her türlü belgenin, fotokopi, karbonlu kopya, mikrofiş, bilgisayar kaydı veya benzer şekildeki bir kopyasını, yazılı, görsel veya elektronik ortamda saklamakla yükümlüdür.

(3) (Değişik: 26/6/2012-6335/8 md.) Fiziki ortamda tutulan yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteri ile dördüncü fıkrada sayılan defterlerin açılış onayları, kuruluş sırasında ve kullanılmaya başlanmadan önce noter tarafından yapılır. Bu defterlerin izleyen faaliyet dönemlerindeki açılış onayları, defterlerin kullanılacağı faaliyet döneminin ilk ayından önceki ayın sonuna kadar notere yaptırılır. Pay defteri ile genel kurul toplantı ve müzakere defteri yeterli yaprakları bulunmak kaydıyla izleyen faaliyet dönemlerinde de açılış onayı yaptırılmaksızın kullanılmaya devam edilebilir. Yevmiye defteri ile yönetim kurulu karar defterinin kapanış onayı, izleyen faaliyet döneminin üçüncü ayının sonuna kadar notere yaptırılır. Ticaret şirketlerinin ticaret siciline tescili sırasında defterlerin açılışı ticaret sicili müdürlükleri tarafından da onaylanabilir. Açılış

onayının noter tarafından yapıldığı hâllerde noter, ticaret sicili tasdiknamesini aramak zorundadır. Ticari defterlerin elektronik ortamda tutulması hâlinde bu defterlerin açılışlarında ve yevmiye defteri ile yönetim kurulu karar defterinin kapanışında noter onayı aranmaz. Fiziki ortamda veya elektronik ortamda tutulan ticari defterlerin nasıl tutulacağı, defterlere kayıt zamanı, onay yenileme ile açılış ve kapanış onaylarının şekli ve esasları Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken çıkarılan tebliğle belirlenir.

(4) Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticari defterlerdir.

(5) (Değişik: 26/6/2012-6335/8 md.) Bu Kanuna tabi gerçek ve tüzel kişiler, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun defter tutma ve kayıt zamanıyla ilgili hükümleri ile aynı Kanunun 175 inci ve mükerrer 257 nci maddelerinde yer alan yetkiye istinaden yapılan düzenlemelere uymak zorundadır. Bu Kanunun defter tutma, envanter, mali tabloların düzenlenmesi, aktifleştirme, karşılıklar, hesaplar, değerlendirme, saklama ve ibraz hükümleri 213 sayılı Kanun ile diğer vergi kanunlarının aynı hususları düzenleyen hükümlerinin uygulanmasına, vergi kanunlarına uygun olarak vergi matrahının tespit edilmesine ve buna yönelik mali tabloların hazırlanmasına engel teşkil etmez (www.mevzuat.gov.tr, 2012).

Ayrıca, YTTK'nın 64. maddesinin dördüncü fıkrasında "Pay defteri, yönetim kurulu karar defteri ve genel kurul toplantı ve müzakere defteri gibi işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler de ticarî defterlerdir." denilerek, anılan defterlerin de ticari defter sayıldığı açık bir şekilde belirtilmiş ve uygulamada tartışmalı olan bir konuya açıklık getirilmiştir (Altaş, 2011).

3.1.1. Yabancı Para Birimi ile Defter Tutabilme İzni ve Şartları

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunca, değişik ölçütteki işletmeler ve sektörler için, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları tarafından farklı düzenlemelere izin verildiği hâllerde özel ve istisnai standartlar konulabilir; bunları uygulayanlar, söz konusu durumu finansal tablo dipnotlarında açıklarlar (YTTK Md.88/3). Örneğin, yabancı para birimi ile defter tutan işletmeler, bunun nedenini finansal tablolarının dipnotlarında açıklamakla yükümlüdürler.

Yabancı para birimi ile defter tutma hakkını kazanan işletmeler Türk para birimiyle yaptıkları işlemleri ise işlemin gerçekleştiği günün Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz alış kuruyla ilgili para birimine çevirerek muhasebe kayıtlarında izleyebilmektedir. Bu işletmeler, iktisadi kıymetlerin değerleri ile vergi matrahını kayıt yapılan para birimine göre tespit edeceklerdir. Fakat beyannamenin ise ilgili ayın ilk gününün kuruyla Türk parasına çevrilerek beyan edilmesi ve vergi ödemesi, mahsup ile iade işlemlerinde de Türk parasına göre işlem yapılması gerekmektedir (Gençtürk, 2007: 207).

5228 sayılı kanunun 7 nci maddesi, VUK un 215 inci maddesinde yaptığı değişiklikler ile Türkçe kayıtlar bulunmak kaydıyla defterlerde başka dilden kayıtların da yapılabilmesine imkan sağlamıştır. Yine düzenlenecek belgelerin de, Türk parası karşılığı gösterilmek şartıyla, yabancı para birimine göre de düzenlenebileceği belirtilmiştir. Ayrıca işlemlerin işin hacmine ve icabına uygun olarak muhasebenin düzen ve açıklığını bozmayacak bir zaman zarfında kaydedilmesi şarttır. Bu kayıtların 10 günden fazla geciktirilmemesi gerekir. Öte yandan, kayıtlarını devamlı olarak muhasebe fişleri ve bordro gibi yetkili amirlerin imza ve parafını taşıyan mazbut vesikalara dayanarak yürüten müesseselerde, muamelelerin bunlara işlenmesi, deftere işleme hükmünde kabul edilmiştir. Fakat bu takdirde muamelelerin esas defterlere 45 gün içinde intikal ettirilmesi şarttır (Aydın, 2005).

3.1.2. Yabancı Para Birimi ile Defter Tutan İşletmelerde Beyanname Sonrasında Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi

Defterlerini yabancı para birimi ile tutan işletmelerin kurumlar vergisi beyannameşi verme ve ödeme tarihleri arasında; kurumlar vergisinin geç ödenmesi durumunda; KDV beyannameşi verilmesi ve ödeme tarihleri arasında; KDV'nin geç ödenmesi durumunda ortaya çıkan kur farklarının nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiği ve bu kayıtların etkisi aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye Muhasebe Standartlarına göre kur değişiminin etkileri TMS 21'de düzenlenmiştir. Kur farklarının vergi etkilerinin muhasebeleştirilmesi ise TMS 12'de düzenlenmiştir (TMS, 2006).

3.1.2.1. Kurumlar Vergisi Beyannamesinin Verilme Tarihi ile Ödeme Tarihi Arasında Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi

Örneğin; Defter kayıtlarını Amerikan Doları cinsinden tutan XYZ yabancı sermayeli Anonim Şirketinin ödemesi gereken kurumlar vergisi 20.000 \$ olarak bulunursa, beyanname verilecek nisan ayının ilk gününe ait Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası alış kuru (1,25 TL) ile TL' ye çevrilerek ilgili vergi dairesine beyanname verilecektir. Buna göre XYZ yabancı sermayeli Anonim Şirketinin ödemesi gereken vergi Dolar cinsinden 20,1\$, TL olarak ise (20.000*1,25 TL) 25.000 TL olacak ve işletme Dolar cinsinden yevmiye kaydını aşağıdaki şekilde yapacaktır;

_____/_____/_____
370 Dönem Karı ve Diğer Yasal 20.000 (\$)

Yükümlülükler Karşılığı

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar 20.000 (\$)

-Ödenecek Kurumlar Vergisi

_____/_____/_____

Yevmiye kayıtlarında ödenmesi gereken vergi borcu 20.000 \$ olarak görünürken beyannameye ise 25.000 TL olarak görülecektir. Burada vergi dairesi için önemli olan 25.000 TL'nin ödenmesi olacaktır (Gençtürk, 2007: 205).

a- Ödeme tarihindeki dolar kuru ile beyanname tarihindeki kurun değişmemesi durumu;

Verginin ödeneceği nisan ayında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası dolar alış kuru 1,25 TL olursa işletme 25.000TL karşılığında 20.000 \$ (25.000TL/1,25=20.000\$) ödeme yapacaktır. Bu durumda ödeme ile ilgili olarak muhasebe kayıtları yapılırken kur değişmediği için fark oluşmayacak ve yevmiye kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar	20.000 (\$)
-Ödenecek Kurumlar Vergisi	
100 Kasa	20.000 (\$)

b- Ödeme tarihindeki dolar kuru ile beyanname tarihindeki kurun değişmesi ve 1,30 TL olması durumu;

Verginin ödeneceği nisan ayında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası dolar alış kuru 1,30 TL olursa işletme 25.000TL karşılığında $25.000TL/1,309=19.230\$$ ödeme yapacaktır. Bu durumda ödeme ile ilgili olarak muhasebe kayıtları yapılırken arada 770\$ fark çıkacaktır. Aradaki fark ise 646 Kambiyo ve Borsa Değer Artış Karları Hesabına kaydedilerek kapatılacaktır. (İşlemin yapıldığı tarih ile ödeme veya tahsilatın yapıldığı tarih arasında döviz kurlarında değişikliklerin olması durumunda ortaya çıkan fark kur farkı olarak kabul edilir).

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar	20.000 (\$)
-Ödenecek Kurumlar Vergisi	
100 Kasa	19.230 (\$)
646 Kambiyo ve Borsa Değer Artış Karları	770 (\$)

c- Ödeme tarihindeki dolar kuru ile beyanname tarihindeki kurun değişmesi ve 1,20 YTL olması durumu;

Eğer TCMB alış kuru 1,20 TL olursa bu durumda; İşletme ödemesi gereken 25.000TL için $25.000\text{TL}/1.20=20.834$ \$ ödeme yapacaktır. Bu durumda ödeme ile ilgili olarak yapılacak yevmiye kaydında kur değişmesinden dolayı ortaya çıkan 834 \$'lık fark 656 Kambiyo ve Borsa Değer Azalış Zararları Hesabına kaydedilerek kapatılacaktır (VUK, 2005).

360 Ödenecek Vergi ve Fonlar	20.000 (\$)
-Ödenecek Kurumlar Vergisi	
656 Kambiyo ve Borsa Değer Azalış Zararları	834(\$)
100 Kasa	20.834 (\$)

Verginin ödeneceği ay içerisinde kur artarsa işletme 20.000\$ yerine 19.230\$ ödemekte, kur azalırsa 20.834\$ ödemektedir. Kurdaki olumlu ve olumsuz gelişmelere bağlı olarak kayıtlarını dolar olarak tutan işletmenin yevmiye kayıtları ve ödemede bulunduğu dolar tutarı değişirken vergi dairesinin alacağı 25.000 TL, TL olarak değişmeden ödenmektedir. Kurdaki değişmelere bağlı olarak ortaya çıkan olumlu veya olumsuz kur farkları ise 646 veya 656 numaralı gelir tablosu hesaplarına kaydedilmektedir.

3.1.2.2. Katma Değer Vergisi Beyannamesinin Verilmesi ile Ödenmesi Sırasında Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi

Katma Değer Vergisi (KDV), üretim tüketim zincirinin her aşamasında, malların ve hizmetlerin satışından alınan ve vergi indirimine imkân tanımak suretiyle değer artışı temel alan, gayri şahsi, çok aşamalı, genel bir satış vergisidir. İşletmeler aldıkları hizmetler ve mallar için KDV öderken, sattıkları mal ve hizmetler karşılığında da KDV alırlar. Aynı kurumlar vergisinde olduğu gibi KDV ile ilgili beyanname verilirken de yabancı para birimine göre mahsup işlemi yapılacak ve KDV beyannamesi her ayın ilk gününe ait olan TCMB alış kuru ile TL' ye çevrilerek, TL olarak verilecektir. Beyanname ile ödeme zamanı arasında ortaya çıkan kur farkları kurumlar vergisi beyanname işleminde yapıldığı gibi olumlu ve olumsuz olmasına göre gelir tablosu hesaplarından 646 ve 656 numaralı hesaplara kaydedilecektir (Gençtürk, 2007: 209).

3.1.2.3. Katma Değer Vergisinin Gecikme Faizi ile Birlikte Ödenmesi Durumunda Ortaya Çıkan Kur Değişmelerinin Muhasebeleştirilmesi

Defterlerini yabancı para birimi ile tutan işletmeler KDV nedeniyle ödenmesi gereken vergi borçlarını zamanında ödeyemezlerse, kanunen her ay için %2,5 oranında gecikme faizi hesaplayarak KDV borçlarını cezalı olarak ödeyeceklerdir. Bu durumda ortaya çıkan kur farkları ise kurumlar vergisinin geç ödenmesi durumunda yapılan yevmiye kayıtları gibi olacaktır.

3.2. TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına Göre Örnek Uygulamalar

İşletme yurtdışına 120.000 Euro bedelle mal mukabili ödeme anlaşmasıyla ihracat yapmıştır. Fiili ihracat tarihindeki kur 1 Euro: 2,35 TL'dir. Mal tesliminden sonra ihracat bedeli banka hesabına yatırılmış ve hesap kapatılmıştır. Tahsilat tarihinde 1 Euro: 2,40 TL'dir. Satış ve tahsilat kaydı şu şekildedir.

<hr/>	
120 Alıcılar Hs.	282.000.
-Yurtdışı Alıcılar	
(120.000 €x2,35=282.000 TL)	
601 Yurt Dışı Satışlar	
Hs.	282.000.
<hr/>	
<hr/>	
102 Bankalar Hs.	288.000.
-Euro Döviz Tevdiat	
(120.000 €x2,40=288.000 TL)	
120 Alıcılar Hs.	282.000.
- Yurtdışı Alıcılar	
(120.000 €x2,35=282.000 TL)	
601 Yurt Dışı Satışlar	6.000.
- İhracat Kur Farkı Gelirleri	
<hr/>	

/ /	
159 Verilen Sipariş Avansları Hs.	90.000.
-Yurtdışı Verilen Sipariş Avansları	
(50.000 \$x1,80=90.000 TL)	
300 Banka Kredileri	
Hs.	90.000.
-Akreditif	
/ /	

/ /	
300 Banka Kredileri Hs.	90.000.
-Akreditif	
646 Kambiyo Karları	2.000.
(90.000-(50.000 \$x1,76)=2.000	
TL)	
102 Bankalar Hs.	88.000.
-Döviz Tevdiat Hs.	
/ /	

Not: Örnekte, sadece kur farklarıyla ilgilenildiğinden ithalata ilişkin banka, gümrük masrafları ve vergiler bulunmasına rağmen dikkate alınmadan kurgulanmıştır.

İthalat edilen varlık TMS 23'e göre özellikli olup olmaması yönünden değerlendirilmiştir. Söz konusu ticari mal özellikli mal olmadığından malın ithalinde oluşan kur farkının doğrudan gider olarak gösterilmesi gerekmektedir. Özellikli mal vasfına uygun bir varlık ithalinde oluşan kur farkı veya varsa finansman giderleri sonuç hesaplarıyla ilişkilendirilmeden yatırım maliyetine dâhil edilir.

Verilen sipariş avansları işletmenin daha sonraki tarihte teslim alacağı mallara ilişkin bir alacak niteliği taşımaktadır. TDHP' de verilen sipariş avanslarının alacak hesapları arasında değil de stoklar hesap kalemleri arasında gösterilmesine rağmen sonuçta

işletme açısından bir alacak olarak değerlendirilmesi ve değerlemeye tabi tutulması gerekir.

656 Kambiyo Zararları Hs.	1.000.
(90.000-(50.000 \$x1,78)=1.000 TL)	
159 Verilen Sipariş Avansları Hs.	1.000.
-Yurtdışı Verilen Sipariş Avansları	

Sipariş avansının dönem sonuna denk gelmesi durumunda dövize dayalı kayıt edilen avans hesabı değerlemeye tabi tutulacaktır. Buna göre dönem sonunda döviz kuru 1 ABD Doları:1,78 TL'dir.

3.3. Yabancı Para Birimi İle Defter Tutan Firma Örnekleri

Yurt dışı sermayeli veya yabancı ortağa sahip işletmeler için Türk para birimi ile defter tutulması zorunluluğu bazı zorluklar içermektedir. Özellikle çok uluslu işletmeler için, diğer ülkelerdeki işletmeleri ile Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerinin mali durumlarını karşılaştırmak ve konsolide tablolar oluşturmak uzun işlemler gerektirmektedir. Kanunda yapılan değişiklik sonucunda şartları uyan işletmelere yabancı para birimi ile defter tutma hakkının verilmesi yabancı sermayeli ve çok uluslu işletmeler için olumlu bir gelişme olarak görülmüştür. Yabancı para cinsinden defter tutma hakkı ile ilgili değişiklik 2004 yılında yapılmış olmasına rağmen yabancı para birimi ile defter tutma izni alan ilk firma Oger Telekom 2006 yılı itibariyle defterlerini yabancı para birimi ile tutmaya başlamıştır (Bakanlar Kurulu Kararı, 2006).

Firmaların, Türk para birimi dışında başka bir para birimiyle defter tutabilmesi hakkında kararlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

3.3.1. Oger Telekomünikasyon A.Ş. Örneği

Oger Telekomünikasyon A.Ş. yabancı para birimiyle defter tutma kararı alan ilk şirket örneğidir. Aşağıda resmi gazete kararına yer verilmiştir.

Resmi Gazete Tarihi:14.03.2006

Oger Telekomünikasyon A.Ş.'nin Türk para birimi veya başka bir yabancı para birimiyle yaptığı işlemlerde; işlemin gerçekleştiği günün Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz alış kuruyla ilgili para birimine çevrilmesi, iktisadi işletmeye dâhil kıymetler ile vergi matrahlarının kayıt yapılan para birimine göre tespit edilmesi, beyannamelerin (verilmesi gereken ayın ilk gününün kuruyla) Türk parasına çevrilerek verilmesi ve hesap dönemi bitmeden kullanılan para biriminin değiştirilmemesi koşullarıyla defter kayıtlarını 1.1.2006 tarihinden itibaren Türk para birimi dışında başka bir para birimiyle tutabilmesi hakkında karar:

Maliye Bakanlığı'nın 27.1.2006 tarihli ve 4540 sayılı yazısı üzerine, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 215 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 3/2/2006 tarihinde kararlaştırılmıştır.

3.3.2. Nortel Network Netaş Telekomünikasyon A.Ş. Örneği

Nortel Network Netaş Telekomünikasyon A.Ş. 2006 yılında şirket operasyonlarının ağırlıklı olarak ABD \$'ı olması sebebiyle fonksiyonel para birimini değiştirmiştir.

Mali tablo açıklamalarından;

Fonksiyonel Para Biriminin Belirlenmesi

ABD Doları, şirket operasyonlarında ağırlıklı olarak kullanılmakta ve şirket operasyonları üzerinde önemli bir etkiye sahip bulunmaktadır. ABD\$, şirket için önemlilik arz eden durum ve olayların ekonomik temelini yansıtmaktadır. Şirket içinde bulunduğu ekonomik ortam ve faaliyetlerini değerlendirerek, fonksiyonel para birimini 21 numaralı UMS, Yabancı Para Kurlarındaki Değişim Etkileri ('UMS 21') uyarınca ABD\$ olarak belirlemiştir. Şirket mali tablo ve dipnotların sunumu amacıyla TL'yi raporlama birimi olarak belirlemiştir.

Mali tablo ve dipnotların hazırlanabilmesi amacıyla, UMS 21 uyarınca, şirketin yasal TL mali tablolarındaki parasal bilanço kalemleri, gelir ve giderler ile nakit akımları işlemin gerçekleştiği tarih kuruyla ABD\$' a çevrilmiştir. Yabancı para cinsinden doğan çevrim farkları, gelir tablosunda çevrim karı/zararı (net parasal pozisyon karı/zararı) hesabına yansıtılmaktadır (Keser, 2011: 95).

3.3.3. Arena Bilgisayar Sanayi ve Ticaret A.Ş. Örneği

Arena Bilgisayar Sanayi ve Ticaret A.Ş. de Nortel Network Şirketi gibi fonksiyonel para birimini ABD \$'ı olarak değiştirmiştir. Mali tablo açıklamalarına aşağıda yer verilmiştir.

Mali tablo açıklamalarından

Yabancı para işlemlerin fonksiyonel para birimi cinsinden değerlemesi Şirket, fonksiyonel para birimini, alış ve satışlarına büyük ölçüde, ABD Doları bazlı olması nedeniyle, 21 no'lu UMS Kur Değişiminin Etkileri uyarınca ABD\$ olarak belirlenmiştir:

- Yabancı para işlemleri, yabancı para ile fonksiyonel para birimi arasındaki işlem tarihindeki spot kur uygulamak suretiyle bulunan tutar üzerinden fonksiyonel para birimi cinsinden kayıtlara alınmaktadır.

Her bilanço tarihinde,

- Yabancı para parasal kalemler kapanış kurları üzerinden,
- Yabancı para tarihi maliyeti ile kayıtlarda izlenen parasal olmayan kalemler işlemin gerçekleştiği tarihteki kurlar üzerinden,
- Yabancı para makul değerleri ile kayıtlarda izlenen parasal olmayan kalemler, makul değerlerinin belirlendiği tarihteki kurlar üzerinden ABD Doları'na çevrilmektedir.

3.3.4. Socar Turkey Yatırım A. Ş. Örneği

Socar Yatırım A.Ş'nin ekonomik çevresi gereği fonksiyonel para biriminin Ruble olması sebebiyle TL'nin değerinin Ruble karşısında artış veya azalış göstermesinden etkilendiği için, dövizin işletme üzerindeki etkisinden kurtulabilmek için fonksiyonel para birimini değiştirmiştir.

Resmi Gazete, Bakanlar Kurulu Karar Sayısı : 2014/7141

Socar Turkey Yatırım A.Ş.'nin, Türk para birimi veya başka bir yabancı para birimiyle yaptığı işlemlerde; işlemin gerçekleştiği günün Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

döviz alış kuruyla ilgili para birimine çevrilmesi, iktisadi işletmeye dahil kıymetler ile vergi matrahlarının kayıt yapılan para birimine göre tespit edilmesi, beyannamelerin (verilmesi gereken ayın ilk gününün kuruyla) Türk parasına çevrilerek verilmesi ve hesap dönemi bitmeden kullanılan para biriminin değiştirilmemesi koşullarıyla defter kayıtlarını 1/1/2015 tarihinden itibaren Türk para birimi dışında başka bir para birimiyle tutabilmesi; Maliye Bakanlığı'nın 17/12/2014 tarihli ve 124219 sayılı yazısı üzerine, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 215 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 29/12/2014 tarihinde kararlaştırılmıştır.

3.3.5. Türk Hava Yolları Örneği

Türk Hava Yolları'ndan İMKB'ye gönderilen açıklamaya göre, şirketin mali tablolarının hazırlanmasında kullanılan geçerli para birimi, 2011 itibariyle TL yerine Amerikan Doları olmuştur.

Türk Hava Yolları'nın gelirleri Euro bazında kayda alınırken, giderlerinin önemli bir bölümü ABD Doları cinsindedir. Bu sebeple kur riskine maruz kalan şirket, Euro-Dolar ve TL arasındaki çapraz kur değişimlerinden etkilenebiliyordu.

Türk Hava Yolları'nın 2011'de yayımlanan finansal tablolarının dipnotlarında açıklanan metin aşağıdaki gibidir:

Mali tablo açıklamalarından

Kullanılan Para Birimi (Geçerli) Değişikliği

“Ortaklığımız Yönetim Kurulu'nca aşağıda belirtilen gerekçelerle, 21 No'lu Uluslararası Muhasebe Standardı-Kur Değişimlerinin Etkileri çerçevesinde Türk Hava Yolları'nın Geçerli Para Birimi'nin 1.1.2011'den başlamak üzere Türk Lirası'ndan ABD Doları'na çevrilmesine ve 1.1.2011-31.12.2011 dönemine ait mali tabloların geçerli para birimi ABD Doları olarak düzenlenerek İMKB' na gönderilmesine karar verilmiştir. Ortaklığımız hava taşımacılığı sektöründe faaliyet göstermekte olup verilen hizmetin özelliği nedeni ile sektör uluslararası rekabete açık bir sektördür. Bu nedenle sektörde faaliyetler çoklu para birimleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Ortaklığımız tarifeli hizmet gelirlerinin yüzde 84'ü dış hat uçuşlardan kaynaklanmaktadır. Ortaklığımızın uçtuğu hatlardaki fiyatlar ilgili hattın göreceli

rekabet ve piyasa koşulları göz önüne alınarak belirlenmektedir. Ortaklığımız faaliyet gelirleri ve faaliyet giderleri içerisinde ABD Doları ve Avro'nun önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Yine finansal varlık ve borçlarımızın önemli bir ağırlığını ABD Doları ve Avro kalemler oluşturmaktadır. Bilançomuzda yer alan en önemli varlık kalemi olan uçaklar ve uçak ilişkili diğer varlıklar uluslararası piyasada ABD Doları cinsinden değerlendirilmektedir. 31.12.2011 tarihi itibarıyla bu varlıkların toplam maddi duran varlıklara ve toplam varlıklara oranı sırası ile %95 ve %64 gibi yüksek bir seviyededir. Aynı tarih itibarıyla uçak alımları ile ilişkili olan finansal kiralama borçlarının toplam yükümlülüklerle oranı ise %66'dır. 2011 yılında gerçekleşen uçak girişleri nedeniyle önceki yıla göre ABD Doları olarak maddi duran varlık değerindeki artış oranı %50 olmuştur. Aynı dönemde, uçaklarla ilişkili ve ağırlıklı olarak ABD Doları bazlı finansal kiralama borçlarındaki artış oranı da %56 gibi yüksek bir orandadır.”

2011 yılındaki önemli bilanço girişleri ile birlikte değerlendirildiğinde, 2011 yılında TL karşısında ABD Doları'nın %22, Avro' nun ise %19 değer kazanması, TL olarak takip edilen maddi duran varlıklar ile döviz olarak takip edilen finansal kiralama borçları arasında dengesizlik oluşmasına ve geçerli para biriminin TL olarak devam ettiği durumda mali tablolarında gerçekçi olmayan kur farklarının oluşmasına yol açmaktadır. Bu durum, mali tabloların Ortaklığın mali durumunu doğru bir şekilde göstermekten uzaklaşmasına yol açmaktadır. Yapılan şirket içi çalışmalarda, 2010 yılı sonu bilançosu bakımından, geçerli para biriminin TL olduğu bilanço, geçerli para biriminin geriye dönük olarak ABD Doları olduğu bilanço ile karşılaştırıldığında önemli bir farklılığın ortaya çıkmadığı, para birimi değişikliği ihtiyacının esas olarak 2011'de belirginleştiği görülmüştür.

THY' larının filolarına katılan geniş gövde uçaklarla birlikte, yurt dışından yurt dışına taşınan transit yolcu sayısının artmaya devam edeceği ön görülmektedir. 2011 yılında taşınan transit yolcunun toplam dış hat yolcu sayısına oranı %40'tır. Ortaklıklarının uçuş ağının görece sınırlı bir coğrafi alandan küresel alana dönüşmesi ve İstanbul'u önemli bir uluslararası uçuş merkezi yapmaya yönelik strateji kapsamında, rekabet/faaliyet içinde bulunduğumuz coğrafyaların genişlemesi sebebiyle, TL'nin rekabet /faaliyet unsurları açısından, içinde bulunduğumuz temel ekonomik çevreyi

yansıtılmadaki etkisi azalmıştır. ABD Doları'nın mevcut faaliyetlerimize olan etkisi daha fazladır.

Geçerli para biriminin değiştirilmesi ile birlikte, sunum (raporlama) para birimi Türk Lirası olarak kalmaya devam edecek ve yabancı para birimi cinsinden hazırlanan finansal tablolarımız 21 No'lu Uluslararası Muhasebe Standardına göre raporlama para birimi olan Türk Lirası'na çevrilecektir.

Görüleceği üzere, fonksiyonel para biriminin TL olarak devam etmesi durumunda, THY'nin finansal tabloları gerçeğe uygun nitelikte olmayacak ve kur farkları sebebiyle THY zarara uğrayacaktır. Aynı zamanda THY'nin ekonomik çevresi tam olarak yansıtılmayacaktır.

3.4. Döviz Kuru Etkilerinin Finansal Tablolarda Raporlanmasına İlişkin Örnek Uygulama

Uygulamada seçtiğimiz şirket, 1950'li yıllardan beri; Dünya'nın ısıtma, soğutma ve havalandırma pazarlarında her zaman önemli bir oyuncu olmuştur. Önceliği daima çevre, kalite ve inovasyona veren şirket; Japonya'da bulunan merkezinde önemli üretim tesisleri ve ileri teknoloji Ar-Ge merkezleri vardır. Şirket, tarihinde birçok icat ve teknolojik yeniliğe imza atmıştır. 1950'li yıllarda dünyanın ilk paket tipi klima ve ısı pompası, 1960'larda ilk multi split klima sistemi, 1982'de VRV klima sistemi gibi birçok yeniliğin öncüsü olmuştur.

Seçtiğimiz şirket, ürünleriyle Avrupa, Orta Doğu, Rusya ve Afrika'nın başlıca talep ve gereksinimlerini karşılamak için 1973 yılında, Belçika Ostend'de A Europe N.V.'yi kurmuştur. 2006'da McQuay, J&E Hall ve AAF gibi isimleri bünyesinde barındıran Asyalı HVAC devi OYL Industries Bhd.'yi satın alarak; merkezi sistemler, soğutma gibi alanlarda ürün gamını geliştirmiş, Japonya ve Avrupa'daki konumunu daha da güçlendirmiş, Kuzey Amerika ve Asya pazarlarında önemli bir yere sahip olmuştur.

1978 yılından beri distribütörler vasıtasıyla Türkiye'de faaliyetini sürdüren şirket, Temmuz 2011'de Türkiye iklimlendirme sektörünün en önemli oyuncularından birinin %100 hissesini satın alarak Türkiye iklimlendirme sektörünün iddialı bir oyuncusu olmuştur ve bugün ısıtma, soğutma ve havalandırma alanında Türkiye'nin en geniş ürün

gamma sahip şirkettir. Merkez ofisi İstanbul'da bulunan şirketin altı bölge müdürlüğü (Adana, Ankara, Antalya, Gaziantep, İzmir, Trabzon), 170 bayi, 500 satış noktası ve 501 yetkili servisiyle Türkiye'nin geniş bir coğrafyasına hizmet verebilmektedir.

Grup Şirketlerinden biri olan Türkiye'deki şirket, hem ithalat hem de ihracat yapmaktadır. Şirket, 2012 yılından itibaren EUR para birimi üzerinden raporlama yapmaktadır. Mother Company' nin Japonya' da olduğu grup şirketi Avrupa' ya konsolide olmaktadır. Bu nedenle Fransa, İspanya, İngiltere'deki grup şirketleri gibi Türkiye'deki grup şirketi de Avrupa' nın merkezindeki grup şirketi Belçika' ya EUR cinsinden IFRS raporlarını yollamaktadır. Burada konsolide olduktan sonra diğer kıtalarda yer alan konsolide olmuş raporlar Japonya'da borsaya kote olan 'mother company' şirketinde bir araya getirilmektedir. Avrupa' ya konsolide oldukları için EUR raporlama yapmak zorundadırlar.

Seçtiğimiz şirket gibi çok uluslu şirketler, muhasebe kayıtlarında kur farkı dolayısıyla oluşacak riskler ile karşılaşabilmektedir. Çokuluslu şirketlerin yavru şirketleri faaliyetlerini muhasebe kayıtlarına aktarırken faaliyette buldukları ülke parasını kullanırlar. Yavru şirketlerin her biri bu şekilde hareket ettiğinden bilanço döneminde merkez şirkette çeşitli ülke paraları cinsinden hesap bakiyeleri oluşur. Yavru şirketlerin tuttuğu muhasebe kalemleri merkez şirkette iki ülke parasının değişim oranı (yani döviz kuru) üzerinden işleme tabi tutulur. Yavru şirketlerin bulunduğu ülkelerin paraları ile ana şirketin bulunduğu ülkenin parası arasında oluşacak kur farklarının birbirlerini karşılar nitelikte olmaması durumunda, ana şirketin sadece bir veya birkaç şirketin bulunduğu ülkelerin parası karşısında değer kazanması sonucu muhasebe kayıtlarında kur farkından doğan bir zarar söz konusu olacaktır.

Şirket, zarar söz konusu olmaması için ay içerisinde muhasebesel tüm operasyonlar yapıldıktan sonra ay sonunda vergi usul kanuna göre gelir tabloları ve bilançolarını TL üzerinden çıkarmaktadırlar. Muhasebe operasyonları EUR, USD gibi farklı döviz cinslerinden olsa bile TCMB Döviz Alış-Satış-Efektif Alış-Efektif Satış kurlarından uygun olanından TL ye dönüp kaydetmek durumundadırlar.

Finansal piyasalarda belli bir finansal araca sahip olup olmama durumu pozisyon olarak adlandırılmaktadır. Döviz cinsinden varlıkların döviz cinsinden yükümlülüklerden fazla

olması durumu net uzun döviz pozisyonu (fazla pozisyon), tersi durum da net kısa döviz pozisyonu (açık pozisyon) olarak adlandırılmaktadır. Herhangi bir zarar ile karşılaşmamak için işlemlerini TL'ye döndürse bile döviz pozisyonu hakkında rapor almak adına yapılan hareketin bilgisi EUR, USD ya da hangi para cinsinden ise tutulmaktadır. Bunun sebebi ise döviz cinsinden kredi alımı ve ithalat sebebiyle şirketlerin zarar etmesi ve hisselerinin düşmesini engellemektir. Finansal açıdan bakıldığında; döviz cinsinden ithal mal alımları gibi durumlarda firma finansmanını sağlamak amacıyla aynı döviz cinsinden kredi kullanımları da yapmaktadır.

Şirket, TL cinsinden gelir tablosu ve bilanço çıktıktan sonra aşağıda örnek olarak verilen adjustmentlar (ayarlamalar) yapılarak IFRS gelir tablosu ve bilanço çıkarılmaktadır.

- Installation Provision (kurulum karşılığı)
- Sales Premium Provision (prim karşılığı satış)
- Receivables Discounts (alacak İndirimi)
- Warranty Provision (varant karşılığı)
- Provision for Returns (iade karşılığı)
- Revenue Recognition (hasılat)
- Inventory Impairment (envanter düşüklüğü)
- IFRS Fixed Assets (Ufrs duran varlıklar)
- Trade Debt Discount (ticari borç indirimi)
- Satışlar Üzerindeki Vade Farkı
- Alışlar Üzerindeki Vade Farkı
- Other Provisions (Diğer Karşılıklar) vb. ayarlamalar yapılmaktadır.

Türkiye'deki grup şirketi, TL IFRS Bilanço çıktıktan sonra, <http://www.ecb.int/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-try.en.html?de> yer alan ay sonu kurundan dönüştürülerek EUR IFRS Bilançoyu elde etmektedir.

TL IFRS Gelir Tablosu çıktıktan sonra ise farklı bir durum uygulamaktadır. Her

aynı TL IFRS Gelir Tablosunu yine linkte yer alan kura bölerek fixlenmekte ve EUR olarak kaydedilmektedir. Şirket, yeni gelen her TL IFRS Gelir Tablosu için aynı işlemi uygulamaktadır. TL Para birimini EUR'a dönüştüren şirket, kredi veren kuruluşlara da IFRS Gelir Tablosu ve Bilançosunu sunmaktadır.

Şirket'in ikamet ettiği ülkenin para birimi Türk Lirası (TL) olmasına rağmen, bu raporun amacı nedeniyle, Şirket'in geçerli para birimi Avro 'dur. Şirket'in faaliyetleri üzerinde Avro'nun etkisi önemlidir ve Avro Şirket'le alakalı durumların altında yatan ekonomik özü yansıtır. Bu sebeple, Şirket Avro'yu 2012 yılının sonu itibarıyla finansal raporlarındaki ölçüm kalemlerinde ve raporlama para birimi olarak kullanmaktadır. Finansal tablolardaki ölçüm kalemi olarak seçilen para birimi hariç bütün para birimleri yabancı para olarak ele alınmaktadır. Böylece, Uluslararası Muhasebe Standartları 21 "Yabancı Para Birimi Kur Farkı Değişikliklerinin Etkisi"ne göre, Avro olarak gösterilmeyen işlem ve bakiyeler Avro olarak tekrar hesaplanmıştır. Şirketin geçmiş Dönem Mali Göstergeleri, Tablo 2'te gösterilmiştir.

Tablo 2: Seçilen Şirketin Geçmiş Dönem Mali Göstergeleri

MALİ GÖSTERGELER				
(Bin TL)	2009	2010	2011	2012
Satışlar	235.309	249.487	328.502	353.720
Net Dönem Kârı	10.437	8.719	52.476	26.919
Özkaynaklar	205.089	213.882	263.810	282.639
Aktif Toplamı	248.183	255.378	327.363	341.423
Dağıtılan Temettü	-	2.268*	8.091*	**
Piyasa Değeri	117.720	178.740	329.400	425.520
Özkaynak Getirisi	% 5	% 4	% 20	% 10
Çıkarılmış Sermaye (Bin TL)	10.800	10.800	10.800	10.800

Seçilen şirketin TL ile çıkardığı bilanço ve gelir tablosu aşağıda yer almaktadır.

**Şirketin 31 Aralık 2012 ve 2011 tarihlerinde sona eren yıllara ait
Bilançosu (TL)**

	Not	31 Aralık 2012	31 Aralık 2011
Nakit ve Nakit Bnz	2,3	109.901.997	104.581.099
— Diğer Ticari Alacaklar	2,6,26	119.108.862	108.680.184
Diğer Alacaklar	7	41.491	106.380
Stoklar	2,8	52.885.988	48.774.116
Diğer Dönen Varlıklar	14	15.581.799	13.267.812
Ara Toplam		297.777.987	281.617.641
Satış Amacıyla Elde Tutulan	2,22	5.654.143	--
Toplam Dönen Varlıklar		299.011.226	281.617.641
Ticari Alacaklar	2,6	285.607	1.784.634
Diğer Alacaklar	7	2.866	2.603
Finansal Yatırımlar	2,4	--	116.066
Maddi Duran Varlıklar	2,9	36.690.544	38.355.849
Maddi Olmayan Varlıklar	2,10	877.419	1.080.190
Ertelenmiş Vergi Varlığı	2,23	4.369.647	4.323.124
Diğer Duran Varlıklar	14	185.464	82.956
Toplam Duran Varlıklar		42.411.547	45.745.422
Toplam Varlıklar		350.264.582	327.363.063

(Devamı)

	Not	31 Aralık 2012	31 Aralık 2011
KAYNAKLAR			
<u>Kısa Vadeli Yükümlülükler:</u>			
Ticari Borçlar			
— İlişkili Taraflara Ticari Borçlar	2,6,25	8.304.516	7.261.934
— Diğer Ticari Borçlar	2,6	17.558.189	15.825.698
Diğer Borçlar	7	1.963.112	1.690.757
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	2,12,2	2.132.047	1.894.667
Borç Karşılıkları	2,12	5.281.837	5.282.314
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	14	12.081.677	19.553.233
Toplam Kısa Vadeli Yükümlülükler		47.321.378	51.508.603

<u>Uzun Vadeli Yükümlülükler:</u>			
Diğer Borç	7	527.785	569.041
	12	119.371	--
Çalışanlara Sağlanan Faydalara ilişkin	2,13	9.984.006	10.627.620
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	2,23	8.575	96.283
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	14	822.894	751.205
Toplam Uzun Vadeli Yükümlülükler		<u>11.462.631</u>	<u>12.044.149</u>
ÖZKAYNAKLAR			
Ödenmiş Sermaye	15	10.800.000	10.800.000
Sermaye Düzeltme Farkları	15	25.665.050	25.665.050
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler	15	4.956.282	4.201.200
Yabancı Para Çevrim Farkları		8.841.809	(4.042.022)
Geçmiş Yıllar Kar/Zararı	15	214.298.159	170.668.524
Net Dönem Karı/(Zararı)	15	26.919.273	52.475.537
Toplam özkaynaklar		<u>263.810.311</u>	<u>263.810.311</u>
Toplam Kaynaklar		<u>350.264.582</u>	<u>323.321.041</u>

Bilançoda da görüldüğü üzere, Şirket 2011 yılında, yabancı para çevrim farkı sebebi ile (4.042.022) TL zarar etmiş, 2012 yılında ise 8.841.809 TL yabancı çevrim farkı sebebiyle kazanç sağlamıştır.

Seçilen Şirketin 31 Aralık 2012 ve 2011 tarihlerinde sona eren yıllara ait Kapsamlı Gelir Tabloları (TL)

		<u>31 Aralık 2012</u>	<u>31 Aralık 2011</u>
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER			
Satış Gelirleri	16	353.719.738	328.501.669
Satışların Maliyeti (-)	16	(272.907.710)	(244.842.703)
BRÜT KAR/ZARAR		80.812.028	83.658.966
Pazarlama, Satış ve Dağıtım	17	(43.148.331)	(40.669.012)
Genel Yönetim Giderleri (-)	17	(13.398.932)	(13.965.768)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri(-)	17	(4.627.261)	(3.361.901)
Diğer Faaliyet gelirleri	19	3.326.400	27.141.769
Diğer Faaliyet giderleri (-)	19	(3.867.477)	(5.794.043)
FAALİYET KARI/(ZARARI)		19.096.427	47.010.011
Finansal gelirler	20	22.549.815	21.386.768
Finansal giderler (-)	21	(8.808.672)	(7.299.539)

SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER			
VERGİ ÖNCESİ KARI/(ZARARI)		32.837.570	61.097.240
Sürdürülen Faaliyetler vergi gelir/ gideri		(5.918.297)	(8.621.703)
Dönem vergi gelir/gideri	23	(6.052.528)	(9.229.961)
Ertelenmiş vergi gelir/gideri	23	134.231	608.258
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER			
DÖNEM KARI/(ZARARI)		26.919.273	52.475.537
DURDURULAN FAALİYETLER			
Durdurulan faaliyetler vergi sonrası dönem karı/zararı		--	--
DÖNEM KARI/(ZARARI)		26.919.273	52.475.537
Diğer Kapsamlı Gelir:			
Finansal varlıklar değer artış			
Fonundaki değişim	2,15	--	--
DİĞER KAPSAMLI GELİR (VERGİ SONRASI)			
		--	--
TOPLAM KAPSAMLI KAR/ZARAR		26.919.273	52.475.537
Hisse başına kazanç	24	2,493	4,859
Sürdürülen faaliyetler hisse başına kazanç		2,493	4,859

Şirketin yabancı para çevrim farkından oluşan kar/zarar kaleminin, özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımlar sebebiyle olduğu öğrenilmiştir.

Şirketin kasa, bankalar, alınan çekler ve menkul kıymetleri, nakit ve nakit benzerlerini oluşturmaktadır. Kasadaki paralar Türk Lirası ve dövizli bakiyelerden oluşmaktadır. Türk Lirası bakiyeler kayıtlı değeriyle, dövizli bakiyelerse raporlama tarihindeki T.C. Merkez Bankası döviz kuru ile değerlendirilerek kayıtlarda gösterilmektedir. Şirket, kredi riski tablosunun diğer kısmında, nakit ve benzeri kalemlerindeki yabancı para ile ilgili tüm kazançlarını ve kayıplarını göstermektedir. Banka mevduatları, vadeli ve vadesiz mevduatlardan ve bu mevduatların faizlerinden oluşmaktadır. Türk Lirası mevduatlar maliyet değerleriyle, döviz tevdiat hesapları ise raporlama tarihindeki T.C. Merkez Bankası

döviz kuru kullanılmak suretiyle Türk Lirası'na çevrilmiş değerleriyle kayıtlarda gösterilmektedir.

Yabancı para cinsinden çekler Libor, Euribor ve Tibor oranları kullanılarak reeskont işlemine tabi tutulmuştur.

Bilançoda yer alan yabancı paraya bağlı varlıklar ve borçlar bilanço tarihindeki T.C. Merkez Bankası döviz kuru kullanılarak Türk Lirası'na çevirmektedir. Dönem içinde gerçekleşen yabancı paraya bağlı işlemler, işlem tarihindeki fiili kurlar kullanılarak Türk Lirası'na çevirmektedir. Bu işlemlerden doğan kur farkı gelir ve giderleri gelir tablolarına dahil edilmektedir. Şirketin, bilanço tarihi itibarıyla kullandığı, TC Merkez Bankası döviz kurları aşağıdaki gibidir:

	<u>Döviz Kuru</u>	
	<u>31 Aralık 2012</u>	<u>31 Aralık 2011</u>
ABD Doları – USD	1,7826	1,8889
Avrupa Para Birimi – EUR	2,3517	2,4438
İsviçre Frangı – CHF	1,9430	2,0062
İngiliz Sterlini – GBP	2,8708	2,9170
Japon Yeni – JPY	0,02070	0,02434

Şirket, döviz cinsinden borçlu veya alacaklı bulunulan meblağlarla ilgili olarak; Türk Lirası karşısında söz konusu dövizlerin kurlarında değişmeler olması durumunda döviz kuru riskine maruz kalabilir. Söz konusu döviz kuru riski, döviz pozisyonunun, sürekli analiz ve takip edilmesi ile sınırlandırılmaktadır. Tablo 3'te Şirketin döviz pozisyon tablosu bulunmaktadır.

Tablo 3: A Şirketin Döviz Pozisyonu Tablosu

EXCHANGE RATE RISK - K	Original Value	
	EUR	
	Cash & Banks	12
	Receiv.-Net	5.054
	Loans	-1.323
	Payables	-1.649
	Toplam EUR	2.094
	USD	
	Cash & Banks	96
	Receiv.-Net	2.381
	Loans	-6.283
	Payables	-5.890
	Toplam USD	-9.696
	Equivalent TRY	
	EUR	
	Cash & Banks	35
	Receiv.-Net	14.615
	Loans	-3.825
	Payables	-4.770
	Toplam EUR	6.056
	USD	
	Cash & Banks	204
	Receiv.-Net	5.055
	Loans	-13.341
Payables	-12.507	
Toplam USD	-20.590	
Equivalent TRY	-14.534	

Döviz Pozisyon tablosunda da görüldüğü gibi şirket; ticari alacaklar, parasal finansal varlıklar (kasa, banka vb.), ticari borçlar, parasal olan diğer yükümlülükler gibi kalemleri döviz kurundan etkilenmektedir.

Tablo 4: Seçilen Şirketin 31 Aralık 2013 tarihinde sona eren yıla ait Bilançosu

ASSETS			LIABILITIES			
	Dec.2013	%		Dec.2013	%	
Cash & Banks	116.438.692	31%	Loans	-	0%	
Trade Receivables	141.870.928	37%		<i>Internal</i>	0%	
Allowance for Bad Debts (-)	(7.871.448)	-2%		<i>External</i>	0%	
Inventories	61.959.278	16%	Accounts Payable	28.727.718	8%	
	<i>Products</i>	<i>40.797.372</i>	<i>11%</i>	Advance from Customer	12.881.173	3%
	<i>Raw Mat., WIP & Others</i>	<i>21.161.906</i>	<i>6%</i>	Liabilities for Warranty	3.727.130	1%
Prepays & Accruals	13.805.951	4%	Accrued Expenses	597.566	0%	
Refundable VAT	3.867.821	1%	Other Current Pyb.	11.791.624	3%	
Deffered Tax Asset		0%				
Other Current Assets	7.476.855	2%				
Total Current Assets	337.548.077	89%	Total Current Liabilities	57.725.211	15%	
			Allowance for Retirement Prov.	11.312.004	3%	
			Deferred Tax Liabilities-LT	99.787	0%	
			Other LT Liab.	1.359.882	0%	
			Total Long Term Liabilities	12.771.673	3%	
Tangible Fixed Ass.	35.463.563	9%	Capital with Inf.Adj.	36.465.050	10%	
Intangible Fixed Ass.	1.251.172	0%	Reserves	5.173.739	1%	
Deffered Tax -LT	6.023.477	2%	Acc.Profit & Loss	234.439.033	62%	
Other LT Assets	748.959	0%	Period Profit & Loss	34.460.542	9%	
Total LT Assets	43.487.171	11%	Shareholders Equity	310.538.364	81%	
TOTAL ASSETS	381.035.248	100%	TOTAL LIABILITIES	381.035.248	100%	

Tablo 5: Seçilen Şirketin 31 Aralık 2013 tarihinde sona eren yıllara ait Gelir Tablosu

	Dec.13 YTD	%
Net Sales	370.334.866	100,0
Cogs wo Depr.	(275.365.331)	(74,4)
Depreciation	(3.623.148)	(1,0)
	-	-
Gross Margin	91.346.387	24,7
	-	-
Marketing & Sales	(45.400.397)	(12,3)
G&A	(17.137.047)	(4,6)
Bad Debts Gain / (Loss)	(528.791)	
R&D	(5.615.275)	(1,5)
Other Gain & Loss - Net	-	-
	-	-
Operating PL (EBIT)	22.664.877	6,12
	-	-
Financial Income	30.636.699	8,3
Financial Charges	(11.489.103)	(3,1)
	-	-
PL before Tax	41.812.473	11,3
	-	-
Corporate Tax	(8.840.311)	(2,4)
Deferred Tax inc&exp net	1.488.380	0,4
	-	-
Period Gain & Loss	34.460.542	9,31
	-	-
	-	-
EBITDA	26.288.025	7,1
Total Depr.	3.623.148	1,0
EBIT	22.664.877	6,1

Sunum para birimini değiştiren Grup Şirketi, konsolide finansal tablosu yukarıdaki gibidir. Grup Şirketinin sunum para birimi Avro olduğundan, kur riski genel olarak Avro'nun TL ve diğer para birimleri karşısındaki değer değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Grup Avro'nun diğer para birimleri karşısında değer kazanmasından veya değer kaybetmesinden etkilenmemek için varlıklarını mümkün olduğu ölçüde ykmltlkleri ile uyumlu olarak değerlendirmekte ve sözleşmeye bağlı giderlerini mümkün olduğu ölçüde sözleşme para birimi cinsinden yüklenmektedir.

Grup Şirketi, sunum para birimini Avro olarak belirledikten sonra başlıca; TL, Dolar ve GBP cinsinden kur riskine maruz kalmaktadır. Şirket; TL, Avro ve GBP kurlarındaki %10'luk artışa ve azalışa olan duyarlılığını belirleyerek, kur riski olması durumunda Şirketi neler beklediğini belirlemektedir. %10'luk oran, st düzey yöneticilere Şirket içinde kur riskinin raporlanması sırasında kullanılan oran olup, söz konusu oran yönetimin döviz kurlarında beklediği olası değişikliği ifade etmektedir. Duyarlılık analizi sadece yılsonundaki açık yabancı para cinsinden parasal kalemleri kapsar ve söz konusu kalemlerin yıl sonundaki %10'luk kur değişiminin etkilerini gösterir. Bu analiz, dış kaynaklı krediler ile birlikte Şirket içindeki yurt dışı faaliyetler için kullanılan, krediyi alan ve de kullanan tarafların fonksiyonel para birimi dışındaki kredilerini kapsamaktadır. Pozitif değer, kar/zararda ve diğer zkaynak kalemlerindeki artışı ifade etmektedir.

Grup Şirketi, yabancı paraya dayalı işlemlere ilişkin nakit akımlarında, kur farklarının yabancı para cinsinden tutulan nakit ve nakit benzerleri üzerine etkisini, dönemin başlangıcında ve sonundaki nakit ve nakit benzerlerinin mutabakatlarını yapmak amacıyla, nakit akışı tablosunda göstermektedir. Bu Şekilde bulunan tutarlar; işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akışlarından ayrı bir Şekilde gösterilmektedir. Söz konusu nakit akışları dönem sonundaki kurdan ilgili para birimine çevrilerek kur farkları (kar/zarar) belirlenmektedir. Krediler ile nakit ve benzeri kalemlere ilişkin kur farkı karları ve zararları gelir tablosunda da finansal gelir ve giderler altında 'diğer gelir ve giderler' olarak sınıflandırılır.

Uygulamada da görüleceği üzere Grup Şirketi 2012 yılı itibariyle raporlama para birimini Avro 'ya çevirerek ana Şirkette oluşabilecek döviz kuru zararından kurtulmaya çalışmıştır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerin birçoğunun serbest döviz kuru rejimini uyguluyor olması döviz kurlarının dalgalanmasına yol açmaktadır. Bir para biriminin farklı bir para birimi cinsinden ifadesi olarak tanımlanabilecek döviz kuru dalgalanması, döviz ile işlem yapan işletmelerin bugünkü ve gelecekteki nakit akışlarını etkilemekte ve bunun sonucu olarak da işletme faaliyet sonuçları değişmektedir.

Uygulanan serbest kur rejiminden dolayı gelecekteki döviz kurlarının tahmin edilmesinin zorluğu nedeniyle işletmeler, döviz dayalı faaliyetleri gerçekleştirmeleri sonucu kur riski ile karşı karşıya kalırlar. Döviz kurlarındaki değişmelerin gerek ulusal gerekse uluslararası alanda faaliyette bulunan işletmeler üzerinde birçok etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler; işlem etkisi, ekonomik etkisi, vergilendirme etkisi ve muhasebe (çevirme), etkisi olarak belirtilmektedir.

İşlem riski, kurlardaki dalgalanmalar nedeni ile döviz cinsi üzerinden yapılan her bir işlem sonucunda gelecekte oluşacak nakit girişi veya çıkışında ortaya çıkabilecek belirsizlik veya zarar olarak tanımlanabilir. Şirketlerin gelecekteki nakit giriş ve çıkışlarının önceden belirlenmiş bir sözleşme ile yapılmasından dolayı işlem riski literatürde sözleşme riski olarak da bilinmektedir. Ayrıca, işlem riskinin, ekonomik riskin kısa dönem parçası olduğu da kabul edilmektedir. Bu risk bir kuruluşun yabancı döviz üzerinden işlem yapması (örneğin ithalat ihracat anlaşması) durumunda ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik risk, dönüştürme riskine göre kontrolü daha zor olan bir çeşidedir. İşletmelerin gelecekteki nakit akışlarını doğrudan etkiler, net bugünkü değerlerine etkisi büyüktür ve rekabet güçlerini değiştirir. Dönüştürme riski, işletmelerin yabancı para cinsinden gerçekleştirdikleri faaliyetlerinin raporlama para birimi cinsinden ifade edilmesinin sonucu olarak ortaya çıkan risk türüdür. Kullanılacak muhasebeleştirme yönteminin türüne göre farklı şekilde ifade edilmektedir. Muhasebe etkisi, özellikle ana ülkesinin dışında kendine bağlı işletmelere sahip bulunan çok uluslu işletmelerin karşılaştıkları ve yönetilmesi önemli olan bir etkidir. Çünkü bu etki, yabancı bağlı işletme veya işletmelerin mali tablolarında yer alan gelir, gider, borç ve alacak

kalemlerinin ana ülke para birimine (Türk Lirasına) çevrilmesinde nasıl bir yol izleneceği, hangi kur veya kurlar kullanılacak gibi konuları içermektedir.

Bununla birlikte, döviz kurlarındaki değişmelerin vergilendirme etkisi de işlem etkisinden kurtulmakla mümkün olmaktadır. Çünkü işlem etkisi sonucu herhangi bir kur farkı ortaya çıkmaz ise, kur farkı ile ilgili bir muhasebe kaydı da yapılmayacaktır. Kur değişmelerinin vergilendirme üzerindeki etkisinin yönetiminde, dövizle yapılan işlemler sonucu ortaya çıkan kur farklarının maliyete eklenmesi veya doğrudan gider yazılması geçici çözümlerdir. Bunun için, enflasyon problemini ortadan kaldırmak gerekmektedir. Çünkü döviz kurlarındaki değişmelerin en önemli nedenlerinden biri enflasyondur. Bu nedenle enflasyon probleminin mutlak surette ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu da, fazla üreterek ve daha fazla ihraç ederek mümkün olabilecektir.

Çalışmada, döviz kuru ve dış ticarete temel kavramlara yer verilmiş ve döviz kuru riskinin işletmeler üzerindeki etkilerine değinilmiştir. TMS 21 – Kur Değişiminin Etkileri Standardının amacı ve kapsamı doğrultusunda açıklamalar yapılmış ve örnek uygulamalara yer verilmiştir. Aynı zamanda Bakanlar Kurulu kararı ile yabancı para ile defter tutan şirketlerin kararları açıklanmıştır.

Çalışmada, ayrıca kur değişim etkilerinin finansal tablolarda raporlanması ve şirketleri para birimini değiştirmeye yönelten sebep ya da sebeplerin ne olduğu açıklanmıştır. Çalışmada yer verilen uygulamada, çokuluslu bir şirketin fonksiyonel para birimi TL olmasına rağmen, raporlama para birimi Avro' dur. 2012 yılı itibari ile para birimini Avrupa merkez şirkete konsolide olabilmek için değiştiren şirketin, finansal tablolarına yer verilmiş, yavru şirket olan şirketin, döviz pozisyon tablosundan ve döviz kuru değişiminden etkilenen kalemlerine yer verilmiştir.

Uygulamada seçilen şirketler gibi çokuluslu şirketler, muhasebe kayıtlarında kur farkı dolayısıyla oluşacak riskler ile karşılaşabilmektedir. Çokuluslu şirketlerin yavru şirketleri, faaliyetlerini muhasebe kayıtlarına aktarırken, faaliyette buldukları ülke parasını kullanmak zorundadırlar. Yavru şirketlerin her biri bu şekilde hareket ettiğinden bilanço döneminde merkez şirkette çeşitli ülke paraları cinsinden hesap bakiyeleri oluşur. Yavru şirketlerin tuttuğu muhasebe kalemleri merkez şirkette iki ülke parasının değişim oranı (yani döviz kuru) üzerinden işleme tabi tutulur. Yavru

şirketlerin bulunduğu ülkelerin paraları ile ana şirketin bulunduğu ülkenin parası arasında oluşacak kur farklarının birbirlerini karşılar nitelikte olmaması durumunda, ana şirketin sadece bir veya birkaç şirketin bulunduğu ülkelerin parası karşısında değer kazanması sonucu muhasebe kayıtlarında kur farkından doğan bir zarar söz konusu olacaktır.

Uygulamada seçilen şirket, zarar söz konusu olmaması için ay içerisinde muhasebesel tüm operasyonlar yapıldıktan sonra ay sonunda Vergi Usul Kanuna göre gelir tabloları ve bilançolarını TL üzerinden düzenlemektedir. Şirketin raporlama para birimi Avro olduğundan, kur riski genel olarak Avro'nun TL ve diğer para birimleri karşısındaki değer değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Grup Şirket Avro'nun diğer para birimleri karşısında değer kazanmasından veya değer kaybetmesinden etkilenmemek için varlıklarını mümkün olduğu ölçüde yükümlülükleri ile uyumlu olarak değerlendirmekte ve sözleşmeye bağlı giderlerini mümkün olduğu ölçüde sözleşme para birimi cinsinden yüklemektedir.

Çalışmada verilen örnekler incelendiğinde, şirketler fonksiyonel para birimini ya da sunum para birimini gerekçesini bildirerek değiştirebilmektedir. Fonksiyonel para birimini değiştiren şirketler çalışma kapsamında değerlendirildiğinde; ekonomik ortamını daha iyi yansıtan para birimlerini fonksiyonel para birimi olarak tercih etmektedir. Uygulama örneğinde ise şirketin çokuluslu olması sebebiyle ana şirkete uyum sağlayabilmek, ana şirkette farklı para birimlerinden oluşabilecek finansal tabloların yaratabileceği değer kaybı/zararı engelleyebilmek ve borsaya kote olabilmek için finansal tablosunu çıkardıktan sonra, konsolide finansal tablo oluşturmak için belirlenen para birimi cinsinden yeni bir finansal tablo oluşturabilmektedir. Şirketlerin yaptıkları değişikliklerin ana sebebi ise döviz kuru değişimlerinden dolayı karşılaşılabilecekleri riskleri en aza indirmek yada döviz etkisinden tamamen kurtulmak olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ, Soner, (2011), *Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Defter Tutma Usul ve Esasları*, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi, Dünya Gazetesi.
- ASLAN, Ceren (2005), *Döviz Kuru Riski ve Yönetimi*, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- AYDIN, Gürbüz, (2005), *Defter Kayıtlarının Türkçe Dışında Bir Dilde Yapılması ve Belgelerin Türk Lirası Dışında Başka Bir Para Birimi Üzerinden Düzenlenmesi Konusunda 5228 Sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemeler*.
- BEKÇİOĞLU, Selim ve KÖROĞLU, Çağrı (2008). *UMS - 21, TMS - 21 Kur Değişim Etkileri Standardına Göre Finansal Tabloların Çevrim ve Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi, Mart- Nisan, Sayı 86, Sayfa No: 29-40.
- BİRGİLİ, E. TUNAHAN, H. (2002) , “Döviz Krizlerinde İşletme Sermayesi Davranışı”, International Conference in Economics VI. Ankara, Sayfa No: 11-14.
- CERAN, Y. ve ORTAKARPUZ, M. (2013), *Kur Farklarının Muhasebe Uygulamaları ve Türkiye Muhasebe Standartları Kapsamında İncelenmesi*, Sayfa No: 65- 80.
- CEYLAN, Ali (1998), *Finansal Teknikler*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- ÇELİK, Orhan (2002), *Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- DOĞAN, M. ve KARABAYIR, M. (2010), *Kobi'ler İçin Uluslararası Finansal Raporlama Standardında Yabancı Para İşlemleri ve Örnek Uygulamalar*, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayfa No: 86- 100.
- ENGİN, Büşra (2006), *Döviz Kuru Riskinin Tekstil İhracatına Etkisi*, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- L&Y, FOREIGN CURRENCY MATTERS (2013), Financial Reporting Developments.
- GENÇTÜRK, Mehmet (2007), *Yabancı Para Birimi ile Defter Tutma İzni Verilen İşletmelerde Beyanname Sonrası Ortaya Çıkan Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, C.12, Sayfa No: 199-210.
- GÖKGÖZ, Ahmet, (2015), *Yabancı Paralı Muhasebe İşlemlerinin Muhasebe Standartları Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi*, Vergi Raporu, Sayı 184, Sayfa No: 96- 103.
- GÜRİSOY, Yaser (2010), “*Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi*” Ekin Kitabevi, Altıncı Baskı.
- GÜRİSOY, Yaser (2012), *Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi*, Ekin Basım Yayın, Bursa.
- HAYTA, Tuğba (2009), *Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Döviz Kuru Riski Yönetimi*, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- HEPAKTAN, E. ÇINAR, S. ve DÜNDAR, Ö. (2011), *Türkiye’de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Dış Ticaret İle İlişkisi*, akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı 5, Sayfa No: 62- 82.
- IASB “*International Accounting Standards-21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates. 2007*”. <http://www.iasplus.com/en/standards/ias> (20 Mayıs 2015).
- WELLS, Mike (2014), *Introduction to Framework-based IFRS Teaching*, IFRS Teaching Workshop EAA Congress, Tallinn, Estonia.
- KADIOĞLU, Eyüp (2004), *Şirketlerin Karşılaştıkları Kur Riski Ve Kur Riskinin Yönetilmesi*, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Ankara.
- KARACA, N. ve AKYEL, N. (2011), *DMS-4: Dövizle Yapılan İşlemler ve Döviz Kurlarındaki Değişimin Etkileri Standardına Göre Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi, Sayfa No: 43- 62.

- KARAGÖZ, Hakan (2009), *Döviz Kuru Dış Ticaret İlişkisi*, Konya Ticaret Odası.
- KAYA, Ferudun, (2013), *Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe Uygulamaları*, Beta Yayıncılık.
- KESER, Umut (2011), *Döviz Kuru Riskinin Yabancı Sermayeli Şirketlerin Hisse Senedi Fiyatları Üzerindeki Etkisi*, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KOBAN, Emine (2002), *Dış ticaret eğitimi*, Alfa Yayınları, Bursa.
- KOÇAK, Sait (2006), *Döviz Kurundaki Değişiklerin Ekonomik Etkileri*, Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- MANDACI, E. Pınar (2003), “ *Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri* ”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayfa No: 67-84. İzmir.
- MEMİŞOĞLU, Kaan (2006), *Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi*, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- MUTLUAY, A. Hakan (2009), *Beklenmeyen Döviz Kuru Değişimlerinin İşletmeler Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Örneği*, Mersin Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- MÜSLÜMOV, A. HASANOV, M. ve ÖZYILDIRIM, C. (2002), *Döviz Kuru Sistemleri ve Türkiye’de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Ekonomiye Etkileri*, Tügiad Ekonomi Ödülleri, Bilimser Eser Yarışması, Scala Basım, İstanbul.
- NURCAN, Belma (2005), *Türev Piyasa İşlemlerinin Vergilendirilmesi ve Örnek Ülke Uygulamaları*, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ankara.
- PARASIZ, İlker, (1990), *Leasing, Factoring, Forfaiting ve Karşılıklı Ticaret*, Tekstil ve Makine Dergisi, Cilt 4, Sayı 19, Sayfa No: 27- 35.

- SABAN, M. ve GENÇ, M. (2006), *Finansal Tabloların Farklı Para Birimine Dönüştürülmesi*, Mali Çözüm Dergisi, Sayı 76, Sayfa No: 33- 47.
- SAGLAM, Necdet, ŞENGEL, Salim ve ÖZTÜRK, Bünyamin (2007), “*UFRS/UMS*”
- SEYİDOĞLU, Halil (1994), *Uluslararası İktisat*. Güzem Yayıncılık, İstanbul.
- TMS 12 (2000), *Kur Değişim Etkilerinin Muhasebeleştirilmesi*, TMSK.
- TMS 21- *Kur Değişim Etkileri*, TMSK, 2006.
- TMSK (2006), *Türkiye Muhasebe Standartları-TFRS (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları /IAS ile Uyumlu)*, Ankara.
- TMSK, Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 7): “*Nakit Akış Tabloları*” , http://www.tmsk.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=145&Itemid=6 (TMS-7 mad.3).
- TTK, 6353 Sayılı Kanun İle İlgili Değişiklik, 2012. <http://www.mevzuat.gov.tr> (29 Eylül 2015).
- YALTA, Yasemin, (2011), *Finansal Yönetim*, Açıköğretim Yayınları.
- YILDIRAN, Mustafa, (2004), *İhracat Yapan İşletmelerde Kur Riski Yönetiminde Yeni Mali Yöntemleri Kullanım Sıklığı Üzerine Bir İnceleme*, Cilt 9, Sayı 2, Sayfa No: 341- 352.
- YILDIRAN, Mustafa, (2003), *İhracat Yapan İşletmelerde Kur Riski Yönetimi ve Denizli Bölgesinde Değişik Ölçekli Firmalarda Uygulama*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Doktora Tezi, Isparta.
- YÜCEL, Göksel (2013), *Türkiye Muhasebe Standardı 21 Kur Değişiminin Etkileri*, III International Conference on Luca Pacioli in Accounting History and III Balkans and Middle East Countries Conference on Accounting and Accounting History, Türkiye Muhasebe Standartları Seçilmiş Uygulama Önerileri, İstanbul.
- 29174 Sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Tebliği, 13 Kasım 2014, Resmi Gazete.

5228 sayılı Vergi Usul Kanunu.

6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu, 10 Mayıs 2012 Tarihli Resmi Gazete.

EKLER

EK 1: Döviz Kuru Etkilerinin Finansal Tablolarda Raporlanması İçin Yapılan Mülakatta Sorulan Sorular

1. Şirket hakkında genel bilgi? (Kuruluş, faaliyet alanları vb.)
2. Şirketin ekonomik çevresi? (yerli, yabancı müşteriler açısından ağırlığı)
3. Şirket hangi yıl fonksiyonel para birimini değiştirdi?
4. Finansal tablolarda şu an hangi para birimi kullanıyor?
5. Şirketi para birimini değiştirmeye iten faktörler nelerdir?
6. Raporlama para biriminin TL olduğu dönem ile şimdi kullanılan para birimi dönemi kıyaslandığında finansal tabloların;
 1. Parasal kalemlerinde,
 2. Parasal olmayan kalemlerinde ne gibi değişiklikler olmuştur?
7. TL ile işlem yapıp beyan etmeniz gereken durumlar oluyorsa, çeviri farkı sebebiyle karşılaşılan riskler nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Bursa' da doğdu.1995-2003 yılları arasında ilköğretim, 2003-2007 yılları arasında lise öğrenimini 4.80 diploma notuyla tamamladı. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi Ali Fuat Cebesoy Meslek Yüksekokulu İşletme bölümüne başladı ve bölüm birincisi olarak mezun oldu. 2009-2012 yılları arasında Anadolu Üniversitesi Çalışma Ekonomisi bölümünden mezun oldu. 2010 yılında ise Sakarya Üniversitesi İşletme Bölümüne dikey geçiş yaptı ve 2013 yılında iyi bir dereceyle mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi'nde Uluslararası Ticaret Bölümü'nde yüksek lisansa başladı ve hala devam etmektedir.